

ISSN: 2458-9292

YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

EKİM-KASIM-ARALIK 2017 / SAYI 6

YÖK YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

Sahibi

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Süleyman Necati AKÇEŞME

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Rahmi ER

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

Prof. Dr. Sezer Ş. KOMSULOĞLU

Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU

Şener ASLAN

Fatih TIĞLI

Ali BULUT

Görsel Yönetmen ve Tasarım

Kader AÇIK

Dergi İletişim

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

06539 Bilkent Ankara-Türkiye

E-Posta: yuksekogretimdergisi@gmail.com

Telefon: +90 (312) 298 70 00

Basım Yeri

Oluşur Basım Hizmetleri A.Ş.

Yüzyıl Mahallesi Mas-Sit. Matbaacılar Sitesi

4. Cad.

No: 52-53 Bağcılar

İstanbul – Türkiye

ISSN: 2458-9292

Yılda 4 kez yayımlanır.

2.500 Adet basılmıştır.

Dergideki tüm yazıların her türlü hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Sunuş

Dergimizin 6. sayısı ile sizleri selamlıyoruz.

2017-2018 Eğitim öğretim yılına, 112 devlet üniversitesi, 67 vakıf üniversitesi ve 5 vakıf meslek yüksekokulu olmak üzere 184 yükseköğretim kurumu ile başlıyoruz. Öğretim üyesi sayımız 75 bin 267 ve toplam öğretim elemanı sayımız 157.988'dir. Türk Yükseköğretiminde bugün itibari ile 7 milyon 764 bin 729 öğrenci eğitim görmektedir. Dünyanın çeşitli ülkelerinden 122 bin uluslararası öğrenci de üniversitelerimizde okumaktadır.

Tüm üniversitelerimiz, ülkemizin yer aldığı bu zor coğrafyada Türkiye Cumhuriyeti'nin güçlü ve gururlu duruşunu destekleyecek altyapıları ve işgücü üretmek, bilimsel ve teknolojik gelişmenin merkezi olmak görevlerini üstlendiklerinin bilincindedir. Türk akademisi devletimize ve milletimize güç vermek için eğitim ve araştırma alanında durmaksızın çalışmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun yüzüncü yıl dönümü olan 2023 yılında dünyanın en büyük ekonomilerinden biri olmayı hedeflemekteyiz. Bu hedef doğrultusunda hazırlanan 2014-2018 yıllarını kapsayan 10. Kalkınma Planında ortaya konulan ana eksenler arasındaki "Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum", "Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Yüksek Büyüme" ve "Uluslararası İşbirliği" kavramları üniversitelerimizin ana hedeflerini oluşturmaktadır.

OECD verileri onca zor günlere rağmen Türkiye'nin büyüme hızının devam ettiğini ortaya koymaktadır. Ülkemizin görünürlüğüne ve ülkemize duyulan güvenin artarak devam et-

tiğine dair bir veri de bu sene yükseköğretimdeki uluslararası öğrenci sayısının hedefimizin ötesine ulaşmış olmasıdır. Büyüyen Türkiye vizyonuna, en önemli görevi nitelikli insan yetiştirmek olan üniversitelerimiz yüksek değerli katkılar koymaya kararlıdırlar.

Bilim, teknoloji ve inovasyon yeteneği, ülkelerin rekabet üstünlüğünün, kapsayıcı ve sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişmesinin en önemli etkenlerinden biridir. Bu çerçevede üniversitelerimizdeki gelişmeleri Yükseköğretim Kurulu olarak var gücümüzle destekliyoruz. Bu yılki ana hedeflerimiz arasında olan araştırma üniversiteleri ve araştırma merkezleri çalışmalarımız gelecek 10 yılda etkin araştırmacı insan gücü yetiştirmiş olacaklardır, araştırma merkezleri araştırma alt yapılarının etkin kullanılmasını ve elde edilen sonuçların değer bulmasını sağlayacaklardır.

Yükseköğretim dergimizin amaçlarından biri de ülkenin her yerinde görev yapan akademisyenlerimizin başarılı çalışmalarını kamuoyuna sunmak, yükseköğretimle ilgili fikirlerini almak ve zaman zaman da tarihi perspektifteki çalışmaları, emekleri genç nesillere ifade edebilmektir. Bunun gerçekleştiğini görmek bizi sevindirmektedir.

Üniversitelerimizin, akademik camianın ve kıymetli öğrencilerimizin yeni eğitim öğretim yılının üstün başarılarla dolu olmasını diliyorum.

Saygılarımla,

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ
YÖK Başkanı

İÇİNDEKİLER

06 İSLAM DÜNYASI ORTAK
YÜKSEKÖĞRETİM
ALANININ OLUŞTURULMASI
KONFERANSI

16 TOPLUMUN İTİCİ GÜCÜ:
ARAŞTIRMA
ÜNİVERSİTELERİ

20 ÜNİVERSİTE
SIRALAMALARI (RANKINGS)
DÜNYADAKİ GELİŞİMİ
VE TÜRKİYE'DE
YÜKSEKÖĞRETİM ALANI
İÇİN ÇIKARIMLAR

27 DOĞUMUNUN 1000. YILINDA
NİZAMÜLMÜLK VE NİZAMİYE
MEDRESELERİ GEÇMİŞTEN
GÜNÜMÜZE
YÜKSEKÖĞRENİM

33 TEMEL BİLİMLER-
21. YÜZYIL

36 BÜYÜK VERİ
ANALİTİĞİ

40 EĞİTİM, TOPLUMSAL
CİNSİYET VE EŞİTSİZLİKLER
ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME

45 TÜRK-PAKİSTAN
TARİHİ BAĞLARININ
SEMBOLÜ: HASSANALLY
EFFENDİ

53 MEVLEVİLERDE SANAT
SANATTA MEVLEVİLER

57 ÖĞRETMEN EĞİTİMİNDE
GEÇMİŞTEN GELECEĞE
TARİHSEL BİR BAKIŞ

62 TÜRKİYE SAĞLIK
ENSTİTÜLERİ BAŞKANLIĞI:
SAĞLIK BİLİMİ İÇİN YENİ BİR
SOLUK

65 BİLİMSEL FAALİYETLER
İÇİN ARAŞTIRMA
MERKEZLERİ

70 MİLLİ GAYELER IŞIĞINDA
YEREL HEDEFLERİN
REHBERİ BİTLİS EREN
ÜNİVERSİTESİ

72 BEZMİÂLEM VAKIF
ÜNİVERSİTESİ

75 ZONGULDAK
BÜLENT ECEVİT
ÜNİVERSİTESİ
AFET UYGULAMA VE
ARAŞTIRMA MERKEZİ

78 ORDU ÜNİVERSİTESİ
ZİRAAT FAKÜLTESİ,
FINDIK VERİM VE
KALİTESİNİ SULAMA
İLE ÖNEMLİ ÖLÇÜDE
ARTIRDI

80 PALYATİF BAKIM:
GAZİOSMANPAŞA
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

84 IĞDIR İLİ ÇAYIR MERA
BİTKİLERİ KILAVUZU

88 YÖK'TEN FARABİ
PROGRAMINDA
15 ÜNİVERSİTEYE BURS

89 ENGELLİ ÖĞRENCİLERE
YÖK'TEN YENİ İMKÂNLAR

90 YÖK'TEN ÜNİVERSİTE-
SANAYİ İŞBİRLİĞİNE YENİ
MODEL

91 YÖK'TEN "TÜRK
DİLİ VE EDEBİYATI
ÇALIŞTAYI"

94 YÖK'TE "FEN VE
MÜHENDİSLİK LİSANS
PROGRAMLARI ZORUNLU
İŞYERİ UYGULAMA EĞİTİMİ
PROGRAMI BİLGİLENDİRME
TOPLANTISI"

97 YÜKSEKÖĞRETİM
KURULU'NDA "ÖĞRETİM
YETİŞTİRME SİSTEMİ
ÇALIŞTAYLARI"

98 TEMEL BİLİMLERDE
ÜSTÜN BAŞARI SINIFLARI
KURULDU

100 DENKLİK ÇALIŞTAYI
YÖK

101 YÖK BAŞKANI SARAÇ
"TÜRKİYE-AFRIKA EĞİTİM
BAKANLARI KONFERANSI"NA
KATILDI

103 YÖK BURSLUSU
ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER
ANKARA'DA YÖK YÜRÜTME
KURULU ÜYELERİYLE
BULUŞTU

105 SAYILARLA
TÜRK YÜKSEK ÖĞRETİM
KURUMLARI

106 BASINDA
YÖK

İSLAM DÜNYASI ORTAK YÜKSEKÖĞRETİM ALANININ OLUŞTURULMASI KONFERANSI

26-27 Temmuz 2017 / Ankara

İslam dünyasında yükseköğretim sistemleri ve üniversiteler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla Yükseköğretim Kurulu tarafından İslam üniversiteleri rektörlerinin katılımıyla “İslam Ülkeleri Rektörleri Forumu” düzenlendi.

Forumun açılışı Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan’ın himayelerinde Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde gerçekleşti. Sayın Cumhurbaşkanı İslam Dünyası Rektörlerini Hoşgeldiniz Konuşması ile selamladı.

Forumun ilk günü “Yeterlilikler Çerçevesi ve Kalite Güvencesi”, “Kredi Transfer Sistemi ve Hareketlilik”, “Kalite Güvence Ajansları, Tanınırlılık ve Denklik” ve “Ortak Eğitim Öğretim Programları” başlıklı panel oturumları yapıldı. İkinci gün bu panel sonuçları forum katılımcıları tarafından genel olarak değerlendirildi.

Değerlendirmelerin ardından YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, toplantı gündemine alınan konuların özetini içeren ortak sonuç bildirgesini açıkladı.

“

Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan’ın konuşması:

Sayın Cumhurbaşkanımız İslam Dünyası Rektörlerini, ilgili ülkelerin büyükelçilerini ve Türkiye Üniversitelerinden katılan rektörleri ‘Hoşgeldiniz’ diyerek selamladıktan sonra forum ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki konuşması ile sunmuştur.

“İslam dünyasının bugün birlikten ziyade ayrışmalarla, barıştan ziyade çatışmalarla gündemde olması ne kadar acıdır. İç savaş, kardeş kavgası, teslimiyet politikaları bizi birbirimizden her gün biraz daha uzaklaştırıyor.” “Eskiler, ‘Barika-i hakikat, müsademe-i efkardan doğar’ yani hakikat kıvılcığının fikirlerin çarpışmasıyla doğacağını, ortaya çıkacağını söylerlerdi.” Bu sözün asıl muhatabı aslında üniversiteler ve akademi dünyasıdır. Konferansın medeniyet coğrafyasındaki yükseköğretim sorunlarının tartışıldığı, yeni iş birliği imkanlarının geliştirildiği sürecin kapılarını aralayacağına inanıyorum. YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç’a ve ekibine konferansı düzenlemeleri dolayısıyla teşekkür ediyorum.

İslam medeniyetinin özü kardeşlik, dayanışma, bir duvarı oluşturan tuğlalar gibi kenetlenmedir. “Bu açıdan yaklaştığımızda kültürel, siyasi, mezhebi veya etnik farklılıklarımız bizim handikabımız değil en büyük zenginliğimiz, en önemli imkanımızdır.” Müslümanlar ancak kardeşlerdir. “Sınırların aramıza girmesine, mesafelerin bizi birbirimizden koparmasına asla izin veremeyiz. Buna karşılık son zamanlarda yaşadığımız hadiselerin ortak kimliğimizi aşındırdığı, aramızda yeni duvarlar, bariyerler ördüğü de bir gerçektir.”

Bizim her zamankinden daha fazla dayanışmaya,

kardeşliğe ihtiyacımız var. Tüm bunların yanında da fikri alışverişe ihtiyacımız var. Şu anda ben karışındaki topluluğu adeta bunun temel taşları olarak görüyorum. Bu burada kalmamalı, süreklilik arz etmek suretiyle de devam etmeli.

Üniversiteler bilimin, özgün ve özgür düşüncenin üretim merkezleridir. Teröre bulaşmayan, şiddeti kutsamayan her türlü fikrin, her türlü kanaatin üniversitede yeri vardır, yeri olmalıdır. Üniversite kürsüleri sadece ders anlatılan mekanlar olmanın çok ötesinde öğrencilerin ufuklarını açmalı, dünyaya, topluma ve kendilerine dair farklı bakış açıları da kazandırmalıdır. Bizde bir söz var, ‘Yiğit düştüğü yerden kalkar’. Yitik ise kaybolduğu yerde aranır.”

- “En zeki öğrenciler batılı eğitim kurumlarına kaptırılıyor” dünyanın en iyi ilk 500 üniversitesi arasında İslam ülkelerinden bir avuç kurum bulunuyor. Gençler kendi ülkelerinden, kendi üniversitelerinde parlak bir gelecek göremedikleri için giderek artan bir oranda batıya yöneliyorlar. “Üstelik bunun için batı ülkelerine çok ciddi paralar da aktarıyoruz. Bu öğrencilerin akademik çalışmalarını bitirdikten sonra doğal olarak kendi ülkelerine dönmelerini, kendi insanlarına hizmet etmelerini bekliyoruz. Ancak çoğu zaman okullarını bitirenler ana vatanlarına dönmüyor, eğitim aldıkları yerlerde kalıyorlar. Bu durumda alıştıkları hayat standardından vazgeçememe gibi sebepler mutlaka etkilidir. Ancak devleti yönetenler olarak bizlerin, üniversitelerimizin en tepelerindeki isimler olarak da sizlerin, gençlerimizi kendimizden uzaklaştıran asıl sebepler üzerinde düşünmesi gerekir diye düşünüyorum. İlmi ve fikir hayatımızın çölleşmesine yol açan bu beyin göçünü önleyecek tedbirleri bir an önce hayata geçirmeliyiz.”

”

YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ'ın Konuşması:

Muhterem Cumhurbaşkanım, Değerli Rektörler, Bugün ülkemizin birliğinin, dirliğinin ve müreffeh yarınlarının sembolü olan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde İslam ülkeleri arasında yeni bir yükseköğretim alanı oluşturmayı hedefleyen toplantımızın açılışı için bir aradayız.

Siz Muhterem Cumhurbaşkanımıza himayeleriniz için en samimi teşekkürlerimi sunuyorum.

İslam ülkeleri üniversitelerinin katılımıyla gerçekleştirecek ve kadim medeniyetlerimizin paylaştığı güçlü bilim tarihinin ve ortak değerlerimizin gücünü bir araya getirmeye vesile olacağına inandığımız iki gün sürecek etkinliğimizin açılışına, İslam coğrafyasında yer alan Ülkemiz ve KKTC Rektörlerimiz dışında, 30'un üzerinde ülkeden 120 Üniversitenin Rektörü katılıyor.

İslam dünyasının siz değerli rektörlerine, hoş geldiniz diyorum...

Yeni YÖK, devletimizin güçlü Türkiye hedefinin değerini anlayan, bu hedefin ülkemiz ve İslam dün-

yası için ne anlama geldiğinin şuurunda olarak Türkiye'mizin sorunlarını bilen ve bu sorunların çözümüne destek olan bir akademiye inşa etmeye çalışmaktadır.

Eğitim öğretimi bir dava olarak gören, yükseköğretimi de ülkemizin kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi süreçlerinde mefkûre düzleminde bu davanın merkezine yerleştiren Yeni YÖK olarak; ülkesi için durmaksızın çalışan hakikat aşkıyla dolu gençler yetiştirmek için üniversitelerimizin yeniden yapılandırılması yolunda sağlam adımlarla ilerliyoruz.

İnançla attığımız bu adımları gerek düşünce planında ve mevzuat değişikliklerinde gerekse uygulama alanında vizyoner yol göstericiliği ile biçimlendiren ve destekleyen şahsınıza müteşekkirimiz.

YÖK olarak ufkumuzu sadece ülkemizin coğrafi sınırları ile sınırlandırdığımız takdirde ülkemiz, İslam dünyası ve bütün dünyaya yönelik bilime ilişkin hedeflerimize ulaşmanın mümkün olmadığını biliyoruz. Büyük Türkiye'nin uluslararası alanda gösterdiği belirleyici aktör olma başarısının, ülkenin tüm kurumları ile de desteklenmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu nedenle YÖK, uluslararası alanda etkin ve verimli olma amacını -ülkemizin bilim tarihini de dikkate alarak- "İslam dünyasında bir yükseköğretim alanı oluşturma" başlığıyla desteklemeye karar vermiştir.

İslam bilim tarihi, dünya bilim tarihinin omurgasını oluşturmaktadır. İslam tarihinin akademik yapıları, Endülüsten Ortadoğu'ya dünya üniversitelerinin en eskileridir.

Bilimin Bağdat'dan Basra'ya, Şam'a; Kurtuba'dan Urfa'ya, İsfahan'a, Semerkand'dan Mısır'a kadar tüm merkezleri tarih boyunca birbirlerinden haberdar olmuş; bilimin dünyasında atılan her adım,

güçlü bir İslam coğrafyasını, sağlam devlet yapısını, müreffeh Müslüman toplumların inşasını desteklemiştir. Diğer taraftan ise İslam coğrafyasında tarihi bakımdan bilimin güç kaybı ile İslam ülkelerinin siyasi ve ekonomik güç kaybı birbiri ile örtüşen süreçte gerçekleşmiştir.

Bu tarihe yapılan atıf, bilimi ve akademisi güçlü bir İslam coğrafyasını oluşturabilmenin; ülkelerimizin yeryüzünde bütün değerleri ve kültürleriyle var oluşlarını sürdürebilmesi, İslam dünyasının ekonomik ve teknolojik gelişimini sağlayarak insanlarımızın müreffeh yaşaması ve diğer mazlum halkları destekleyerek yeni bir gelecek inşa edilebilmesi için en temel hedef olduğuna vurgu yapar.

Ülkelerimizin akademik kurumlarının sınırlarını aşarak bütün İslam dünyasını kucaklaması, bu hedefin gerçeğe dönüşmesinde ilk adımdır. Bunun içindir ki her bir İslam ülkesinin yükseköğretim sistemi, ortak mezun yeterlilikler sistemi, ortak kalite güvencesi süreçleri, yeterliliklerin tanınması, ortak kredi sistemi, bilgiyi paylaşacak öğrenci ve araştırmacı hareketlilik ve değişim sistemleri, her düzeyde ortak eğitim programları ile coğrafyamızın diğer üniversiteleri ile güçlü bağlar kurmalıdır.

Kurulacak bu güçlü bağların oluşturacağı ağ, küresel yükseköğretim sisteminde İslam ülkelerinin bilim hayatlarının istiklalini de sağlayacaktır. Aksi takdirde İslam dünyası, küresel yükseköğretim anlayışının dayatmalarına boyun eğerek kendi dışında oluşturulan ve kendi özüne ters bir felsefesi ve amacı bulunan, kendi milli değerlerini, yerel ihtiyaçlarını, kalkınma hedeflerini ve gelişimini göz ardı eden bir yükseköğretim sisteminin parçası olmaya devam edecektir.

Ortak bir yükseköğretim alanını oluşturmayı başaran İslam dünyası, ülke kalkınmasının temeli olan teknolojik ve bilimsel gelişmede önemli bir ivme kazanacak ve genç nüfusunun daha iyi bir eğitim almasını sağlayacaktır.

Oluşturulacak bu ortak yüksek öğretim alanı ile pek çok imkân ve fırsat doğacaktır:

Üniversitelerimizin araştırma bütçelerinden ortak yatırım yapma imkânı çok daha az maliyetle bilimsel araştırmaları finanse edebilmeyi destekleyecektir. Var olan ortak sorunlarımızın çözümü için bilimsel ve teknolojik işbirliklerinin gerçekleşmesi, sorunların çözümünde daha kısa sürelerde sonuca ulaşmasını ve ülkelerimizin dışa bağımlılığını azaltabilir. Mezuniyet sonrası araştırmacı istihdamında da veri paylaşımı dâhil gerekli altyapıların oluşturulması, genç nüfusu yüksek İslam ülkelerinin göç nitelikli işgücünün kaybını azaltacaktır.

Ortak diploma programları ile özellikle tıp ve mühendislik gibi alanlarda yetişmiş insan gücüne ihtiyaç duyan ülkelere, sistemleri daha gelişmiş olan İslam ülkelerinin desteğini sağlamak mümkün olacaktır. Malumunuz, bugün ülkemiz ileri tıp eğitimi ile ihtiyaç duyan dost ülkelere, özellikle uzmanlık düzeyinde, destek olmaktadır. Türk yükseköğretimi bu desteği farklı alanlarda da arttırmaya hazırdır.

Ülkeler arası öğrenci değişimi, kültürel farklılıklara sahip İslam ülkelerinin birbirlerini daha iyi tanımasına vesile olacak; her bir deneyim, genç nesillere birlikte daha güzel bir dünya hayalini gerçekleştirmeye katkı sağlayacaktır. Orta Asya'nın, Afrika'nın, Uzakdoğu'nun, Balkanların, Ortadoğu'nun birbirinden binlerce kilometre uzakta, ama kalpleri birlikte atan gençlerinin değişim programları ile birbirlerini tanımaları ve aynı bilimsel ortamları paylaşmaları en büyük arzumuzdur.

İslam dünyasında baş gösteren krizlerin çözümüne bu yakın işbirlikleri önemli katkı sağlayacaktır.

Bugün YÖK olarak, sizin yönlendirmelerinizle yükseköğretim sistemi dışında kalmış Suriyeli gençlerin sisteme dâhil olabilmeleri için çok önemli düzenlemeler yaptık, destekler sağladık. Bu kapsamda

14.000 Suriyeli gencimiz yükseköğrenim görmektedir. Ayrıca, 400'ün üzerinde Suriyeli akademisyen, üniversitelerimizin ve bilim dünyasının bir parçası olmuştur. Fakat şunu da biliyoruz; öğretim üyesi ve öğrenci değişimleri ile İslam ülkelerinin akademileri birbirleriyle daha yakın ilişkiye girmiş olsaydı bu katkı daha farklı ve etkin bir boyutta gerçekleşebilirdi.

İslam dünyasının Rektörlerinin iki gün sürecek bu toplantısında tartışacağı konular arasında; ortak mezun yeterlilikleri çerçevesi, ortak kalite güvence sistemi, ortak kredi sistemi, yeterliliklerin ve diplomaların tanınırlığı konuları yer almaktadır.

Bu şekilde oluşturulacak İslam ülkeleri ortak yükseköğretim sistemi ile öğrenci ve mezunlarımızın hareketliliği mümkün olabilecek, öğrencilerimiz, eğitimlerinin belli dönemlerini yıl kaybı olmadan farklı bir İslam ülkesindeki üniversitemizde geçirebilecektir. Bu da başta akademik ve kültürel olmak üzere birçok açıdan önemli kazanımlar sağlayacaktır.

Bu kapsamda hareketliliğin bir üst aşaması olan ortak diploma programları da bu forumda ele alınacak ve tartışılacak konular arasındadır. Bu konu, YÖK'ün öncelikleri arasında yer almaktadır. Bu

programlar sayesinde öğrencilerimiz, aynı eğitim süresi içerisinde iki hatta üç diploma sahibi olabileceklerdir.

Bu şekilde başlatılacak girişimler, sadece öğrenci değişimi ve eğitim süreçleri ile sınırlı kalmayacak, öğretim üyesi ve araştırmacıların değişimi de bu şekilde işbirliklerinin artırılması süreçlerine katkıda bulunacaktır. Bu da İslam dünyasının bilim alanındaki gücüne katkı sağlayacaktır.

Bugün bilim dünyasının araştırma alanındaki ortaklıklarını sergileyen haritalara baktığımızda bilimsel işbirliği alanında İslam coğrafyasının son derece zayıf olduğu görülmektedir. İslam dünyasındaki üniversitelerimiz, Batıdaki üniversiteler ile birçok ortak araştırma çalışmaları yaparken, maalesef kendi aralarındaki işbirliği ile yapılan araştırmaların sayısı çok sınırlıdır. Bunu aşmak bilimin üzerindeki tekelleri de kırmak anlamına gelecektir.

Bu tekeller, İslam ülkelerinin bilim ve teknoloji üretimi alanında öncü olmalarının önüne bilinçli bir şekilde çıkarılan engellerdir. Ülkelerin milli gelirleri ile üniversitelerinin sıralamalarındaki yeri doğrudan ilişkilidir. İslam dünyası, dünya nüfusunun %16'sını oluştururken, bilimsel eser çıktılarında bu oran ne yazık ki % 6.9, yüksek teknoloji ürünlerindeki ihracatta ise %3.3'dür.

Küresel işleyişi değiştirmenin tek yolu, İslam dünyasında bilim ve teknoloji camiasının güçlenmesi, İslam ülkelerinin teknoloji alanında bağımlı olmaktan kurtulması ve sistemin güçlü işbirlikleri ile, sahip olunan imkanların akılcı bir şekilde paylaşımı ile yeniden inşasına destek olmaktır. Bu süreçte başarılı olmak için üniversiteler, kadrolarını küresel dünyada rekabet edebilecek üstün niteliklerle donatmak zorundadır. Nitelikli bilgi ve nitelikli bilim insanı, İslam ülkeleri için artık tam istiklallerinin iki şartı haline gelmektedir.

Sizlerin yönlendirmesi ile YÖK'ün başlattığı ve sürdürdüğü Mevlana değişim programı bizlere şunu öğretti:

İslam ülkeleri kendi kurguları, kendi imkanları ile uluslararası düzeyde değişim programlarını ve projelerini hayata geçirebilir. Biz bunu Türkiye olarak gerçekleştirmeye ve sonuçlarını almaya başladık.

Değişim programı denildiğinde artık sadece Erasmus akla gelmemektedir. Mevlana programı ile 2013-2017 yıllarında toplam 7137 öğretim üyesi ve öğrenci faydalanmış olup bunun 4576'sı yani %64'ü 26 İslam ülkesi iledir. Mevlana programı, ülkemizin yükseköğretiminin uluslararası düzeyde bir gurur kaynağı olma yolunda ilerlemekte, yakında uygu-

lamaya soktuğumuz ortak projelere dayalı değişim formatı ile de zenginleşmektedir. Fakat bugünkü gelinen seviye yeter mi? Elbette hayır. Bu projeyi daha ileri bir boyuta taşımak zorundayız.

Bugün İslam coğrafyasında son derece güçlü üniversiteler vardır. Bu toplantı, iyi örneklerin sergilenmesine, birikimlerin paylaşılmasına ve destek ihtiyacı duyan kurumlara yönelik desteklerin planlanmasına da vesile olacaktır.

Hepimiz, Üniversitelerin İslam toplumlarının küresel dünyada iddia sahibi olması için, hatta siyaset sahnesinde varoluşlarını sürdürebilmeleri için değişimin yönlendiricisi ve merkezi olmaları icap ettiğini biliyoruz. Bu toplantının ve platformun, İslam dünyası yükseköğretimine yeni bir heyecan getireceğine ve yeni uygulamaları başlatacağına inanıyoruz.

Ülkemiz üniversitelerinin Rektörleri de bu uluslararası toplantıya iştirak etmekte. Bütün rektörlerimiz toplantı vesilesiyle üniversitelerinin ve ülkelerinin öncelikli alanlarını dikkate alarak faydalı işbirlikleri imkânı bulacaktır.

Sizin huzurunuzda tekrar tüm katılımcılara hoş geldiniz diyor ve İslam dünyasının ortak kültürel değerleri, görkemli bilim geçmişi, ortak sorunları paylaşma tecrübesi sayesinde, akademik alanda birlikte hareket ettiğimiz takdirde, bütün dünyaya mutlak bir hakikat gibi dayatılan, bilgiyi tahakküm için bir güç olarak kullanma yerine, bilgiyi insan sadetini ve refahını temin için fazilet kaynağı olarak görececek bir yükseköğretim sisteminin oluşturulabileceğine olan inancımı zatiâlinizin huzurunda tekrarlamak istiyorum.

Bilim adına bugün, istikbale dünden daha umutla bakıyoruz...

Hürmetlerimle...

ANKARA BİLDİRGESİ- 2017 İSLAM DÜNYASI YÜKSEKÖĞRETİM ALANININ OLUŞTURULMASI KONFERANSI

İslam dünyası ülkeleri arasında bir yükseköğretim alanı inşası İslam coğrafyasında her alanda işbirliğini destekleyecek önemli bir adımdır. İslam ülkeleri gelişim süreçlerini teknolojik ve bilimsel alanda daha yetkin; ülkelerin toplumsal sorunlarına çözüm bulabilen akademik yapılar ile desteklemek zorundadır. Bu süreç, ülkelerin bilgilerini ve birikimlerini paylaşımları, ortak hareket etmeleri ile çok daha verimli biçimde işleyebilir.

26-27 Temmuz 2017 tarihleri arasında 37 ülkeden 334 katılımcı ile gerçekleştirilen “İslam Dünyası Yükseköğretim Alanının Oluşturulması” temalı Rektörler Forumu, somut adımlarla üniversiteler arası işbirliği süreçlerini desteklemeyi hedeflemiştir.

Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın himayelerinde gerçekleşen toplantımızın kabul merasiminde İslam dünyası ülkeleri arasında bir yükseköğretim alanı inşasının İslam ülkelerinde kalkınma, toplumsal refah, teknolojik ve bilimsel gelişme için birlikte hareket etmelerinin önemi vurgulanmıştır.

Sayın Cumhurbaşkanımız Medeniyet coğrafyamızdaki yükseköğretim sorunlarının tartışıldığı ve yeni işbirliği imkânlarının geliştirildiği bir sürece kaynaklık edecek olan Forumun, İslam medeniyetinin özünün kardeşlik ve dayanışma olduğunu hatırlayarak bir ortak çalışma platformu olması gerektiğini belirtmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a himayeleri ve destekleri için teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Forum'un açılış oturumunda İslam ülkelerinin refah düzeyini arttırmak için bilimsel altyapıların önem taşıdığına vurgu yapıldı. Hâlihazırda İslam dünyasında var olan yükseköğretim sistemlerinin birbirinden farklı işleyiş ve mevzuatlara sahip olduğu ve sistemlerin entegre olmamasının ise birçok alanda kaynak israfına yol açtığı belirtildi.

Farklı düzeylerde gerçekleşecek işbirliği ve ortaklıklar daha önceki tecrübeleri de dikkate alarak daha güçlü bir İslam dünyasına kaynaklık edecektir. Tüm İslam ülkelerinin insan kaynağı gücü dikkate alındığında bu kaynağın şekillendirilmesinde taklit programların ötesine geçilmelidir.

“

Öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğinin her düzeyinde, ortak programlarda ve tanınma konusunda yeterlilik çerçevesinde uzlaş, bu uzlaşının yeknesaklığı ve uygunluğu ve en önemlisi müşterek bir bakış açısı gerekmektedir. Ortak bir kalite güvencesi sistemi bu süreç için merkezi önemdedir ve bilimsel çıktılarında daha iyiyi arayan sürecin teminatıdır.

”

İslam ülkeleri arasında daha önce yükseköğretim alanında işbirliğini desteklemeye yönelik toplantılar gerçekleşmiştir. Rektörler Forumları bunlar arasında rektör düzeyinde işbirliğini sağlayan toplantılar olarak önemlidir. Daha önceki Rektörler Forumları işbirliği yapmak için bir imkân sağlamıştır. Temel hedef kaynaklarımızı bir araya getirmek, burslar sağlamak ve hareketlilik ile işbirliği süreçlerine destek vermek, akademik araştırma ve mükemmeliyet merkezleri kurmaktır. Daha önce

gerçekleşen forumlar akademisyenler arasında dostluklar oluşması, ilişkilerin güçlendirilmesi ve kurumlar arasındaki iletişim başlıklarında olumlu gelişmeler sağlamıştır.

Dün ve bugün gerçekleştirilen bu forum daha vizyoner ve daha somut ulaşılabilir hedeflerle gerçekleşmiştir ve devamında özgün çözümler geliştirme olgunluğuna sahip bir toplantı olarak görülmektedir.

Yükseköğretim alanında atılacak adımlar bağımsız ve güçlü bir İslam dünyası için önemlidir. Hedeflerimiz için kendimize güvenerek bilgi ve bilim temelli hareket etmeliyiz. Eğitim gelecek demektir. Önemli olan gelecekteki eğilimleri anlamak ve öğrenmektir. Eğer eğitimci, geleceğin neye doğru gittiğini göreceksin olursa nesli hazırlayabilir.

“

Bugün için sahip olunan yetkinlikler, rekabet ve gelecek odaklı bir yaklaşımda yeterli olmayabilmektedir. Gelecek için gerekli bilimsel yetkinliklerin nasıl kazanılacağı önemlidir. Karşımızdaki karmaşık ve kapsamlı sorunlar için hızlı ve yenilikçi çözümler üretmeliyiz. Bu kapsamda da geliştirilecek işbirlikleri, hızlı ve verimli adımlar atılmasına yol açacaktır.

”

İki gün boyunca etkileşimli panel oturumları yöntemi ile gerçekleştirilen Forumun sonuçları şu şekildedir:

1. İslam dünyasında yükseköğretime ilişkin net bir vizyon geliştirilmesi gerekmektedir. Ortak bir yeterlilikler çerçevesi ve kalite güvence sisteminin inşası yalnızca teknik bir konu değildir. İçerisinde hem evrensel değerler hem de yerel değerleri barındırmalıdır. Evrensel değerler korunarak İslam

dünyasının ortak değerlerini dikkate alan bir üst çerçevenin oluşturulması mümkündür. İslam dünyası bu çalışma alanında kendi kavramlarını belirlemeli ve eğitimin insani bir girişim olduğunu unutmadan hareket etmelidir.

2. İslam ülkeleri farklı eğitim sistemleri ve yeterlilikler çerçevesine sahiptir. Temel olarak ülkelerin ulusal önceliklerine uygun bir şekilde yükseköğretim için bir üst yeterlilikler çerçevesi geliştirilmeli ve bu yeterliliklerin İslam ülkeleri yükseköğretim alanının temelini oluşturacak biçimde ortak müşterekleri ve asgari ölçütleri tespit edilmelidir.

3. Bu süreçte ortak yeterlilikler çerçevesinin farklı paydaşlarının katkısı ve özellikle karar alma yetkisine sahip kurumsal birimlerin desteği ile hareket edilmesi gerekmektedir.

4. Oluşturulacak olan üst yeterlilikler çerçevesi ile ilişkili biçimde yükseköğretim kalite güvence standart ve ilkeleri oluşturulmalıdır. Bu standart ve ilkeler aynı zamanda dünyadaki başarılı sistemlerle de ilişkili olmalıdır.

5. İslam ülkelerindeki kurumsal ve program bazında kalite güvencesine yönelik değerlendirme ve akreditasyonu gerçekleştiren kalite ajansları, belirlenen standart ve ilkelere uygun olarak süreçlerini tanımlamalıdır. Bu kapsamdaki ajanslar deneyim

paylaşımı ve süreçlerde destek amacıyla bir üst platform oluşturmalıdır.

6. Kalite güvence sistemleri, standart ve ilkeler temeli esasında, ülkelerin ihtiyaçlarına yönelik olarak farklı kategorilerde çeşitlendirilebilmelidir.

7. İslam ülkelerinde yeterlilikler esaslı kalite güvencesi ajanları arasında var olan işbirliğinin etkinliğinin ve verimliliğinin artırılmasına yönelik çalışılmalıdır.

8. Tanıma ve denklik süreçleri için İslam ülkeleri iş gücünü destekleyecek, İslam ülkeleri arasında iş gücünün dolaşımını daha kolay hale getirecek ve beyin göçünün engellenmesini sağlayacak şekilde temel bir uluslar üstü çerçeve tanımlanmalıdır. Tanıma ve denklik alanında atılacak adımlar uluslararası öğrenci değişimini de doğrudan destekleyebilecek nitelikte olmalıdır. Tanıma ve denklik süreçleri üzerinde ulusal ve uluslararası başarılı deneyimlerden de yararlanılarak çalışılmalıdır.

9. Ortak kredi sistemleri hareketliliğin en temel altyapısıdır. Bu alanda programların karşılaştırılmasına ve uyumuna yönelik pilot üniversite ve programlar belirlenerek asgari müştereklerle kredi transferine yönelik işleyiş netleştirilmeli ve bu konuda bir standardizasyon sağlanmalıdır.

10. İslam dünyası ülkelerinde öğrenci ve öğretim üyesi değişimlerini sağlayan mevcut değişim programlarının geliştirilmesi ve desteklenmesi ilk adım olarak önem taşımaktadır.

Türkiye tarafından yürütülen Mevlana değişim programı İslam ülkeleri arası öğrenci ve öğretim üyesi değişiminde önemli bir rol oynayan programların başında gelmektedir. Bu program, finansal olarak desteklenerek İslam ülkeleri arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişimine yönelik olarak kullanılan uluslararası bir yapıya dönüştürülmelidir.

11. Proje tabanlı Mevlana değişim programı özellikle öğretim üyesi ve araştırmacı düzeyinde çok daha verimli sonuçlar getirmektedir; bu yüzden de proje tabanlı değişim programları öncelikli olarak desteklenmelidir.

12. Üniversitelerin akademik başarı seviyeleri doğal olarak farklı düzeylerde. Eğitim kalitesi noktasında akreditasyon olsa bile endişeler söz konusu olabilmektedir. Ancak, bu durum ortak eğitim programlarına (Joint/Dual/Double Degree) engel olmamalıdır. Bu kapsamda üniversiteler önyargılar ile değil alan bazlı ve program bazlı olarak değerlendirilmeli ve güçlü alanları göz önünde bulundurulmalıdır.

13. Ortak diploma programları eğitim süreçlerinde önemli bir tasarruf sağlayabilmekte ve aynı zamanda ülkeleri ve kültürleri keşfetme imkânını ortaya koyarak mesleki ağlara ve işgücünün hareketliliğine destek olmaktadır. Ortak eğitim programlarında temel sorun eğitim sistemlerinin farklılığı ve dildir. Eğitim sistemlerinin farklılığından kaynaklanabilecek sorunlar yeterlilik çerçevesi, kalite güvencesi süreçleri ve tanıma/denklik alanında atılacak adımlarla çözülmeye çalışılmalıdır. Bu aşamada iki dilli programlar sürecin hızlı ilerlemesine destek olabilir.

Farklı dil yetkinliği gerektiren ortak programlar ile öğrencilerimizin bir İslam ülkesi dilini öğrenmesi

de önemli bir kazanım olacaktır. Bu durum bir fırsat olarak görülmeli ve aynı zamanda öğrencilerin bütünleşmesini ve kültürel etkileşimini sağlayan bir araç olarak değerlendirilmelidir.

14. Üniversitelerin bir birini tanımasına, bilgi edinmesine ve özellikle ortak diploma programlarının teşvikine yönelik olarak sanal ortamda bir arayüz platformunun oluşturulması hususu önemlidir. Bu platform bir sanal ofis görevi görebilir. Bu konuda YÖK gerekli adımları atacaktır.

15. Hızla gelişen online eğitim teknolojileri de bir iletişim ve işbirliği platformu olarak değerlendirilebilmelidir.

16. İslam ülkeleri arasındaki ortaklık platformları sadece akademik programlar dikkate alınarak değil üniversitelerin araştırma altyapıları da dikkate alınarak yapılandırılmalıdır.

17. Rektörler forumunun her yıl düzenli olarak yapılması ve bir sonraki foruma kadar tematik uzman/çalışma gruplarının oluşturulmasının gerekliliği konusunda görüş birliğine varılmıştır.

TOPLUMUN İTİCİ GÜCÜ: ARAŞTIRMA ÜNİVERSİTELERİ

✎ Prof. Dr. Aysın Ertüzün*

Günümüzde dünya hızlı bir değişim içindedir. Bu değişimler birbirinden bağımsız olmadığı gibi etki-leşim halinde ilerlemektedir. Bu resim içinde tüm uluslar, araştırma ve yenilikçilik akışını sürekli olarak desteklemek ve uluslararası rekabet güçlerini korumak durumunda olduğundan eğitimli vatandaşlara her zamankinden daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Araştırma üniversiteleri, ulusların eğitim altyapısının temel bir parçasıdır ve bu üniversitelere her zamankinden daha fazla görev düşmektedir.

Değişen dünya içinde, üniversiteler de sürekli değişmekte ve kendilerine yeni misyonlar yüklenmektedir. Birinci (ortaçağ), ikinci (Humboldt) ve üçüncü (mevcut ve gelecek) üniversite sistemleri arasındaki ana fark üniversitelerin misyonlarının altında yatan farklılıklardır.

“Üniversite” teriminin uzun bir geçmişi bulunmasına rağmen tanımı 21. yüzyılın başında oldukça tartışmalı kalmaktadır. Ortaçağ üniversiteleri sadece eğitim-öğretime ve konuların ezberlenmesine odaklanmış olan birinci nesil üniversitelerdir. Günümüzdeki biçimiyle ortaya çıkan modern üniversitenin ilk örneği 1810 yılında Prusyalı bir diplomat,

filozof ve devlet adamı olan Wilhelm von Humboldt tarafından kurulmuş olan Berlin Üniversitesi'dir. (Berlin Üniversitesi, 1949 yılında kurucusunu onurlandırarak Berlin Humbolt Üniversitesi adını almıştır.)

İkinci nesil üniversitelerin ilk örneği olan Berlin Humbolt Üniversitesi'nin üç temel ilkesi: Araştırma ve eğitim-öğretimin birlikteliği, öğrencilere kendi alanlarında uzmanlaşmaya gitmeden önce verilecek temel eğitim ve akademik özerkliliktir. Araştırma ile eğitimin-öğretimin bir çatı altındaki birlikteliği öğrencilere zamanın lider araştırmacıları ve düşünürlerine doğrudan ulaşma imkânı vermiş; buna karşılık, bilim insanları öğrencilerinin eleştirel sorularından fayda görmüşlerdir. Humbolt'un ortaya attığı “Bilim, bilim için yapılır” felsefesi çok başarılı olmuştur. 20. yüzyılın başına kadar Almanya'da hâkim olan bu model bazı yerel farklılıklarla tüm Avrupa'ya yayılmıştır. ABD üniversiteleri de Humboldt modelinden etkilenmişler; toplumun ihtiyaçlarını karşılamayı da hedefleyerek bu modele kendi özgünlüklerini katmışlardır. Üniversiteler lisansüstü eğitime de önem vererek araştırma yönü güçlü yükseköğretim kurumları haline gelmişler ve

*Boğaziçi Üniversitesi

araştırma, adım adım üniversitelerin odak noktası olmuştur. Üniversitelerin temel misyonu olan eğitim-öğretim faaliyetlerine araştırma faaliyetinin de akademik bir misyon olarak eklenmesi, üniversitelerin geçirdikleri ilk akademik devrim olarak nitelendirilebilir. İkinci nesil üniversitelerini diğer eğitim kurumlarından ayıran en temel özellik işte bu araştırma misyonudur.

ÜRETİM TEMELLİ EKONOMİDEN BİLGİ TEMELLİ EKONOMİLERE GEÇİŞ

Humboldt tarafından ikinci nesil üniversite fikrinin ilk ortaya atılmasından bu yana 200 yıldan fazla bir zaman geçmiştir; bu zaman zarfında yükseköğrenim birçok değişime sahne olmuştur. Akademik alanın dışında, Humboldt zamanından bu yana dünya da belirgin bir şekilde değişmiştir. “Gelişmiş” ülkeler artık üretim-temelli ekonomiden uzaklaşmakta; bilimsel araştırma ve eğitimi işgücüne dayalı bilgi-temelli ekonomilere yönelmektedir. Bu ülkeler, endüstriyel kapasite veya doğal kaynaklar konusunda rekabet etmek yerine yetişkin işgücü, fikri mülkiyet ve bilgi için rekabet etmektedirler. Bu da 19. yüzyıl araştırma üniversitesi modelinin 21. yüzyılın sorunlarını karşılamak için yeterli ve iyi bir strateji olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Günümüzde üniversitelerin yürüttükleri araştırmaların sonuçlarını ticarileştirmemeleri durumunda yaşamaları zorlaşmaktadır. Üniversiteler artık sadece eğitim-öğretim ve bilimsel araştırmaya bel bağlayamazlar; araştırmacılar tarafından geliştirilen “know-how”dan etkin bir biçimde yararlanmak durumundadırlar. Dolayısıyla araştırmanın tanımının genişlemesi kaçınılmaz olmuştur. Genişletilmiş tanımıyla modern araştırma, teknoloji üreten bir işletme olarak yorumlanmakta; araştırmanın yeni tanımı çerçevesinde de teknoloji de kâr getirici bir araç olarak görülmektedir. Açık yenilik kavramı ve dış gelişmeler “know-how” oluşturmak için önemli adımlar olarak tanımlanmakta; “know-how”dan etkin şekilde yararlanabilmek için yeni şirketlerin

(“Teknostarter”) kurulması teşvik edilmektedir.

Araştırma çıktılarının ticarileştirilmesi ve girişimcilik; eğitim-öğretim ve bilimsel araştırmanın yanında üniversitelerin üçüncü misyonu olarak ortaya çıkmaktadır ki bu da üçüncü nesil üniversiteler ile ikinci nesil üniversiteler arasındaki en belirgin farkı oluşturmaktadır. Özellikle 1980’lerden sonra, üniversitelerin temel faaliyetlerine ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlamak görevini de ekleyen ikinci devrim, girişimci üniversite kavramını gündeme getirmiştir. Böylece üniversiteler, ulusal inovasyon sisteminin önemli bir parçası hâline gelerek bilgi toplumunda aktif olarak rol almakta ve merkezde olmayı sürdürmektedirler. Topluma hizmet görevi ile birlikte “Bilim bilim için yapılır” felsefesi de yerini “Bilim toplum için yapılır” felsefesine bırakmıştır. Diğer yandan bu yeni durum, üniversiteler üzerinde bazı baskılar da oluşturmaktadır: Üniversiteler, bir taraftan yüksek sayıda öğrenci yetiştirmek diğer taraftan da sürekli olarak araştırma yaparak bilgi üretmek zorundadırlar. Üniversitelerin bu iki amacı, aynı zamanda kendilerinin en kıymetli ürünleri; bilgi-temelli ekonomilerin ise birincil kaynaklarıdır. Dolayısıyla, üniversiteler adım adım uzmanlaşmakta, misyon özelleşmesine gitmektedir; bazı üniversiteler özkaynaklarını eğitim-öğretime odaklarken diğer üniversiteler yaptıkları ileri düzey araştırmalar ile ön plana çıkmaktadırlar.

GÜNÜMÜZDE ARAŞTIRMA ÜNİVERSİTELERİ

Araştırma üniversiteleri olarak nitelendirilen ileri düzeyde araştırma yapan üniversitelerin, ülke çapında veya dünya çapında sayıları çok fazla değildir. Bu üniversiteler sayıca az olmalarına rağmen ülkelerinde veya dünyada temel araştırmanın büyük bir çoğunluğunu yürütürler; yüksek sayıda yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası araştırmacı yetiştirirler; üst düzey bilimsel buluşlar daha çok bu üniversitelerde gerçekleşir.

Çağdaş yükseköğretim yapıları yeni uluslararası bağlantı biçimleri, entelektüel ortaklıklar ve akademik bilgilere erişilebilirlik yoluyla yapısal olarak değişmekte ve yeniden şekillendirilmektedir. Yükseköğretim sistemleri 1960'lardan beri sürekli değişime uğramaktadır. Toplumun bugünün üniversitelerinden beklentileri, daha geniş ve karmaşıktır. Üniversiteler mali ve insan kaynaklarını toplumun taleplerine cevap verebilmek için dengelemek zorundadırlar. İşgücü piyasasının talepleri ve teknolojik yenilik çoğu zaman değişimi tetikleyen ana faktörler olarak görülebilir; artan küresel rekabet değişimin halen devam ettiğinin bir kanıtıdır. Günümüzde üniversitelerin sadece eğitim-öğretim ve araştırma merkezleri olarak değil aynı zamanda ekonomik büyümenin itici güçleri, toplumların, devletlerin ve uluslarının teknik yönlendiricileri ve yeni öğrenme biçimlerinin geliştirilmesine yönelik merkezler olması da beklenmektedir. Üniversiteler eğitim ve öğretim faaliyetleri ile bilgi transferini, araştırma ile bilginin üretilmesini ve toplumsal katkı ile de bilimin kullanılmasını sağlamaktadırlar. Araştırma üniversitelerinin, diğer kurum ve kuruluşların aksine bilginin üretilmesi, transfer edilmesi ve kullanılması faaliyetlerinin tümünü etkin ve verimli bir şekilde yapması beklenmektedir.

Bu yüzyılın başından itibaren araştırmanın ona fon sağlayan topluma yararlar sağlaması beklenmekte; bu durum araştırma fonlarının dağıtımında standart bir kriter haline gelmektedir. Üniversiteler de fon yaratmak için, kendi araştırmalarından oluşan fikrî mülkiyeti güvence altına almak ya da aktif olarak özel sektörler ile yakın ilişkilere girmek eğilimindedirler. Üniversiteler bu fonları, araştırma altyapısını yenilemek, yenilerini kurmak ve tüm kaynaklarını geliştirmek için kullanırlar. Sanayiden en güncel bilgi ve tecrübenin alınması ise eğitim-öğretim programının geliştirilmesi ve gelecek araştırmalar için önemli imkânlar sağlar; üniversite, öğrenci ve akademisyenler için fırsatlar sunar.

TOPLUM RUHU İLE ÇALIŞAN KAMU ÜNİVERSİTELERİ

Öte yandan araştırma çıktılarını yatırıma dönüştürme ve piyasaya sunma eğilimi temel araştırmayı ikinci plana atma riskini de beraberinde getirmektedir. Temel araştırma riske atılmamalıdır; inovasyon daha geniş olarak tanımlanarak özellikle beşeri bilimler, doğa bilimleri ve sosyal bilimler ile mühendislik ve yaşam bilimleri olmak üzere her alanda temel araştırmaya gereken önem verilmeli; sanayi bağlantısı olmadan da bilgi üretilmesi teşvik edilmedir. Burada toplum ruhu ile çalışan kamu üniversiteleri ön plana çıkmaktadır. Yeni teknolojilerin sadece pazar için değil toplum için de uygunsa başarılı olabilecekleri unutulmamalıdır. Teknolojik yenilikler yer aldıkları toplumun sosyal ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmalıdır. Birçok sosyal yenilik, teknolojik gelişmenin başarılı olmasını gerektirir; dolayısıyla sosyal ve teknik araştırma el ele gelişmelidir. Bu yüzdendir ki çok disiplinli ve disiplinlerarası araştırmalara ayrı bir önem verilmeli; bu araştırmalar, mühendislik ve doğa bilimleri ile sosyal ve beşeri bilimleri bir araya getirirken hiç birini ön plana çıkarmadan ama tüm bu alanların birbirinin esin kaynağı olmalarına ve birbirleriyle etkileşim içinde çalışmalarına önayak olmalıdır.

Günümüzün araştırma üniversiteleri ülkelerinin entelektüel yaşamında önemli bir rol oynadıkları gibi yerel, bölgesel, ulusal veya global ölçekte toplumsal, ekonomik ve kültürel alanda da etkilerini göstermektedirler. Lider araştırma üniversiteleri en iyi araştırmayı, rekabetçi bir ortamda olağanüstü bir öğretim ve öğrenme deneyimini, iş ve kamu sektörü ile rakipsiz bağlantılar sürdürmeyi taahhüt ederler. Üniversitelerin temel faaliyetleri bilgi üretmek, ürettikleri bu bilgiyi yaymak ve yeni buluşlar için uygulamaktır. Eğitim-öğretim, rekabetçi temel araştırma ile beslendiği vakit parlak zekâların mekâklarını besleyebilir; öğrenciler, en güncel araştırmaları sınıfta öğrenirler. Öğretim üyeleri, sadece

başkalarının bulduklarını öğretmezler, aktif olarak dünyada öğretilen, düşünülen ve uygulananlara katkıda bulunurlar. İşte o zaman günümüz üniversitesini diğer eğitim kurumlarından ayıran temel özellik belirginleşir.

ARAŞTIRMADA GÜÇ VE İŞBİRLİĞİ

Araştırma üniversitelerini şekillendirecek diğer bir etmen de artan disiplinler arası işbirliğidir. Yeni işbirliği teknolojisi platformları, işbirliğini arttırarak verimliliğin yükselmesine, maliyetlerin düşmesine ve hibe başvuru süreci gibi faaliyetlerin hızlanmasına olanak sağlamaktadır.

Zaman içinde araştırmacılar arasındaki işbirliği araştırma üniversiteleri arasında güç birliklerinin oluşturulmasının yolunu açmıştır. Bu güç birliklerine örnek olarak dokuz değişik ülkeden 11 üniversitenin oluşturduğu Uluslararası Araştırma Üniversiteleri Birliği (IARU), Amerika Birleşik Devletleri üniversitelerinden 60 kadar lider araştırma üniversitesinin oluşturduğu Amerikan Üniversiteleri Birliği, 24 lider Birleşik Krallık üniversitesinin oluşturduğu Russell Group, Avrupa'nın 12 ülkesinden 23 lider araştırma yoğun üniversitesinin yer aldığı Avrupa Araştırma Üniversiteleri Ligi (LERU), 15 Asya üniversitesinin oluşturduğu Asya Üniversiteleri Birliği, altı Avusturalya üniversitesinin bir araya gelerek oluşturduğu Yenilikçi Araştırma Üniversiteleri (IRU) (eski adı Avustralya Yenilikçi Araştırma Üniversiteleri), bölgenin 16 lider üniversitesinin bir araya gelerek oluşturduğu Afrika Araştırma Üniversiteleri Birliği (ARUA) ve Türkiye'nin araştırmada önde gelen altı üniversitesinin, Türk araştırmacıların Avrupa Birliği projelerinde etkinliğini artırmak üzere oluşturduğu Türk Araştırma Üniversiteleri Güç Birliği (TAÜG) verilebilir. Güç birliği oluşturan üniversitelerin her biri kendi geçmişi ve felsefesi olan kurumlardır; ancak bazı ayırt edici özellikleri paylaşmaktadırlar: Araştırma yoğun üniversitelerin oluşturduğu bu

gruplar dünya çapında üniversitelerden oluşmakta; küresel sorunlarla ilgili disiplinler arası araştırmaların geliştirilmesinde başrolü oynamaktadırlar. Bu güç birliklerinin amacı üye üniversitelerin, yaptıkları araştırmalar ve verdikleri eğitim-öğretim yoluyla gelişmeye, ve sosyal, ekonomik ve kültürel etkiler yaratmaya devam etmelerini sağlayacak en iyi koşullara sahip olmalarına yardımcı olmak; üye üniversiteler için strateji ve politika geliştirmek, iletişim ve her alanda destek sağlamaktır.

Günümüzde, üniversitelerin fildişi kuleler olduğu söylenemez; bölümlerin veya disiplinlerin akademik ortamda birbirinden ayrı kümeler olduğu fikri de artık geçerli değildir. Yükseköğrenim kurumları gittikçe artan bir şekilde birbirleriyle ve toplumla etkileşim içindedir. Toplumun üç ana ekseninde araştırma üniversitelerine ihtiyacı olduğunu gayet rahatlıkla söyleyebiliriz: Birincisi, dünya yeni zihniyete sahip mezunların yetiştirilmesi için üniversitelere özellikle de lider araştırma üniversitelerine ihtiyaç duymaktadır. İkincisi, dünya kaliteden ödün vermeden küresel düzeyde rekabetçi araştırma yapabilen, farklılaşmış ve çeşitlendirilmiş yükseköğretim sistemlerine de ihtiyaç duymaktadır. Son olarak dünya, sadece fen, teknoloji, mühendislik ve matematik disiplinlerinde ve bu disiplinlerin arasında değil, bilim ve teknolojinin beşeri ve sosyal bilimler alanlarıyla olan ara yüzünde yapılacak keşif ve bilgi dönüşümünü arttırmak için bilhassa araştırma üniversitelerine ihtiyaç duymaktadır.

Araştırma üniversitelerinin disiplinler arası olma, uzaktan eğitime ve doktora sonrası eğitime daha fazla vurgu yapma ve üniversite araştırmalarını ticarileştirme yönündeki önlenemez hareketi sağlıklı bir gelişme olarak görülmelidir. Üniversitelerin piyasa güçlerine hitap edecek şekilde mi yoksa "bilgi temelli" toplumda değişim için katalizör olarak mı yer alacaklarını zaman gösterecek.

ÜNİVERSİTE SIRALAMALARI (RANKINGS)

DÜNYADAKİ GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİM ALANI İÇİN ÇIKARIMLAR

✎ Prof. Dr. Tuncer Asunakutlu*

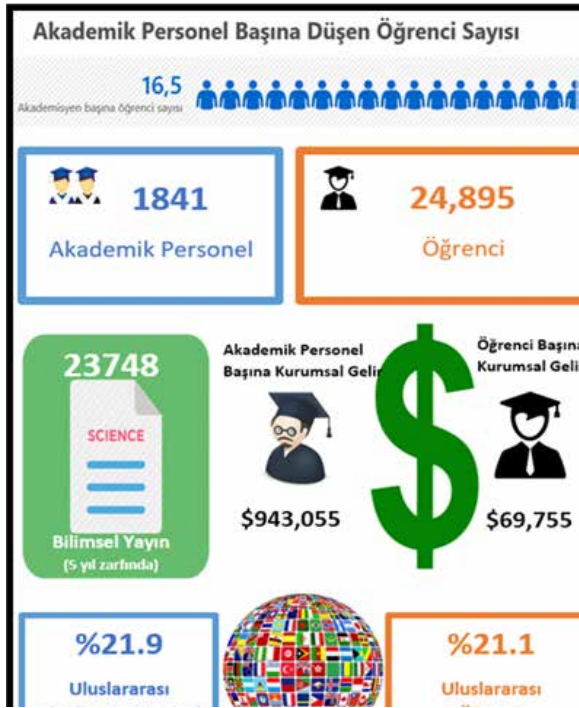
ORİJİN VE TEMEL FELSEFE

Akademik kurumların görevi; kaliteli eğitim öğretim hizmetleri sunmak, kabul görmüş nitelikli bilimsel araştırmalar ve yayınlar yapmak, bilimsel faaliyetler ve yenilikler yoluyla toplumun gelişimine katkı sağlamak olarak sıralanmaktadır. Bununla birlikte Üniversiteler, toplumun yaşam kalitesini ve refahını arttırmaya yönelik olarak faaliyetler yürütmekte, sanatsal, kültürel ve sosyal gelişimine öncülük etmekte, teknoloji ve yeni bilgi üreterek verimliliği ve zenginliği arttırmaktadır. Üniversite çağına gelmiş nüfusun akademik eğitimlerini ve gelişimlerini sağlamak yanında, onlara belirli mesleki-profesyonel yetkinlikler kazandırmak, Üniversitelerin modern çağda üstlendikleri görevler arasında yer almaktadır. Ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal gelişimi ve değişimi açısından önemli bir role sahip Üniversitelerde ülke nüfusunun genç zihinleri geleceğe hazırlanmakta, yetenekleri açığa çıkarılmakta ve bu bağlamda iyi yetiştirilmiş, topluma katkı sağ-

layan ve değerlerle donatılmış bir gençlik yetiştirilmeye çalışılmaktadır. İdealize edilmiş bu görev ve sorumlulukları hakkıyla yerine getiren üniversiteler milletlerin gelecek teminatı olarak görülmektedir.

Üniversiteler kendilerine verilen görev ve sorumlulukları gerçekte ne derece yerine getirmekte ve günümüz dünyasında toplum tarafından ne derece kabul görmektedirler? Bu sorunun cevabı şüphesiz belirli karşılaştırmaları gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla Üniversitelerin başarı kriterleri çerçevesinde sıralanması ve karşılaştırılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Üniversitelerin kendi durumlarını benzerleri ile karşılaştırmalarını ve gelişime açık yönlerini tespit etmelerini sağlayan sıralama fikri, aynı zamanda öğrencilere, akademik yöneticilere ve diğer tüm paydaşlara konu hakkında bilgi sağlaması nedeniyle tüm dünyada kabul görmüş ve uygulanmaya başlamıştır.

*Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

En iyi 200 Üniversitenin Tipik Temsili
(Göstergelerin Ortalaması Yolu İle)
Kaynak: timeshighereducation.com

SIRALAMA KURULUŞLARININ GELİŞİMİ VE KULLANILAN KRİTERLER

Üniversiteler sundukları hizmetler bağlamında birbirinden farklılaşmakta ve akademik performansları, şöhretleri, kaynakları, ilişkileri ve yetkinlikleri bakımından sınıflanmaktadır. Üniversite sıralama (ranking) fikri bu bağlamda oldukça yenidir. Günümüzde üniversiteleri belirli kriterler temelinde sıralayan kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Söz konusu kuruluşların tarihsel gelişimi incelendiğinde, 2003 yılında Çin’de Jiao Tong Üniversitesi’nin ARWU (Academic Ranking of Worldwide Universities) kısaltması ile bilinen ilk dünya üniversiteler sıralamasını gerçekleştirdiği görülmektedir. Sonuçlar dünya çapında yükseköğretimde büyük ilgi ve heyecan ile karşılanmıştır. O noktaya kadar sadece ulusal çapta yapılan sıralamaların ilk olarak ARWU ile uluslararası platforma taşındığını görüyoruz. ARWU’dan sonra dünya üniversitelerini sıralama girişimleri hız kazandı. İspanya kökenli bilimmetrik (scientomet-

ric) ve bibliyometrik verilere ve bunlar arasındaki korelasyon hesabına dayanan, üniversite ve araştırma merkezlerinin internet ortamındaki görünürlüklerini temel alan “Webometrics” sıralaması; İngiliz Times Higher Education (THE) kurumunca Thomson Reuters işbirliğinde gerçekleştirilen ve temelde sınırlı sayıda elit üniversiteyi sıralamaya katan “THE World University Ranking”; 2009 yılına kadar THE ile işbirliğinde olan fakat sonradan bu işbirliğinin bitmesi sonucu kendi sıralamasını yapmaya karar veren yine İngiltere merkezli “QS (Quacquarelli Symonds) ranking”; Hollanda’nın Leiden Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Çalışmaları Merkezi’nin özellikle yayın kalitesine dayalı sıralaması; İspanya’da araştırma performansı, inovasyon çıktısı ve toplumsal etkiyi temel kriter olarak kabul eden “SCImago Institutions Rankings” (SIR) ve dünyada ilk %10’luk dilimi belirlemeyi hedef alan ülkemizden ODTÜ Enformatik Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen “URAP - University Ranking by Academic Performance” olarak bilinen dünya sıralaması bu sistemler arasında öne çıkanlardan bazılarıdır. Farklı yöntemlerle sıralama gerçekleştiren söz konusu kuruluşların kullandıkları kriterler ve ağırlıkları bu yazıda özet tablo olarak sunulmaktadır.

“

Üniversiteler: Performans tanımlaması güç bir alan...“Fil Dişi Kulesi” olarak tabir edilen ve bazen de soyut ve ölçülmesi zor çıktıkları ile genel olarak halk kitlelerine uzak kalan ve hatta bazen medyanın dahi temel çıktılarını anlamakta zorlandığı üniversitelerin bir spor ligi puan cetveli gibi gözler önünde olması, sıralama sistemlerini popüler hale getirmiştir.

”

Günümüzde sıralama kuruluşlarının hizmetlerinin çeşitlendiğini ve belirli alanlarda ihtisaslaşmış bil-

URAP Dünya Sıralaması Kriterleri

Gösterge	Amaç	Ağırlık
Yayın Sayısı	Mevcut bilimsel üretkenlik	%21
Atıf Sayısı	Araştırmanın etkisi	%21
Toplam Bilimsel Doküman Sayısı	Uzun süreli üretkenlik	%10
Toplam Yayın Etkisi	Bilimsel etki	%18
Toplam Atıf Etkisi	Araştırmanın kalitesi	%15
Uluslararası İşbirliği	Uluslararası saygınlık	%15

Sıralama Sistemlerinin Tipolojileri

gi ürettiklerini görmekteyiz. Örnek olarak, Times Higher Education kuruluşu en bilinen hizmeti olan Dünya Üniversite Sıralamaları yanında Genç Üniversite Sıralamaları, Gelişmekte olan Ülke Üniversiteleri Sıralamaları, Asya Üniversiteleri Sıralamaları gibi özelleşmiş hizmetler sunmaktadır. Uluslararası sıralamanın yanında ayrıca ulusal alanda sıralama hizmetleri de sunulmaktadır (URAP Türkiye Üniversiteler Sıralaması). Üniversitelerin bir bütün olarak değerlendirildiği Kurumsal Sıralamalar ve farklı disiplinlerin ayrı ayrı değerlendirildiği alan bazlı sıralamalar, iki farklı sıralama türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Sıralama sonuçlarının farklı sıralama boyutlarının puanlarının ortak bir skora dönüştürülmesi ile sonucun bir lig tablosu şeklinde sunulduğu (ARWU, THE, QS) hizmetlerin yanında, amacı sadece öğrencilerin tercihlerinde ihtiyaç ve beklentilerine uygun üniversite seçebilmeleri amacına yönelik benzer üniversitelerin profillerinin taranması ve kıyaslanması olanağı sunan sıralama sistemleri de bulunmaktadır (U-Multirank ve bağlı ürünü olan U-Map). Çok boyutlu ya da sadece araştırma sonuçlarına odaklanmış (Leiden Üniversitesi Sıralaması) sistemler, veri olarak sadece objektif ve doğrulanabilir kaynakları kullananların yanında, anket verisi gibi subjektif değerlendirilebilecek kaynak bilgiden de faydalanan (itibar anketleri: THE ve QS) sıralama sistemleri bu alandaki tipolojiyi şekil-

lendirmektedir.

Sıralama sistemleri öncelikli hedef grupları açısından da şu şekilde tasnif edilebilir:

- Öğrencilerin üniversite seçimine yardımcı olmak için bilgi üretenler,
- Fon kuruluşlarının ve diğer dış karar vericilerin kararlarına katkı sunmak için hizmet verenler,
- Üniversitelerin operasyonel olarak hizmetlerini geliştirmelerine katkı sağlamak için bilgi Times Higher Education Sıralama Sistemi Kriterleri ve Ağırlıkları üretenler.

Ayrıca sıralama sistemlerinin sonuçlara ulaşırken kullandığı yöntem ve hesap şekli ile birbirinden önemli ölçüde ayrıldığını da vurgulamak gerekir. Bazılarında hacim bağımsız göstergeler (toplam bilimsel yayın sayısı gibi) kullanılabildiği gibi farklı hacimlerin ya da başka faktörlerin sonuç üzerinde oluşturabileceği dengesizliği düzeltmek adına normalizasyon¹ tekniği de yaygın olarak kullanılmaktadır.

Sıralama sistemleri şüphesiz yükseköğretim alanında karar vericilerin daha önce sahip olmadığı bilgiyi sunmaktadırlar. Önemli olan sunulan bilginin üniversitelerin stratejik rotasına olumlu etki edecek şekilde yorumlanıp değerlendirilebilmesidir. Bu da

sıralama sistemlerinin yöntem ve çalışma biçimlerini artıları ve eksileri ile iyi şekilde kavramayı gerektirir.

SIRALAMA BİLGİSİNİN KULLANILMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN KONULAR

Sıralama sistemlerinin popüler olduğu kadar tartışmalı bir konu olduğunu da belirtmek gerekir. Kriterlerin seçimi, bazı ölçümlerin subjektif olması, ağırlıklandırmaların nasıl yapıldığı, birleşik puanların hesap şekli; üniversiteler tarafında ise, sürdürülebilir kalite ve iyileştirmeden daha çok ve belki de sadece sıralamadaki pozisyonun dikkate alınması sıralama sistemlerine yapılan eleştirilerin özeti oluşturmaktadır.

Sıralama sistemleri çok farklı boyut ve kriterleri ile karşımıza çıkmaktadır. Belirli bir sıralama sistemi sonucundan faydalanmak isteyen bir üniversite, kriterleri ve ağırlıklarını dikkatlice değerlendirmelidir. Özellikle birleşik skor sunan sıralama hizmetleri söz konusu ise alt boyutlar arasındaki ağırlıklandırma ve hesap şekli anlaşılmadan yapılan bir değerlendirme, üniversitelerin kendi özgün hedeflerinden taviz vermelerine yol açabilir.

“

Sıralama sistemlerinin boyutlarındaki ağırlıklandırmanın özellikle gelişmekte olan üniversitelerin önceliklerini etkileme olasılığı, bir diğer problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

”

Eğitimde çok iyi olma iddia ve potansiyeli olan bir yükseköğretim kurumu, araştırma performansı daha ağırlıklı bir sıralama sisteminin tüm faktörler açısından birleştirilmiş genel sonucunu karar vermede ve kaynak dağıtımını değişikliğinde baz alırsa

da hataya düşecektir. Sıralama sonucundan öte alt faktörler bazında da analiz yapılmalı, sonuçlar derinlemesine anlaşılmaya çalışılmalıdır.

Araştırma boyutu açısından sıralama sistemleri, WoS ve Scopus gibi veri tabanlarının ve doğrudan faaliyet ölçümü ile ortaya çıkan bibliyometrik göstergelerin, derinlemesine analiz olanağı bulunması nedeniyle daha güvenilir bilgi sunmaktadır. Bununla birlikte, aynı durum öğretim alanında geçerli olmamaktadır. Çünkü öğretimin kalitesi ancak dolaylı yoldan kaliteyi temsil ettiği düşünülen ve bazen de subjektif göstergeler kullanılarak ölçülebilmektedir (öğretim elemanı/öğrenci oranı, zamanında mezun olanların oranı, öğrenci/mezun anketleri). Bu göstergelerin hemen hiçbirisi öğretimin kalitesinin doğrudan göstergesi olarak kabul edilmemektedir. Sıralama sistemleri eleştirilere rağmen yükseköğretim alanında stratejilere yön verebilme etkisi ile üniversitelerin güçlü ve iyileştirmeye açık yanlarını ortaya koyması itibarıyla önemli sayıda üniversite ve paydaşları tarafından dikkate alınmaktadır.

Öngörülen sıkıntıları gidermek ve artan sayıda sıralama sistemlerine bir standart getirebilmek amacı ile UNESCO Avrupa Yüksek Eğitim Merkezi tarafından oluşturulan Uluslararası Sıralama Uzmanlar Grubu (IREG), 2006 yılında sıralama kuruluşlarının yöntemleri konusunda bazı prensipler getirdi.

“

İyi bir sıralama sistemini tarif eden bu prensipler, Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA)'nın dört ana başlık altında özetlediği biçimiyle aşağıda yer almaktadır:

”

Sıralamalar;

• Amaç ve hedefler kapsamında:

Amaç ve hedef grupları hakkında net olmalı, kurumların çeşitliliğini, farklı misyon ve hedeflere

SIRALAMA SİSTEMLERİ VE KULLANILAN KRİTERLER:

Times Higher Education (THE)

World University Ranking (WUR)

<https://www.timeshighereducation.com/>

Araştırma - %30

Gelir(%6), İtibar(%18), Üretkenlik (%6)

Eğitim öğretim ortamı”, - %30

İtibar (%15), Akademik Personel/Öğrenci (%4.5), Doktora Öğrenci/Lisans Öğrenci (%6), Kurumsal Gelir (%2.25)

Atıflar (Araştırmanın Etkisi) - %30

Sanayiden elde edilen gelir - %2.5

Uluslararası boyut” - %7.5

Uluslararası öğrenci oranı (%2.5)

Uluslararası personel oranı (%2.5)

Uluslararası ortaklıklar (%2.5)

Quacquarelli Symonds (QS)

World University Ranking

<http://www.qs.com/>

Akademik saygınlık (Bilim adamlarının görüşlerine dayalı anket) - %40

İşveren görüşü (İşverenlerin görüşlerine dayalı anket) - %10

Akademik Personel/Öğrenci -%20

Akademik Personel Başına Düşen Atıf Sayısı -%20

Uluslararası öğrenci oranı (%5)

Uluslararası personel oranı (%5)

SCImago

<http://www.scimagoir.com/>

Toplam Doküman Sayısı (%8): Scopus tarafından taranan dergilerde yayınlanan makale, bildiri ve inceleme gibi bilimsel dokümanların sayısı.

Uluslararası İşbirliği Oranı (%2): Diğer ülke üniversiteleriyle yapılan ortak yayınların toplam yayına oranı.

Normalize Edilmiş Etki (%13): Normalize edilmiş yayın başına atıf değerinin dünya ortalamasına oranı.

Yüksek Etkili Yayın Oranı(%2): Scimago Dergi Sıralamasına göre alanında en etkin %25’lik dilimde yer alan dergilerde çıkan yayınların toplam yayına oranı.

Mükemmellik(%2): En fazla atıf alan %10’luk dilimdeki bilimsel çıktının miktarı.

Bilimsel Liderlik(%5): Yapılan yayınlar arasında ilgili üniversite mensuplarının sorumlu yazar olduğu yayın sayısı.

Liderlik ile Mükemmellik(%13): Mükemmellik kriterinde sayılan yayınlardan sorumlu yazarın kurumuna ait olanların miktarı.

Bilimsel Yetenek Havuzu(%5): Tüm yayın çıktılarının içinde kurumdaki farklı yazar sayısı.

Yenilikçi Bilgi(%25): Patentlerde atıf verilmiş kuruma ait yayın miktarı.

Teknolojik Etki(%5): Patentlerde atıf verilmiş kuruma ait yayın miktarının toplam yayına oranı.

Web hacmi(%15): Google’a göre kurumun web adresi ile ilişkilendirilen web sayfa sayısı.

Alan adına gelen bağlantı sayısı(%5): AHREF’e göre alan adına gelen bağlantı sayısı. (<https://ahrefs.com/>)

sahip olduğunu tanımalı, bilgi kaynaklarını açıkça belirtmeli;

• **Tasarım ve göstergelerin ağırlıklandırılması hakkında:**

Kullandıkları yöntem konusunda şeffaf olmalı, göstergeler amaca uygun ve doğru seçilmeli, mümkün oldukça kurumun girdilerinden daha çok çıktılarını ölçmeli, göstergelerin ağırlıkları açıkça vurgulanmalı ve ağırlıklarda yapılabilecek olası değişiklikler sınırlı tutulmalıdır.

• **Verinin toplanması ve analizi ile ilgili olarak:**

Etik standartları ve iyi uygulama örneklerini bünyesinde barındırmalı, mümkün olduğu ölçüde denetlenmiş ve doğrulanabilir veri kullanmalı, bilimsel veri toplama ilkelerine uygun şekilde toplanmış veri içermeli, kalite güvence ilke ve prensipleri açısından denetime tabi olmalıdır.

• **Sonuçların sunumu konusunda:**

Kullanılan tüm farklı boyutlar hakkında net bilgi vermeli, sonuçların gösterimi konusunda zengin seçimler sunmalı, hataların azaltılması, önlenmesi ve ortaya çıktığında düzeltilmesine olanak verecek şekilde derlenmeli/yayımlanmalıdır.

TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ İÇİN ÇIKARIMLAR/ÖNGÖRÜLER

Yükseköğretim Kurulu 2007 yılından bu yana Türkiye’de üniversitelerin kalite açısından gelişimi için stratejik çalışmalarda bulunmaktadır. 2007 yılında aktif olarak kullanıma sunulan “Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi Raporu” ve 2014 yılında yayımlanan “Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası” çalışmaları üniversitelerimizde üst düzey çerçeve modeller olarak kullanılmıştır. Üniversitelerimizin gelişmesine önemli katkıları olan bu çalışmalar maalesef uluslararası alanda üniversitelerimizin kalitesi ve tanınırlığı açısından arzu edilen etkiyi yaratamamıştır. Akademide karşılaştırılabilir performansın nasıl tanımlandığı ve nasıl ölçüleceği konusu hala iyileştirmeye açık bir alan olarak be-

lirmektedir. Üniversite sıralamaları da tam bu noktada büyük önem taşımaktadır. Üniversitelerimiz genel itibarını oluşturmak ve korumak, dünya çapında öğrenciler için cazip bir yükseköğretim alanının oluşmasını sağlamak ve mezunlarının global istihdam olanaklarına sahip olmalarını temin etmek amacıyla mutlaka sıralama sistemlerini takip etmelidirler. Bununla birlikte sıralama sistemlerinin sunduğu bilgiden, kurumsal kalite geliştirme ve stratejik yön tayin etme süreçlerinde makul ölçüde faydalanılması önerilmektedir.

Üniversitelerin üstlendikleri misyonda başarılı olabilmeleri ve sundukları hizmetler açısından kendilerini geliştirebilmeleri, bazı çerçeve programlar ile de mümkün olmaktadır. İngiltere’de uzun yıllardır kullanılmakta olan Araştırma Mükemmellik Çerçeve Programı (TEF) ve sisteme yeni eklenen Öğretimde Mükemmellik Çerçeve Programı (REF) bunların en çarpıcı örnekleridir.

Ülkemizde ise yükseköğretimde kalitenin ya da performansın ölçülmesinin bir program dahilinde işletilmesi oldukça yenidir. URAP öncesi bu konuda tecrübe gelişimine katkıda bulunacak ulusal bir sıralama uygulamasının olmaması, performans ölçümü konusunun ülkemiz yükseköğretiminde henüz tam olarak olgunlaşamamasının temel sebeplerinden biri olarak değerlendirilebilir.

2015 yılında “Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği” ile yürürlüğe giren ve “Yükseköğretim Kalite Kurulu” nun çalışmaları ile şekil alan “Dış Değerlendirme Programı” nın bu eksiği kapatacak şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi gibi yine belirli kriterler çerçevesinde üniversiteleri değerlendiren programların, misyon farklılaşması açısından da önemli olduğu vurgulanmalıdır.

Bir başka deyişle, üniversiteler hem kurumun geneli bazında değerlendirmeler yapan genel amaçlı sıralamaları dikkate almalı, hem de kendi vizyon-

larının gerektirdiği gelişim alanlarında bilgi üreten özgün programların ürettiği bilgiden de faydalanmalıdır.

Üniversitelerimizin çoğunun uluslararası lig sıralamalarında ön sıralarda varlık gösteremediği görülmektedir. Kısmen farkındalık eksikliği nedeniyle, var olan kriterlere yönelik iyileştirme çalışmaları sınırlı kalmaktadır. Kısmen de, Türkiye'deki yükseköğretimi çevreleyen ekosistemin Üniversitelerin sıralama sistem kriterlerini benimsemesini zorlaştırdığı düşünülmektedir. Bazı üniversitelerimizin sıralama sistemlerine gerekli ilgiyi gösterememesinin bir sebebi de, bir önceki strateji dokümanının temel ayaklarından biri olarak ön plana çıkan öğrenci sayısında ve okullaşma oranındaki önemli artışlardır. "Yükseköğretimde Kitleleşme" aşamasını henüz tamamlamış olan üniversitelerimizin doğal olarak kalite temelli bu kriterleri henüz tam anlamıyla benimseyemedikleri görülmektedir.

Kriterlerin; hacimden daha çok öğrenci başına sunulan olanaklar, öğretim üyesi başına üretkenlik şeklinde yapılması, eğitim dili İngilizce olan okulların lehinde çalışması, sıralama sistemlerinin kabul görmesini zorlaştıran sebepler olarak sayılabilir.

Ayrıca meslek yüksekokulları bünyesinde öğrenim gören öğrenci sayısının fazla olması, yurt dışı örnekleri ile karşılaştırıldığında sıralamalar açısından kurumlarımız için bir dezavantaj olarak değerlendirilmektedir. Tüm bunlar düşünüldüğünde, dünya liglerine hazırlık olması açısından Üniversitelerin çevresel faktörlerini ve ülkeye özgü şartları/dinamikleri dikkate alan ulusal bir sıralama sistemine ihtiyaç duyulmaktadır.

Üniversitelerin özerkliği, kademeli olarak bu kurumlara tanınacak mali özerklikle mümkün olacaktır. Üniversitelerin sayısının 200'lere yaklaştığı ülkemizde yükseköğretime ayrılan kaynağın dağıtımında ister istemez problemler yaşanacak ve ortaya sınırlar çıkacaktır.

Diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi kaynak dağıtımında sıralama bilgilerinin baz alınması olasıdır. Sıralamaları takip ederek, parçası olunan sistem için gereken bilgileri derlemek ve sonuçlardan anlam çıkarmak, zamanla kazanılacak, tecrübe isteyen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Üniversitelerimizin bu konu dışında kalmasının ifade edilen sebepler yüzünden önemli riskler taşıdığı değerlendirilmektedir. Başlangıç noktası olarak YÖK çatısı altında resmi bir yapılanma sağlanarak, yükseköğretim sistemimizin bu konudaki resmi duruşu ifade edilebilir.

“

Ülkemizde dünya sıralama sistemlerinden birden fazlasında yer bulabilmiş Üniversitelerde "ranking office" ya da benzeri bir birimin yapılandırıldığı görülmektedir.

”

Üniversitelerimizin çoğunluğunun dünya çapında yapılan sıralamaların geneline bakıldığında 1500-2000 bandında bir pozisyonda yer aldığı bilinmektedir. Sadece veri toplama sürecine dikkat ederek ve boyutları anlayarak, biraz farkındalık sonucunda, birçok üniversitemizin, kısa süre içinde ilk 1000'lere girebileceği öngörülmektedir.

Sadece bu yarışta var olmayı sürdürerek, ilk 500'e girebilen üniversitelerimizin de daha iyi pozisyonlar yakalayabileceği aşikardır. Bu da dünya çapında üniversitelerimizin tanınırlığının ve itibarının gelişmesini ve yükseköğretimde cazibe merkezlerinin sayısının artmasını sağlayacaktır.

Sıralama sistemlerinin ürettiği bilgiyi sadece reklam amaçlı ve kısa sürede pozisyon geliştirme hedefine yönelik kullanan girişimlerin başarısı uzun soluklu olmayacaktır. Bu bilgi, kalite odaklı bir üniversite olma yolunda kullanılırsa ülkemizin yükseköğretime ve geleceğine çok önemli faydalar sağlayacaktır.

DOĞUMUNUN 1000. YILINDA NİZAMÜLMÜLK VE NİZAMİYE MEDRESELERİ GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YÜKSEKÖĞRENİM

✎ Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN*

Bu yazımızda 10 Nisan 2018 tarihinde 1000. doğum yıldönümü olacak olan Nizamül-Mülk'ün devlet adamlığı ve kurduğu medreseler incelenecektir. Bu bağlamda bilginin-bilimin önemi üzerinde durulacak ve tarihte ortaya çıkan yükseköğrenim kurumlarına kronolojik olarak değinilecektir.

“Bilgi” insanlık için tarihin her döneminde önemli ve değerli olmuştur. Bu nedenledir ki insanlar kaynağına bakmaksızın bilginin peşine düşmüşler, bilgiye sahip olmak için çaba sarfetmişler ve bedeller ödemişlerdir. Bilgi ve bilim insanlığın ortak mirası görülmüştür. Yükseköğretim kurumları bilginin üretildiği, insanlığın yararı için değerlendirildiği, bu amaçlarla araştırma, inceleme ve çalışmaların yapıldığı ve Eğitim-Öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü kurumlardır.

Tarihte çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğünü görmekteyiz. Fakat bugünkü anlamda yükseköğretim faaliyetlerinin tarihi çok eskilere gitmemektedir. Günümüz dünyasının şekillenmesinde en önemli paya sahip olduğu kabul edilen Avrupa-Batı medeniyeti ilk yükseköğretim kurumlarının Avrupa’da kurulduğunu iddia etmekte ve dünyada kurulan ilk üniversitenin 1088

tarihinde kurulan Bologna Üniversitesi olduğu ilan edilmektedir.

Batının bilim tarihine bakış açısından bakıldığında zaman bu açıklamalar doğru olarak kabul edilebilir. Ancak bu bilgilere ihtiyatlı yaklaşmak gerekmektedir. Batı dışında kalan dünyadaki tarihçiler batının bilim tarihi anlayışını “Bilimde Avrupa Merkeziliği” olarak görmektedirler. Bu yaklaşıma göre Batı modern bilimin kaynağı olarak kendisini görmekte ve kendisinden önceki medeniyetlerin bu alandaki katkılarını neredeyse yok saymakta, bunun dışında dünyanın farklı kıtalarında ortaya çıkmış olan medeniyetleri hiç zikretmemektedir. Ayrıca 11-13. yüzyıllarda zirveye çıkmış olan 1000 yıllık bir İslam Medeniyetinden hiç bahsetmemektedir. Bu konu ayrı bir tartışma konusu olduğu için bu yazıda detaylandırılmayacaktır ve sadece böylesi bir olgunun varlığına dikkat çekilmekle yetinilecektir.

*Selçuk Üniversitesi Rektörü

TARİHTE İLK YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI

Üniversitelerin ilk örnekleri olarak 6. yüzyılda faaliyet gösteren manastırlar ve katedral okulları gösterilebilir. Bu kurumlar ilk etapta yalnızca keşiş ve rahiplerin eğitimlerini üstlenmişlerdir. Buna benzer olarak Hz. Muhammed'in Medine' deki mescidinde yaşayan ve eğitim gören Ashab-ı Suffa İslam dünyasındaki ilk yükseköğretim faaliyetlerinin örneği olarak gösterilebilir.

DÜNYANIN EN ESKİ ÜNİVERSİTESİ: KAYREVAN ÜNİVERSİTESİ

UNESCO'nun dünya mirasları listesinde dünyanın en eski üniversitesi olarak KAYREVAN (KARAVİY-YUN) ÜNİVERSİTESİ gösterilmektedir.

Kayrevan Üniversitesi Miladi 859 (Hicri 244) yılında Tunuslu Fatima El Fihri tarafından İdrisilerin yönetimindeki Fes şehrinde kurulmuştur. Bu üniversitede felsefe, din, coğrafya ve tıp ilmi başta olmak üzere birçok alanda eğitim verilmiştir. Bu kurumdan yetişen İbni-Haldun, İbni Rüşd ve İbni Meymun gibi alimler hem İslam dünyasının hem de Ortaçağ Avrupasının aydınlanmasında önemli roller üstlenmişlerdir.

“

Karaviyyun Üniversitesi 1100 yılı aşkın bir süredir faaliyetine devam etmektedir ve eğitim süresi 12 yıldır.

”

*Karaviyyun Üniversitesi,
Fes Şehri, Fas*

NİZAMÜL-MÜLK VE NİZAMİYE MEDRESELERİ

SELÇUKLU VEZİRİ NİZÂMÜLMÜLK

10 Nisan 1018'de Horasan'ın Tus şehrine bağlı Nûkan kasabasında dünyaya gelmiş olan Ebû Hasan Ali Nizamülmülk, bir Türk Devleti olan Büyük Selçuklu Devleti'nde Sultan Alp Arslan (1063-1072) ve Melikşah (1072-1092) dönemlerinde 30 yıla yakın vezir olarak büyük hizmetlerde bulunmuştur. İyi bir medrese eğitimi almış olan Nizamülmülk genç yaşta İslâm Hukuku'nda yetkin hale gelmiş, Edebiyat'a olan ilgisi sayesinde dönemin edebî ve diplomasi dilini en iyi yazan ve konuşan seçkin kişileri arasına girmiştir. Başlangıçta Gazne Devleti sarayında çeşitli hizmetlerde bulunan Nizamülmülk, Dandanakan Meydan Muharebesi (24 Mayıs 1040) ile Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulmasından kısa bir süre sonra Selçuklu Devleti hizmetinde önce kâtip, sonra da atabeg ve vezir olarak görev yapmıştır.

Nizâmülmülk, ilk olarak Çağrı Bey'in hizmetinde vezirlik yapmış ve bu sırada 12.000 âlime devlet hazinesinden karşılıksız maaş bağlamıştır. Sonrasında, Çağrı Bey tarafından küçük yaştaki oğlu Alp Arslan'ın eğitimi için görevlendirilmiştir. Nizamülmülk'ün Çağrı Bey tarafından Alp Arslan'a atabeg tayin edilmesi, Büyük Selçuklularda atabeglik müessesesinin de kuruluşu olarak kabul edilmektedir. Bu sayede Nizamülmülk Selçuklu Devleti'nin en önemli sultanlardan birini yetiştirmeye muvaffak olmuş, yöneticiliği döneminde de Alp Arslan'ın en büyük destekçilerinden biri olmuştur. Sultan Alp Arslan 6 Aralık 1063'te Hasan et-Tûsî'yi kendisine vezir tayin etmiş, Bağdat'ta bulunan Abbasi Halifesi el-Kaim Biemrillah tarafından da kendisine Nizamülmülk (Saltanatın düzeni) ve Kivâmu'd- devle (devletin direği) unvanları verilmiştir.

Büyük devletadamlığının yanısıra ilmin ve bilginin önemini çok iyi bilen Nizamül-Mülk öncelikle başta Horasan olmak üzere Selçuklu coğrafyasını terk etmiş olan âlimlerin geri getirilmesini sağlamıştır. Ulemâya karşı hürmetkâr bir tavır sergileyen Niza-

mülmülk'ün düşüncesi onları tekrar ilmî çalışmalara yönlendirmek, hatta bunu sistemli bir hale getirmektir. Vezirin asıl amacı ise medreseler inşa ederek alimlerin düzenli ve devamlı eğitim vermesini sağlamaktır. Nizamülmülk, ilk Nizamiye Medresesi'nin inşa edilebilmesi için Sultan Alp Arslan'dan "ilim ehli" için kalacak yer inşa etme ve onlara maaş verme konusunda izin talep etmiştir. Gerekli izni veren sultan Alp Arslan, bu girişimin sadece Nişabur şehri ile sınırlı kalmamasını istemiştir. Nişabur Nizamiye Medresesi'nden sonra 1065'te Bağdat Nizamiye Medresesi'nin inşasına başlanmıştır. 1067 yılında büyük ihtimam gösterilerek ve Nizamülmülk tarafından 600 bin dinar harcanarak hizmete giren Nizamiye Medresesi'nin müderris seçiminde de aynı hassasiyet gösterilmiş ve Bağdad'ın önemli alimlerinden biri olan Ebû İshak eş-Şirazî, Nizamülmülk tarafından müderris tayin edilmiştir.

NİZÂMİYE MEDRESELERİ

Sultan Alp Arslan döneminde birçok şehirde kurulan medreseler haksız olarak "Nizamiye Medreseleri" adı ile anılır hale gelmiştir. Halbuki Selçuklu medreselerinin Türk devlet anlayışına dayanılarak, Alp Arslan'ın emri ve devlet bütçesi ile kurulmuş burslu-yatılı yüksek öğretim ve eğitim müesseseleri olduğunu belirtmek gerekir. Nizamülmülk'ün rolü, Alp Arslan'ın emrini büyük bir başarı ile gerçekleştirmiş olmasından ibarettir. Kuruldukları 11. yüzyılın ikinci yarısından, kaldırıldıkları 20. yüzyıla kadar İslâm medeniyetine yön vermiş olan bu müesseseleri kurma onurunu bu açıdan bir kişiye, Nizamülmülk'e mal etmek haksız bir yaklaşım olur. Bunun yanında, Nizamülmülk'ün medreselerin inşası, müderrislerin tayini ve buraları finanse eden vakıfların kurulması noktasında önemli vazifeler üstlendiği inkar edilemez bir gerçektir. Vezirin devlet hukuku gereği yürütmüş olduğu her işi sultan adına onun vekili olarak yaptığı gerçeğini de unutmamak gerekir.

- Nizamiye Medreselerinin kurulmasındaki ilk amaç, daha önceki klasik medreselerin de gerçekleştirmiş

olduğu İslâmî ilimlerin öğretilmesidir. Çünkü Tuğrul Bey'den itibaren Sünnî İslâm'ın en önemli temsilcisi haline gelmiş olan Selçukluların her şeyden önce iyi yetişmiş alimlere ihtiyaçları vardır. Ayrıca birçok etnik kimliğin bulunduğu hakim olunan geniş coğrafyada adaletin sağlanması da iyi yetişmiş fıkıh (hukuk) alimlerine bağlıdır.

- Nizamiye Medreselerinin kurulmasındaki en önemli bir diğer amaç ise dönemin kargaşa ortamında ortaya çıkan sapkın inanç ve düşüncelerle mücadele etmek için Sünnî İslam düşüncesini güçlendirmektir. Bu süreçte ülkeyi terk etmiş olan alimler geri getirilerek medreselerde görevlendirilmiştir. Medreselerde ders veren Müderrisler maaşlı olarak çalışmış, giderler ise genellikle sultan ve diğer ileri gelen devlet adamlarının kurduğu vakıflardan finanse edilmiştir.

- Nizamiye Medreseleri özellikleri bakımından klasik eğitim veren medreselerden ayrılmaktadır. Bu yapılar, merkezinde medresenin yer aldığı külliye biçiminde tasarlanmıştır. Medreseye ek olarak kütüphane, hastane, mescit ve zaviye de bu yapı grubuna dahil edilmiştir. Farklılıklar bununla sınırlı değildir. Ders programları, öğrencilerin tüm yemek, yatak ve ders araçlarının karşılanması konusunda da kendilerinden öncekilerden ayrılmaktadır.

- Medreselere öğrencilerin ihtiyacına göre dersaneler, geniş bir toplantı salonu, depo, kiler, hamam, mutfak, ayrıca ibadet ve aynı zamanda Cuma günleri namaz kılınıp halka vaaz verilen mescit de dahil edilmiştir. Medreselerin personel ve öğrenci giderleri, tahsis edilen zengin gelirli vakıflar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

- Günümüzdeki Hukuk, İlahiyat, Edebiyat, Siyasal

Karaviyyun Üniversitesi, Fes Şehri, Fas

Bilgiler ve belli oranda da Fen Fakültesi müfredatını birleştiren Nizamiye Medreseleri'nde başta Kur'an olmak üzere hadis, fıkıh, usul, Kelam, hilaf, cedel feraiz, Arapça, edebiyat, sarf, nahiv lugat, şiir, hitabet, tarih, coğrafya, musiki, hat, felsefe, mantık, riyaziye, hendese, hesap, nücüm ve hukuk konularında dersler verilmiştir.

Sultan Alp Arslan'ın 1072 yılında vefatından sonra yerine veliahd olarak tayin ettiği Melikşah geçmiştir. Melikşah'ın eşi Terken Hatun ile veziri Tacülmülk ve öne sürdükleri yersiz iddialarla Nizamülmülk'ü Melikşah nezdinde yıpratmaya çalışmışlardır. Vezire yöneltilen haksız suçlamalardan biri, onun alim ve mutasavvıflara ayırdığı bütçe ile ilgilidir. Yılda 300 bin dinarın alim ve mutasavvıflara harcanmasının gereksiz olduğunu iddia edenler, bu bütçe ile ayrı bir ordu kurulabileceğini öne sürmüşlerdir. Ancak Nizamülmülk: "Ey alemin sultanı, orduna bu miktarın birkaç mislini harcıyorsun. Bu askerlerinin okları bir milden öteye varmaz. Halbuki ben sana öyle bir manevi ordu vücuda getirdim ki onların bilgisi ve duaları ok gibi arşa ve Tanrı'ya yükselir" ifadeleriyle maddi kuvvetin yanında ilmin ve manevi kuvvetin de devlet için önemli olduğuna işaret etmiştir.

“

Nizamülmülk 1092 yılındaki Bağdat Sefe-ri'nde ömrü boyunca mücadele ettiği Batını fedailerinden biri tarafından hançerlenerek öldürülmüştür. Batını lideri Hasan Sabbah'ın öldürttüğü ilk devlet adamı Nizamülmülk'tür.

”

NİZAMİYE MEDRESELERİNİN ÖZELLİKLERİ

- Eğitim-öğretim süresi 4 yıldır.
- Dönemin önemli şehirlerinde çok sayıda şubesi açılmıştır.
- Ortak bir müfredat uygulanmıştır. Bölgelerin ihtiyaçlarına göre ilave dersler konulmuştur.

-Bugünkü kredili sistemin benzeri uygulamalar yapılmıştır (belli sayı ve seviyede ders alınması mezu-niyetin temel şartı sayılmıştır).

-Dünyadaki ilk diploma uygulaması sayılabilecek ilk icazetname uygulaması bu kurumda yapılmıştır. -Bu icazetnameler daha sonra Anadolu Selçukluları ve Osmanlılar döneminde kurulan medreselerde de geçerli olmuştur.

-Tam zamanlı eğitim verilmiş ve günümüzdekine benzer şekilde ders programı uygulanmıştır.

BATIDA İLK ÜNİVERSİTELER

Batı literatüründe dünyanın ilk üniversitesi olarak gösterilen Bologna Üniversitesi eğitim faaliyetlerine 1088 yılında hukuk okulu olarak başlamıştır. Avrupa merkezîyetçi bir yaklaşımda da "Üniversitelerin Anası" olarak adlandırılmaktadır.

Fransızlar ilk üniversitenin 1208 tarihinde kurulan Paris Üniversitesi olduğu iddiasındadırlar. Gerekçeleri ise üniversitenin farklı disiplinlerde araştırmalar yapan öğrenciler ve hocalar kurumu olduğunu ve bu tanıma uygun olan ilk üniversitenin Paris Üniversitesi olduğu savunurlar.

1224 yılında Napoli Üniversitesi, 1167 yılında Oxford Üniversitesi, 1290 yılında Cambridge Üniversitesi, 1257 yılında Sorbonne Üniversitesi kurulmuştur. Bu dönemde kurulan üniversiteler ve krallar arsında büyük bir rekabet bulunmaktadır. Bu çerçevede 1347 yılında Prag Üniversitesi, 1365 yılında Viyana Üniversitesi kurulmuştur.

1736 yılında Göttingen Üniversitesi kuruldu. Bu kurum daha sonra kurulacak birçok üniversiteye model teşkil ettiği için ilk modern üniversite olarak da kabul edilmektedir. ABD' de ilk yükseköğretim kurumları olarak Harvard (1636), Yale (1701), Princeton (1746), Columbia (1754), Virginia (1825) kurulmuşlardır.

Bologna Üniversitesi, İtalya

ANADOLU SELÇUKLULARI VE OSMANLILARDA YÜKSEKÖĞRENİM

Anadolu Selçuklularının başkenti Konya'da çok sayıda medrese kurulmuş ve İslam dünyasının farklı bölgelerinden gelen alimler burada dersler vermişlerdir. Bu kurumlara en iyi örnek olarak 1251 yılında Selçuklu Veziri Celaledin Karatay tarafından kurulmuş olan Karatay Medresesi gösterilebilir. Celaledin Karatay bu medresenin kuruluş amacının Moğol istilasının Anadolu üzerindeki yıkıcı etkisini ortadan kaldırmak olarak açıklar. Osmanlılarda da Nizamiye medreseleri geleneğine uygun olarak çok sayıda medreseler kurulmuştur.

OSMANLIDA BATILI ANLAMDA YÜKSEKÖĞRENİM KURUMLARININ KURULUŞU

Bu alanda ilk kurulan kurumların ordunun modernizasyonuna dönük olarak kurulmuş olması dikkat çekmektedir. Bunlar; Hendesehane (1743), Mühendishane-i Bahr-i Hümayun (1773), Mekteb-i Harbiye (1843) olarak sıralanabilir. Daha sonra dönemin öncelikleri dikkate alınarak; Mekteb-i Tıbbiye-i Şa-

hane (1827), Darul Muallimin (1848), Mekteb-i Mülkiye (1859), Lisan Mektebi (1864), Kaptan Mektebi (1870), Mekteb-i Hukuk'u Şahane (1878), Mekteb-i Sanayi-i Nefise (1881) kurulmuşlardır.

1900 yılında Abdülhamid Han'ın tahta çıkışının 25. Yılı hatırası olarak Darulfünun' u Şahane kurulmuştur. Bu kurum Osmanlı Devletinde kurulan ilk üniversite olarak kabul edilmektedir.

1933 yılında yapılan Üniversite Reformu ile Darulfünun'u Şahane kapatılarak yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur.

Günümüzde yükseköğrenimin ulaştığı seviye ve gelecekte alacağı şekil ayrı bir yazı konusudur. Ancak yükseköğrenimin yöneticileri olan bizler geleceğe dönük sağlıklı öngörülerde bulunmak ve ciddi planlamalar yapmakla mükellefiz. Bu çalışmalarını yaparken geçmişte atalarımızın insanlığın ortak mirası olan bilime ve bilim kurumlarına ne tür katkılar sağlamış olduklarının bilinmesinin bizlere ışık tutacağı umudunu taşımaktayım.

TEMEL BİLİMLER-21. YÜZYIL

✎ Prof. Dr. Yeşim Öktem*

21. yüzyılın bilgi ve bilgiye dayalı teknolojilerin çağı olduğu, yüksek teknoloji ürünleri üretemeyen ülkelerle üretenler arasındaki farkın gitgide arttığı, ve yüksek teknoloji üretmek için mühendislik kadar uygulamalı ve temel bilimlere ihtiyaç duyulduğu hepimizin bildiği gerçeklerdir.

Gelişmiş ülkeler Temel Bilimlere çok ciddi yatırım yaparak ve destekleyerek gelişmişliklerini gerçekleştirmişlerdir. Dünya da Temel Bilimlere önem vermeden, bilime ve bilimsel araştırmalara yatırım yapmadan gelişmiş tek bir ülke yoktur. Temel Bilimler Fizik, Matematik, Biyoloji ve Kimya bilim dallarından oluşmaktadır. Bu bilim dallarında yapılacak bilimsel araştırmalar ile ileri teknoloji üretilmektedir.

İçinde yaşadığımız 21. yüzyıl çok önemli değişimleri bünyesinde taşımaktadır. Özellikle fizikteki değişimin başta teknoloji olmak üzere yaşamın her alanına yansıdığını biliyoruz. Geçmiş bunun örnekleriyle doludur. İçinde bulunduğumuz zaman diliminde gerçekleşecek olan teknolojik gelişmelerin belki de geçen yüzyılda yaşananları da gölgede bırakacağı ve birçok araştırmacının öngörüsüne göre, yaşadığımız çağ foton temelli teknolojilerin, beyin araştırmalarının ve genetiğin egemen olacağı bir zaman dilimi olacağı yadsınamaz gerçeklerdir. Elektronik temelli teknolojiler çağından foton ve genetik te-

melli teknolojiler çağına geçmekteyiz. Bu yeni teknolojik çağın insanoğlunun yaşamına çok büyük kolaylıklar getireceğini ama bu arada teknolojinin kötüye kullanımından dolayı büyük tehlikelerle de karşı karşıya kalabileceğimizi söylemek herhalde kehanet olmaz.

“

Son yıllarda dünyamız insan yaşamı açısından giderek tehlikeli bir hal almaya başladı. Tarihi iyi okuyan, iyi analiz edebilen ülkeler bu süreçten kazançlı çıkacak ve yeni dönemin yıldızı olacaklardır. Ekonomi biliminin temellerine göre sanayileşmiş ülkeler ham madde pazarlarına ihtiyaç duyarlar. En önemli ham madde ise sanayinin temeli olan enerjidir. Sanayi kavramı hepimizin bildiği gibi enerji kullanarak üretim yapılması anlamına gelir.

”

Gelişmekte olan ülkeler için bazı sorunları kısaca;

- Yüksek teknolojiye dayalı katma değeri yüksek ürünler üretememek,
- Rekabet edebilir ve üretim yeteneği yüksek bir ekonomik yapıya sahip olamamak,

*İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanı

- Kişi başına düşen milli gelirin düşük olması,
- Enerji, Savunma ve İletişim gibi temel ihtiyaçlarda dışa bağımlı olunması,
- GSMH'dan AR-GE için ayrılan payların düşük olması,
- Milyon kişi başına tam zamanlı Ar-Ge personeli sayısının düşük olması,
- Ulusal araştırma laboratuvarları sisteminin kurulamamış olması,
- İnsani Gelişim Endeksi (İGE) ve patent sıralamasında çok gerilerde olmak,
- Dünyanın önde gelen uluslararası projelerinde yer almamış ve teknolojik gelişimlerden uzak kalmış olmak şeklinde özetlemek mümkündür.

Yukarıda sıraladığımız sorunlar çerçevesinde ülkemizin ve dünyanın durumunu anlamaya çalışmak çok önemlidir. Gelişmiş dünya ülkeleri Sanayi 4.0 adı verilen yeni bir teknolojik döneme hazırlanıyor. Sanayi4.0 gerçekleştiğinde, ilk üç sanayi devriminden çok farklı bir yaşam biçimine adım atacağız. Uzmanların yaptığı hesaba göre karbon temelli yakıtların ömrü yaklaşık 50-60 yıl civarında. Bu sebeple geleceğimiz çok farklı bir biçimde şekillenecek. Bu yeni döneme üretimin sibernetizasyonu ve insan beyninin özgürleştirilmesi olarak bakılmaktadır. Kısacası karbon yakıtlara dayalı sanayi devriminin sonuna geliniyor. Foton temelli teknolojiler bu yeni dönemin karakteristiklerinden birini oluşturacak ve ayrıca moleküler biyoloji ve genetik temelli çalışmalar giderek ağırlığını hissettirecektir. Bu noktada büyük bilim adamımız Nobel Ödüllü Prof. Dr. Aziz Sancar'ı da hatırlamadan geçmeyelim.

Geçtiğimiz aylarda Amerika Birleşik Devletleri'nde iki önemli bilimsel keşif yapıldı. Çok yüksek basınç altında metalik hidrojen eldesi ve kimyada yeni bir tepkime sınıfının keşfi (Bu iki keşfin yepyeni tek-

nolojik gelişimlerin yolunu açacağı öngörülüyor). Zengin maden yatakları ve örneğin geleceğin petrolü olarak nitelenen ileri teknolojinin olmazsa olmazı konumunda olan Lityum, Toryum yatakları yönünden zengin olan ülkeler, bilime stratejik açıdan da bakan gelişmiş ülkelerin dikkatlerini çekmeye yetiyor.

Tüm bu küresel sorunlara karşılık, küresel olumlu gelişmeler de olduğu da açıktır. Hepimizin bildiği üzere uluslararası işbirlikleri dünya tarihinde olmadığı kadar kolaylaşmış, internet ve uluslararası ağ haber ve bilgileri parmaklarımızın ucuna taşımış, herhangi bir bireyin hazırladığı en basit bir ürün bile dünyanın dört bir yanında pazarlanabilir hale gelmiştir.

Açık kaynaklı yazılımlar, yaratıcı ortaklık (creative commons) ile telif girmeden beraber geliştirilebilen eserler, bilimsel çalışmaların açık ulaşım (open access) ile paylaşılması çağdaş bir öğren-üret-paylaş akımının parçaları olmuşlardır.

Ülkemizde son yıllarda bilim ve teknolojinin gelişmesi açısından çok önemli adımlar atılmıştır.

- Savunma sanayii konusunda kaydedilen gelişmeler.

- Kalkınma Bakanlığının desteğiyle kurulan Doğu Anadolu Gözlemevi ve İzmir Biyotıp ve Genom Uygulama ve Araştırma Merkezi (İBG-İzmir), Ankara'da kurulan proton hızlandırıcı (TAEK-PHT) ve elektron hızlandırıcı (THM-TARLA) tesisleri, Ulusal Nanoteknoloji Araştırma Merkezi (UNAM), Süperiletkenlik Araştırma Merkezi gibi merkezlerin desteklenmesi.

- CERN'e ortak üye olunması
- Enerji alanında yapılan antlaşmalar.
- YÖK' ün; üniversiteleri "araştırma odaklı", "eğitim odaklı", "teknoloji üretim odaklı" ve "bölgesel sorunlara odaklı" olarak yapılandırma kararı.
- YÖK Başkanımız Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ öncülüğünde başlatılan Temel Bilim Eğitimi bursları ve ülkemizde bir ilk olan İstanbul Üniversitesi'nde YÖK - TEBİP Fizik, Matematik, Kimya ve Biyoloji Üstün Başarı sınıflarının açılması

Yukarıda belirtilen hamleler stratejik hamlelerdir. Ancak bu günkü temel bilim yapımızı dikkate aldığımızda ve şu anki eğitim sistemimizle sürdürülebilir olması için gerekli çalışmaların devam etmesi gerekmektedir. Yapılması gerekenler ve çözüm önerileri

- Başta fizik olmak üzere tüm temel bilim alanlarında ve matematikte yetkinleşmeliyiz. Yüksek teknolojiye dayalı üretim yapabilmenin ve üretim yapımızı bu yönde dönüştürmenin tek yolu budur.
- Üniversite-sanayi işbirliğini sağlam bir zemine oturtmalıyız.
- Çağdaş bir bilim-teknoloji sistemi kurmak istiyorsak GSYİH'dan AR-GE'ye en az %2 pay ayırmalıyız.

Ülkemizin gerçeklerini dikkate alarak ve dikkatli bir biçimde seçilecek alanlara yapılacak parasal yatırımlarla ancak AR-GE'ye ayrılan payı verimli kullanabiliriz.

- Sanayi 4.0'ün istediği nitelikte eleman yetiştirebilmek için üniversitelerin ders programlarında reforma gidilmelidir. Buna paralel olarak tüm eğitim sistemini çağın gereklerine göre yeniden yapılandırmalıyız. Yeni sanayi döneminin "üretim yapmak değil, daha nitelikli üretim yapmak" temelinde ilerleyeceğini unutmadan bu dönüşümleri gerçekleştirmek zorundayız.

- On yıl boyunca temel bilimler çıkartılacak özel bir yasa ve tanımlanacak destek mekanizmaları ile öncelikli alanlar olarak ilan edilmeli ve yetenekli gençlerin temel bilim bölümlerine gelmeleri teşvik edilmelidir. Benzer bir uygulamayı 1995-2005 yılları arasında Japonya Hükümeti hayata geçirmiş ve bu dönemde geliştirdiği teknolojilerden sadece 3G teknolojisi ile yaklaşık 500 Milyar Dolarlık bir ekonomik büyüme sağlamıştır.

- Jenerik teknolojilere (uzay ve havacılık teknolojisi, hızlandırıcı teknolojisi, nanoteknoloji, nükleer teknoloji, moleküler biyoloji ve genetik, bilişim teknolojisi, enerji teknolojileri, ileri malzeme teknolojileri) özel önem verilmeli ve bunun için özel yasa çıkarılmalıdır.

“

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Ya bilim ve teknolojinin kullanıcısı ya da üreticisi olacağız. Kullanıcı olmak; sömürge olmak, mutsuz bir yaşam sürmek ve sonuçta yok olmaktır. Kullanıcı olmak başkalarının kurguladığı stratejinin piyonu olmaktır. Kullanıcı olmak bir gün ithal teknolojiyi kullanacak kadar bile anlayamayacak duruma düşmektir. Üretici olmak; egemen olmak, muktedir olmak, mutlu, aydınlık bir geleceğe yelken açmaktır. Üretici olmak; teknolojinin sahibi olmaktır, kendi stratejimizi belirlemektir, diğer ülkelerle barış ve refah içinde yaşamaktır.

”

BÜYÜK VERİ ANALİTİĞİ

✎ Prof.Dr. Muhittin Gökmen*

Bu yazıda, tüm dünyada önemi giderek artan Büyük Veri Analitiği kısaca tanıtılmakta, oldukça geniş bir yelpazeye yayılan uygulama alanlarından örnekler vererek konunun önemi vurgulanmaya çalışılmaktadır. Yazıda ayrıca bu yeni ve önemi giderek artan konuda araştırmacı açığının kapatılması için oluşturulan yüksek lisans programı kısaca tanıtılmaktadır.

Veri üretmenin tarihçesi kil tabletlerin kullanıldığı çok eski zamanlara kadar uzansa da, her şey 1 ve 0'larla çalışan sayısal bilgisayarların geliştirilmesi ve hemen hemen her alanda yaygın olarak kullanılmaya başlanmasıyla değişti. Bilgisayarların yaygınlaşmasıyla, daha önce analog formda kullanılan metin, doküman, ses, konuşma, görüntü, video sayısallaştırılarak depolanmaya, iletmeye ve işlenmeye başlandı. Bilgisayarların birbirine bağlanması, dünya ölçeğinde internet ağlarının giderek yaygınlaşması, bankacılıktan sosyal ağlara, beyin araştırmalarından uzay araştırmalarına, güvenlik-ten sağlığa kadar pek çok alanda büyük miktarda sayısal verinin üretilmesine neden oldu. Özellikle son bir kaç on yılda, internet ve sosyal medya uygulamalarına ek olarak, resimleri filme kaydeden fotoğraf makinalarının yerini sayısal fotoğraf makinalarına bırakması ve çok yüksek çözünürlüklü kameralara sahip akıllı telefonların yaygınlaşması, üretilen sayısal verinin baş döndürücü bir hızla büyümesine neden oldu.

Veri hacmindeki bu büyük artışa paralel olarak, veri depolama teknolojilerindeki ilerleme ve veri işlemede kullanılan bilgisayar kapasitesindeki hızlı gelişmeler, büyük bir hızla artan bu verilerden anlamlı bilgilerin elde edilmesi arzusu ile birleşerek Büyük Veri Analitiğinin doğmasına neden oldu. Bugün

pek çok firma, bu büyük verinin toplanması, temizlenmesi ve depolanmasının yanısıra bu veriden işe yarar bilgileri üreterek iş süreçlerini geliştirmeye, verimliliği, müşteri memnuniyetini ve gelirini artırmaya çalışmaktadır.

Günümüzde üretilen veri miktarının büyüklüğünü somutlaştırmak için örnek vermek gerekirse; bir milyon müşterisinin günlük alış-veriş işlemlerini takip eden ve 2.5 Petabytes büyüklüğündeki bu veriyi veritabanında kaydeden bir perakende zincirini; Facebook'a her gün yüklenen 250 milyon fotoğrafı, birbirleriyle etkileşim içinde olan 800 aktif kullanıcının oluşturduğu 900 milyon sayfa internet nesnesini, ve akıllı telefonlarıyla birbirlerini arayan, mesaj gönderen, tweet atan 5 milyardan fazla kişinin oluşturduğu veriyi örnek verebiliriz.

Üretilen veri o kadar büyük bir hızla artmaktadır ki, bunu ifade etmek için kullanılan birimlere sürekli yenileri eklenmektedir. Bu birimleri binlik artışlarla sıralarsak; Byte, Kilobyte, Megabyte, Gigabyte, Terabyte, Petabyte, Exabyte, Zettabyte, Yottabyte, Brontobyte şeklinde büyüdüğünü, ve giderek yeni birimlere gerek duyulduğunu görürüz. 2009 yılında 0.8 Zetabytes olan toplam veri miktarının, 2020 yılında 44 kat büyüyerek 35,2 Zetabytes olacağı öngörülmektedir.

*MEF Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölüm Başkanı Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Aşağıda günümüzde üretilen verinin büyüklüğünü ve toplanan bu verilerden çıkarılan bilginin önemini vurgulayan bazı sayılar verilmektedir.

- 2017 itibarıyla, günümüzde evrendeki toplam sayısal verinin miktarının 2.7 Zetabytes olduğu tahmin ediliyor.
- Dünyadaki toplam verinin %92'sinin son iki yılda üretildiği belirtiliyor.
- Nisan 2011'de ABD Kongre Kütüphanesinde toplanan veri miktarının 235 Terabytes olduğu biliniyor
- Obama yönetiminin, Büyük Veri konusundaki araştırma projeleri için \$200 Milyon ayırdığı biliniyor.
- 2010'de firma-firma ve firma-müşteri arasındaki ticari işlemlerin miktarının günde 450 milyar olması bekleniyor.
- İnsan geninin çözülmesi projesi başlangıçta 10 yıl almasına rağmen, aynı işlem şu an bir haftada yapılabilir.
- Facebook, kullanıcılarının ürettiği 30Petabytes veriyi depoluyor ve bu veriyi analiz ediyor.
- Dünya genelinde 5 milyar insan cep telefonlarıyla konuşuyor, kısa mesaj ve tweet gönderiyor, internette geziniyor.
- 2008'de, Google günde 20 Petabytes (20.000 Terabytes) veri işliyordu.
- Youtube kullanıcıları dakikada 72 saatlik video yüklüyorlar.
- İnternette dakikada 571 yeni web sitesi ekleniyor.
- Firmalar ve organizasyonlar, dakikada 34722 beğeni alıyorlar.
- Büyük Veri pazarının 2017'de \$50 Milyar olduğu tahmin ediliyor.
- ABD'de 2018'de Büyük Veri Analitiği konusunda 140 bin ile 190 bin arasında uzman açığı olacağı öngörülüyor.
- Firmalar ve devlet kurumları arasında kullanılan bozuk veri, ABD ekonomisine yılda \$4,8 trilyon yük oluşturuyor.
- Dünya ölçeğinde firmalardaki veri hacmi 1,2 yılda iki katına çıkıyor.
- ABD ticareti, bozuk ve yanlış verilerden yılda

\$600 milyar kaybediyor.

- Avrupa Birliği'nin gelişmiş ekonomilerinde, kamu kurumlarının, Büyük Veri Analitiği sayesinde sağlanacak verimlilik artışıyla \$149 Milyar tasarruf edebileceği öngörülüyor.
- Firmaların, veri kalitesi konusunda en iyi uygulamaları gerçekleştirerek gelirlerini %66 artırabilecekleri öngörülüyor.
- ABD'de İlk 1000 firma arasında yer alan ortalama bir firmanın kendi verilerinin kullanım oranını sadece %10 artırarak gelirini en az \$2 Milyar artırabileceği belirtiliyor.

Yukarıdaki istatistiklerden de görüldüğü gibi her gün giderek artan oranda veri üretilmekte ve bu verilerin işlenerek değerlendirilmesi özel ve kamu kurumları için çok büyük değer oluşturmaktadır. Bu ve benzeri istatistikler, dünya genelinde kurumlarda büyük veri analizinin giderek daha fazla önemsendiğini, büyük veri analitiği konusunda uzmanlara giderek daha fazla gereksinim duyulacağını göstermektedir. Bu da bu konuda yetişmiş genç araştırmacılar için yeni imkanlar ve fırsatlar oluşturmaktadır.

BÜYÜK VERİ NEDİR?

Veri; metin, ses, görüntü, video ve grafik gibi sayısal forma dönüştürülmüş her türlü işaret olarak tanımlanabilir. Büyük veri, bilişim teknolojileri araçları ve uygulamaları ile oluşturulan, mevcut durumu görme ve karar verme süreçlerini iyileştirmek için etkin ve yenilikçi yöntemlerle işlenmesi gereken, yüksek hacimli (Volume), büyük hızda (Velocity) ve farklı çeşitlilikte (Versality) sayısal veridir. Görüldüğü gibi büyük veri için yalnızca verinin hacminin büyük olması yeterli olmamakta, büyük hızda üretilmesi, analiz edilmesi ve çeşitliliğin de fazla olması gerekmektedir.

Büyük Veri Analitiği ise büyük veriyi toplama, temizleme, görselleştirme, analiz etme ve anlamlandırma süreçlerinde kullanılan yöntem ve araçlardan oluşmaktadır. Büyük Veri Analitiği ile,

hızla büyüyen veriyi, uygulamanın gerektirdiği hızda analiz ederek, yüksek etkiye sahip sonuçlar üretmek amaçlanmaktadır.

Büyük verinin önceki yıllarda da var olmasına karşın, Büyük Veri Analitiğinin günümüzde hızla yükselmesinin ve öne çıkmasının nedenleri arasında; veri boyutunun çok hızlı artmasının yanısıra bilgisayarların işlemci gücünde, depolama kapasitelerinde büyük bir gelişme olması, paralel ve dağıtık hesaplama, görselleştirme, veri madenciliği, makina öğrenmesi, yapay zeka, bilgisayarla görüş, veritabanları, bulutta hesaplama, algılayıcı ağları ve bilgisayar ağları konularında geliştirilen etkin yöntemlerin birlikte kullanılması yer almaktadır. Büyük Veri Analitiği, bu araştırma alanlarındaki gelişmelerden büyük oranda yararlanmakta, bu alanların hızla birbirlerine yakınsamalarına neden olmaktadır. Giderek daha büyük hacimli verinin üretilmesine ek olarak, depolama kapasitesindeki artış, işlem gücündeki artış ve veri iletimindeki hız artışı, Büyük Veri Analitiği uygulamalarının tetikleyici unsurları arasında yer almaktadır.

Büyük Veri Analitiğiyle ilgili konular arasında

- Paralel ve dağıtık hesaplama
- Büyük hacimli verileri depolama
- Veri dağıtımı
- Yüksek hızlı iletişim ağı
- Yüksek Performanslı Hesaplama
- Yük dengeleme
- Veri madenciliği ve analitiği
- Veri elde etme
- Makina öğrenmesi
- Veri görselleştirme

yer almaktadır.

BÜYÜK VERİ ANALİTİĞİ UYGULAMALARI

Büyük veri analitiğinin iş dünyasından sosyal medyaya, sağlıktan güvenliğe, astronomiden ulaşıma pek çok alanda uygulamaları bulunmaktadır. Büyük Veri Analitiği ile sayısal veri değişik alanlarda değişik değerlere dönüştürülebilmektedir. Örneğin

bir metro girişindeki kameralarla elde edilen video görüntüleri analiz edilerek, bir teröristin metroya girmesi önlenebilmekte ve yüzlerce kişinin hayatı kurtarılabilmektedir. Trafikte akıllı bir yönlendirme ile sürücülerin zaman kazanmaları sağlanabilmektedir. Firmalarda müşteri davranışları analiz edilerek kampanyalar oluşturulmakta, müşteri memnuniyeti ve karlılık arttırılabilmektedir. Diğer uygulama örnekleri arasında;

- Öneri Sistemleri
 - İnternette herhangi bir konunun uzmanının bulunması
 - Finansal analiz
 - Yatırım danışmanı robotu
 - Sosyal medya gözetleme ve analizi
 - Telekom şirketlerinde müşteri analizi
 - Veri gösterimi ve görselleştirme
 - Kişisel arama
 - Sıradışı durumların ve hareketlerin saptanması (bilgi sızdırma ve sabotaj saptanması)
 - Sahtekarlıkların saptanması
 - Siber güvenlik, siber saldırıların saptanması
 - Algılayıcılarla gözetim ve analiz
 - Bilgisayar ağlarını gözetleme
 - Trafikte yolbul uygulamaları
 - Havayolları trafiğinin özetlenmesi ve analizi
 - Görüntü ve video içerik analizi
 - Trafik videolarında yayaların, araçların ve trafik işaretlerinin saptanması
 - Gen analizi
 - Beyin ağı analizi
 - Veri temizleme
 - Astronomik veri analizi
- yer almaktadır.

BÜYÜK VERİ ANALİTİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Büyük Veri Analitiğinin firmalara ve kurumlara sağladığı katkılarının mit olmaktan çıkıp gerçek başarı hikayelerine dönüşmesi, tüm dünyada veri bilimi konusunda yetişmiş uzmanlara olan talebi giderek artırmaktadır. Sadece ABD’de bu alanda 150 bin uzman açığının olduğu belirtilmektedir. Arz ve talep arasındaki bu farkı kısa zamanda kapatmak

için tüm dünyada hızla yüksek lisans programları açılmaktadır. Kendini bu yeni alanda geliştirmek isteyen lisans mezunları, bir yıl gibi kısa bir sürede Büyük Veri Analitiği konularında temel bilgileri alarak bu sektörde çalışma olanağı bulabilmektedir.

Büyük Veri Analitiği yüksek lisans programındaki bir öğrencinin,

- Python gibi güncel bir programlama dilinde uzmanlaşması,
- Büyük Veri Analitiği problemlerinin çözümünde sıkça kullanılan olasılıksal yaklaşımlara temel oluşturmak için olasılık, stokastik süreçler ve istatistik derslerini alması
- Paralel ve dağıtık sistemler, Hadoop gibi dağıtık dosya sistemleri üzerinde deneyim kazanması
- İlişkisel veritabanları, NoSQL veritabanları, Çizge veritabanları (Graph databases), bulutta hesaplama konularını da kapsayan büyük veri yönetimi konularında deneyim kazanması
- Veri toplama, temizleme, depolama, görselleştir-

me konularında güncel yöntemleri öğrenmesi,

- Sınıflandırma, öbekleme, öğrenme, yapay sinir ağları, derin öğrenme, çizgesel modeller (graphical models) ve çizge hesaplama (Graph computing) konularını içeren makina öğrenmesi alanında deneyim kazanması
- Web analitiği, pazarlama analitiği ve finans uygulamaları gibi seçmeli derslerden seçerek, ilgilendiği konuda deneyim kazanması beklenmektedir.

Büyük Veri Analitiği, sayısal verinin giderek artan hızla üretilmesi, veri depolama, veri iletişimi ve bilgi işleme hız ve kapasitesinin artmasıyla bu verilerden önemli bilgilerin çıkarılarak büyük değere dönüştürülebilmesinin mümkün olması dolayısıyla, giderek önemi artan bir alandır. Bu alanda tüm dünyada yetişmiş insan açığı da giderek büyüdüğünden, gençlerimize bu alanda kendilerini geliştirebilecekleri programların sunulması önem kazanmaktadır.

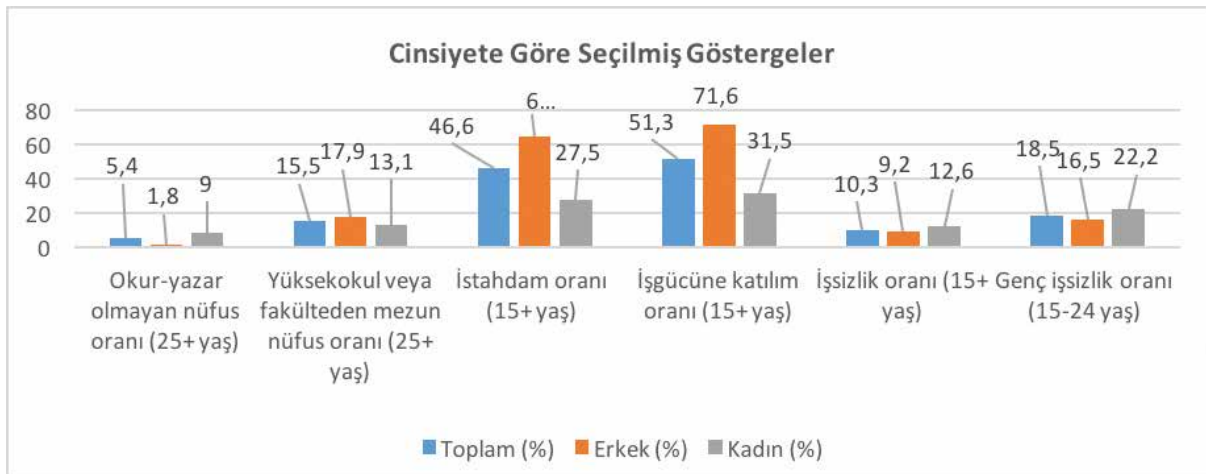
EĞİTİM, TOPLUMSAL CİNSİYET VE EŞİTSİZLİKLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

✎ Yrd. Doç. Dr. Gökhan SAVAŞ*

Cinsiyet kavramı kadınların ve erkeklerin doğuştan getirdikleri biyolojik farklılıklarını tanımlamak için kullanılırken, toplumsal cinsiyet kavramı, toplumsallaşma süreci ve yaşanan kültür içerisinde öğrenilen, kadınlara ve erkeklere atfedilen olan rolleri ve davranışları ifade etmektedir. Bu roller ve davranışlar toplum tarafından kurgulandıklarından her toplumda farklı şekiller olarak birtakım değişiklikler gösterebilmektedirler. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin olarak en belirgin ve önemli görülen özellik, bu rol ve davranışların, içerisinde yaşanan toplum tarafından bireylerden sürekli beklenmesi ve böylelikle kalıplaşmasıdır. Bu kalıplaşmış beklentilere göre toplum bireylerden kadın veya erkek olarak davranmalarını beklemekte, bu durum da berabe-

rinde eşitsizlikleri getirmektedir. Şöyle ki bir toplumda kadınlar için uygunsuz, yakışıksız bulunan bir davranış aynı toplumdaki erkekler için olağan ve sorunsuz görülebilmektedir. Sonuç olarak biyolojik cinsiyetin toplumsallaşması, beraberinde hemen her toplumda gözlemlediğimiz şekilde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortaya çıkarmaktadır.

Cinsiyetin toplumsallaşması, bireylerin kendi cinsiyetlerine bağlı olarak nasıl davranmaları gerektiğini ve onlardan gerçekleştirmeleri beklenen farklı görevleri ifade etmektedir. Geleneksel olarak kadınların büyük çoğunluğunun, zamanını evde erkeklerin çoğunun ise zamanlarını evin dışındaki mesleklerde geçirdiği bilinmektedir. Türkiye’de 15

TÜİK "İstatistiklerle Kadın, 2016". <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24643>

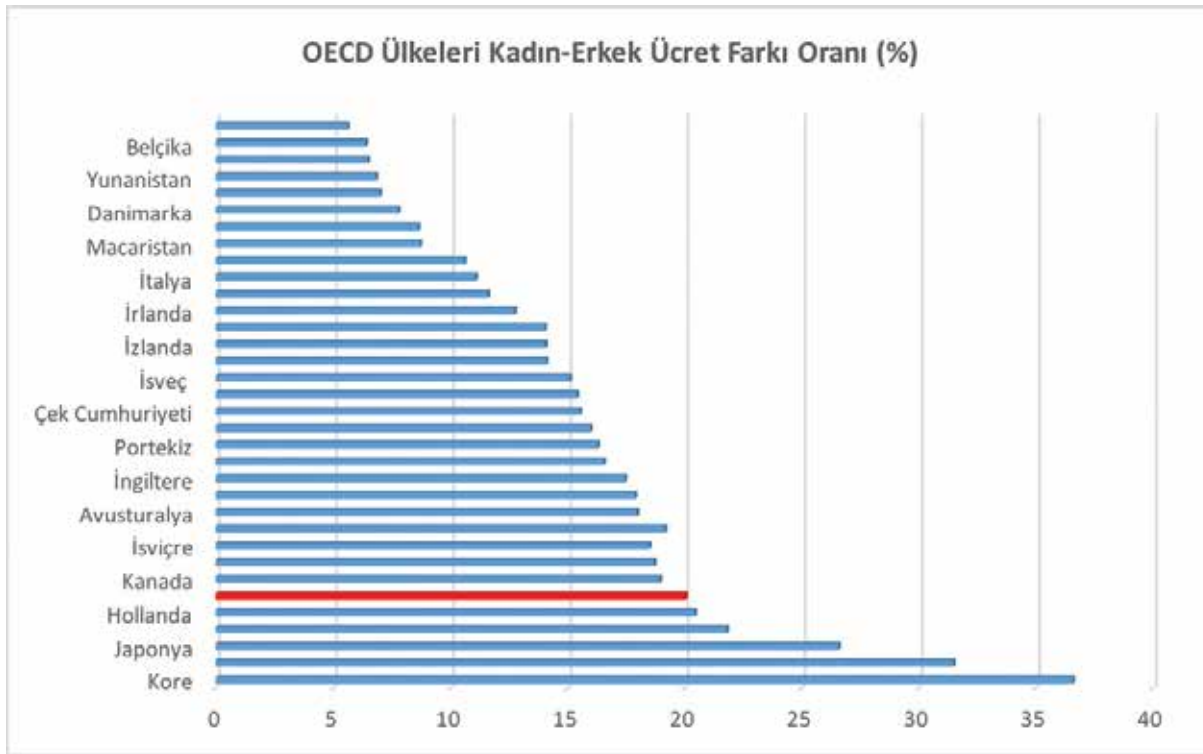
*Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde istihdam oranı kadınlarda %25,5 iken erkeklerde ise bu oran %65 olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer şekilde Türkiye’de kadınlar (%31,5) erkeklerin (%71,6) yarısından az oranda işgücüne katılmaktadırlar.

TÜİK tarafından sunulan diğer istatistiklere bakıldığında bütün göstergeler açısından kadınların erkeklere oranla daha dezavantajlı konumda oldukları görülmektedir. Örneğin, okur-yazar olma-

yan nüfus oranı erkekler için %1,8 iken kadınlarda bu oran %9 gibi oldukça yüksek bir seviyededir. Yüksekokul veya fakülteden mezun nüfus oranlarına bakıldığında da kadınların (%13,1) erkeklerden (%17,9) daha düşük bir orana sahip oldukları görülecektir.

Son yıllarda toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri açısından tartışılan oldukça önemli bir konu da kadınlar ve erkekler arasındaki ücret farkıdır.

OECD Gender Wage Gap. <http://www.oecd.org/gender/data/genderwagegap.htm>

Ev dışında ücretli işlerde çalışan kadınların çoğunluğu erkeklere oranla daha düşük ücretli ve daha düşük statülü işlerde çalışmaktadır. Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere, OECD ülkelerine bakıldığında kadın-erkek ücret farkı % 36,06 oranı ile Kore’de en yüksek seviyedeysen, bu oran %5,62 ile

Yeni Zelanda’da en düşük düzeydedir. Türkiye ise %20,06’lık oranla sondan 6. Sırada yer almaktadır. Görüldüğü üzere kadın-erkek ücret farkı hemen her toplumda karşılaşılan ve dünya genelinde son yıllarda üzerinde durulan ciddi bir toplumsal sorun olarak görülmektedir.

“

Yalnızca ekonomik boyutuyla değil eğitim boyutuyla da toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ele almak son derece önemlidir. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği her öğrenciye eşit muamele yapılmasıyla başlayan ve tüm eğitim kademelerini içeren bir süreçtir. Okullarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin gelişmesi, hiçbir öğrencinin cinsiyetlerinden kaynaklı ayrımcılığa uğramamasını sağlayacaktır. Böylelikle her çocuk kişisel becerilerini geliştirebilecek ve kalıplaşmış yargılarla çizilmiş sınırlamalar olmaksızın seçimler yapma fırsatına sahip olacaktır.

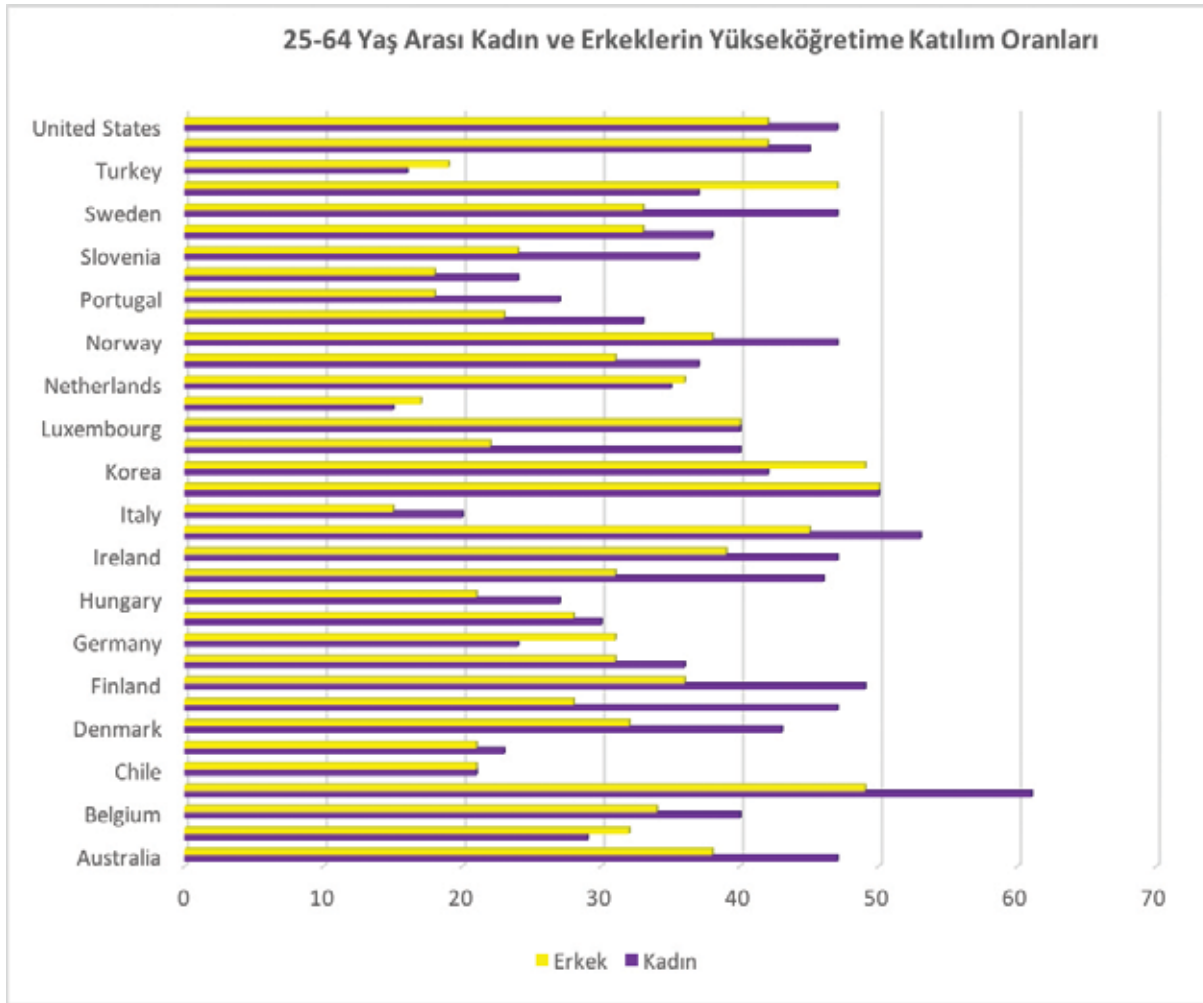
”

Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin bazı temel unsurları mevcuttur. Bunlar arasında, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığı olan öğretmenlerin ve yöneticilerin olması, eğitim ortamlarında cinsiyetçi olmayan eşitlikçi bir dil kullanımı, görsellerin geleneksel cinsiyetçi kalıplardan arındırılması, her bireyin cinsiyet rolleriyle kısıtlanmadan nitelikli bir eğitim sisteminden yararlanabilmesi sıralanabilir.

Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği, her ne kadar eğitime erişim eşitliği üzerine kurulsa da, bunun ötesinde daha kapsayıcı bir durumu ifade etmektedir. Eğitime erişim eşitliği ile kastedilen, kız ve erkek çocukların aynı düzeyde eğitim alabilmeleridir. Günümüzde halen cinsiyet temelli ayrımcılık, eğitimin önündeki en büyük engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu engel aşılmaksızın, herkes için eşit eğitime erişilmesi oldukça zordur. Özellikle bazı gelişmekte olan ülkelerde, okula gidemeyen çocukların ve gençlerin çoğunluğunu kız çocukları oluşturmakta ve temel eğitimde kızların katılımının

artırılmasında sınırlı ilerlemeler kaydedilmektedir. Alınan eğitimin cinsiyetlere göre dağılımını dünya ölçeğinde karşılaştıran veriler göstermektedir ki birçok ülkede kadınların okullaşma düzeyi erkeklerle göre daha düşüktür. Bu noktada Türkiye, özellikle 2005 yılında başlatılan Haydi Kızlar Okula ve benzeri birçok kampanya neticesinde çok önemli adımlar atmış, kız çocuklarının çok yüksek oranlarda okullara kayıt yaptırılması sağlanmıştır. Bu başarı, UNESCO'nun Herkes İçin Eğitim 2015 raporunda da özellikle vurgulanmıştır. Ülkemizde okullaşma oranı gerek kız gerek erkek öğrenciler için ilkökul düzeyinde %99 civarında olup, bu konuda oldukça iyi durumda bulunmaktayız. Bu noktada, Türkiye'de ilkökul düzeyinde eğitime erişimde büyük sorunların yaşanmadığı, bu açıdan da toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin baskın bir durum olarak ortada olmadığı söylenebilir. Ancak eğitim seviyesi yükseldikçe okullaşma oranlarında ciddi bir düşüş yaşanmaktadır. İlkokul için %100'e yakın olan oranlar ortaöğretim seviyesinde hem kızlar hem erkekler için %80'lere düşmektedir. Yükseköğretim aşamasına gelindiğinde ise, ülkemizde gerek 18-22 yaş arası nüfusun yükseköğretimdeki okullaşma oranlarına gerekse 24-65 yaş arası nüfusun yükseköğretime katılma oranlarına bakıldığında ciddi bir düşüş yaşandığı görülmekte ve bu düşüş kadınlar için daha fazla olmaktadır.

Yükseköğretim seviyesinde OECD ülkelerindeki istatistiklere bakıldığında Türkiye sıralamada sonlarda yer almaktadır. İlgili tabloda da görüleceği üzere, birçok ülkenin aksine Türkiye'de yükseköğretime kadınlar erkeklere oranla daha az katılmışlardır. 25-64 yaş arasındaki bireylerin yükseköğretime katılım oranları incelendiğinde, bu oranların en yüksek olduğu ülkeler arasında Amerika, İngiltere, Kanada, Japonya yer almakta ve bu ülkelerin çoğunda kadınların yükseköğretime katılma oranı erkeklerden daha fazladır.

OECD, <http://www.oecd.org/gender/data/education/>

Yukarıda da belirtildiği üzere, “eğitime erişimde toplumsal cinsiyet eşitliği”nden farklı olarak “eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği” kavramı, daha geniş anlamda kullanılarak, bir süreci ifade etmektedir. Eğitimde eşit muamele ve eşit fırsatları içeren bu süreç, aynı zamanda kızlar ve erkekler için inşa edilen ve eşitsizliklerin temelini oluşturan sosyal normlardan, kalıp yargılardan arınmayı da içermektedir. Eğitime erişim eşitliğinin temel göstergeleri, eğitimin her kademesinde kayıtlı kız ve erkeklerin sayıları, eğitimine devam edebilen kız ve erkeklerin sayıları, eğitimini yarıda bırakan kız ve erkeklerin

sayıları ve okula düzenli gelen kız ve erkeklerin sayıları iken; eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği, eğitim ortamları ve okul yönetimi alanlarında farklı göstergelerle izlenmektedir. Bu göstergelere örnek olarak, sınıf içi uygulamaların toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak şekilde yapılması; eğitim materyallerinin konu, metin ve görsellerinin toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyecek şekilde üretilmesi ve kullanılması; öğretmenlerin tutum ve davranışlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olmaları; okul yönetiminin çalışma planlarını (stratejik plan, okul gelişim planı, okul rehberlik planı vb.)

toplumsal cinsiyet eşitliğini yaygınlaştıracak şekilde yapması verilebilir.

Erken evlilik, cinsiyet temelli şiddet, ayrımcı uygulamalar, günümüzde hala milyonlarca kız çocuğunun okula başlamasını, eğitimlerini başarıyla tamamlamasını ve diğer tüm eğitim imkânlarından faydalanmasını engellemektedir. Bu sebeple toplumsal cinsiyet konusunun okul öncesi eğitimden yükseköğrenime kadar, altyapının planlanmasından öğretmenlerin yetiştirilmesine kadar eğitimin her aşamasına dahil edilmesi gerekmektedir. Eğitimde cinsiyet eşitsizliği sadece kız öğrencileri değil kız ve erkek bütün bireylerin eğitim süreci içerisinde ve sonrasındaki deneyimlerini etkilemektedir.

Bu çerçevede eğitimcilerin cinsiyet farkındalığı ve duyarlılığına sahip olmaları eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayabilmenin ön koşullarından biridir; fakat bu bilinçten yoksun bir toplumsal ortamda yetişen öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sorgulamaları ya da okul öncesi dönemlerde öğrenilmiş cinsiyete dayalı kalıp yargılarla mücadele edebilmeleri pek mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği eğitim yoluyla yeniden üretilmektedir. Bu kısır döngüyü ortadan kaldırmak ve eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına çeşitli strateji ve politikaların benimsenmesine ihtiyaç vardır. Özellikle istatistiklere bakıldığında Türkiye, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksine (Gender Inequality Index, GII) göre 2016 yılında 188 ülke arasında 71., yine 2016 yılı için Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksine (Global Gender Gap Index) göre 144 ülke arasında 130. sırada yer alarak düşük bir performans göstermiştir.

Bu alanda iyileştirme çabaları kapsamında, 2005 yılı Türkiye-Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği Programı çerçevesinde Türkiye’de kadınların toplumsal fırsatlardan erkeklerle eşit biçimde

yararlanmalarının sağlanması ve kadının insan haklarının korunmasına yönelik olarak “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi” Avrupa Komisyonunun mali katkısı ile Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Proje çıktılarından biri olarak da Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) hazırlanmıştır. Bu plan, bağımsız bir politika olarak değil, 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, AB Müktesebatı, Pekin Eylem Platformu ve Milenyum Kalkınma Hedefleri gibi üst politika belgelerindeki toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesine dair düzenlemeler bağlamında ele alınmıştır. Bu nedenle, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı’nın bağımsız bir politika olarak devamının gelmesi de son derece önemlidir. Aynı zamanda, doğrudan eğitim alanını ilgilendiren düzenlemeler de söz konusu olmuştur. Örneğin, MEB’in 2015-2019 Stratejik Planında, plan dönemi sonuna kadar özellikle kız öğrenciler ve engelliler olmak üzere özel politika gerektiren grupların eğitime erişim olanaklarının artması, devamsızlığın ve erken ayrılmaların azalması beklenmektedir. Bu sebeple, kız çocukları başta olmak üzere özel politika gerektiren grupların eğitim ve öğretime erişimlerine yönelik proje ve protokollerin artırılması ön görülmektedir. Aynı zamanda 2014-2016 yılları arasında MEB’in AB destekli 10 pilot ilde uygulanan “Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi” (ETCEP) ile eğitime erişim noktasının ötesine geçilmiş, bir süreç olarak eğitim-öğretim içerisindeki toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratılmıştır. Ayrıca, yakın zamanda YÖK tarafından hazırlanan Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi de toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının yükseköğretim kurumlarında geliştirilip yaygınlaştırılması adına son derece umut vadeden adımlardan birisi olarak değerlendirilebilir.

HASSANALLY EFFENDİ: SYMBOL OF TURKISH-PAKISTANI HISTORIC TIES

TÜRK-PAKİSTAN TARİHİ BAĞLARININ SEMBOLÜ: HASSANALLY EFFENDİ*

✍ Prof. Dr. Muhammad Ali Shaikh**

Mr. Hassanally Effendi symbolizes a historic connection between the people of Turkey and Pakistan. Mr. Effendi, a born Sindhi, was awarded two Turkish titles, "Effendi" and "Bey" by Turkish government in 19th century on account of mobilizing the people of Sindh to help people of Turkey during the Turkish-Russian war in 1870s and his founding an educational institution with the name of Sindh Madressatul Islam (SMI) in Karachi in 1885. Because of services rendered by him for the people of Turkey, Mr. Effendi was also appointed as honorary Turkish Consul in Karachi; an appointment that he held till his demise in 1895.

The greatest laurel for Mr. Effendi has been that the institution founded by him produced the Founder of Pakistan, Quaid-e-Azam Mohammad Ali Jinnah, who received his education at SMI for the longest period of his academic life from 1887 to 1892. Mr. Jinnah had such deep imprints of SMI that he bequ-

Hassanally Effendi Türkiye halkı ile Pakistan arasındaki tarihi bir bağlantıyı simgeliyor. Sindhi'de doğan Effendi, 1870'lerdeki Türk-Rus savaşı sırasında Türk halkına yardım etmek amacıyla Sindh halkını harekete geçirmesi ve 1885'de Karaçi'de Sindh Madressatul Islam (SMI) adıyla bir eğitim kurumu kurması sebebiyle 19. yüzyılda Türk Hükümeti tarafından "Efendi" ve "Bey" unvanlarını aldı. Türkiye için yaptığı hizmetler için Effendi, ölüm yılı olan 1895'e kadar görev yaptığı Karaçi'deki Türk Konsolosluğuna fahri konsolos olarak atandı.

Pakistan'ın kurucusu Quaid-e-Azam Mohammad Ali Jinnah'ın akademik hayatının en uzun süresi olan 1887'den 1892'ye kadar SMI'de eğitim görmesi Effendi için gurur kaynağıdır. Jinnah, SMI için o kadar derin duygular besliyordu ki vasiyetinde malının üçte birini bu kuruma bağışladı. Günümüzde üniversite olan SMI Pakistan'da en önemli öğrenim kurumlarından biri olarak görülmektedir.

*Mehmet Şengül tarafından çevirisi yapılmıştır.

**Dr. Muhammad Ali Shaikh, Khan Bahadur Hassanally Effendi tarafından kurulan Sindh Madressatul Islam Üniversitesi'nin (SMIU) Başkanı'dır. Kitleli iletişim alanında doktorasını tamamlamış ve profesör olarak görev yapmaktadır. shaikh@smiu.edu.pk

*Hassanally
Effendi*

bequeathed one-third of his property to this institution through his last will. Today, SMI is a University and is considered as one of the most respected seats of learning in Pakistan.

Early Life

Mr. Effendi was born in a humble background on 14th August 1830 in Hyderabad, Sindh, in present

İlk Yılları

Effendi, 14 Ağustos 1830'da Pakistan'ın Sindh eyaletine bağlı Hyderabad şehrinde doğdu. Gençliğinde babasını kaybetti ve ağabeyi tarafından büyütüldü. Ailesinin geleneklerine göre, Kur'an okuyabilmesi ve Arapça ile Farsça dillerini öğrenebilmesi amacıyla yerel bir mektebe (dini okul) gitti. Bu geleneksel eğitimi tamamlamasının ardından,

day Pakistan. While still very young, he lost his father and was brought up by his elder brother. According to the traditions of his family, he was enrolled in a local maktab (religious school) to read holy Quran and learn basics of Arabic and Persian languages. After completion of this traditional education, he got a job in a local government office where one of his Christian colleague encouraged him to learn English.

This was the time when majority of Muslims in Sindh had kept themselves aloof from modern education, particularly the one imparted in English. But, Mr. Effendi held a different view and considered that acquiring modern education was necessary for an individual as well as for national progress and development. As there was immense wealth of literature and knowledge in English, he decided to learn English during his leisure hours. In due course of time, he acquired reasonable proficiency and was one of only few Sindhis who could speak and write English.

Sometime by the mid-1860s Mr. Effendi met a judge of Karachi's court who needed a local person knowing English as he, in capacity of a judge, faced immense difficulties in understanding the applications filed by local Sindhi Muslims. The judge offered Mr. Effendi an appointment at his court on almost double of his then salary, which Mr. Effendi accepted and shifted to Karachi. He impressed the judge with his intellect and legal acumen as well as his grip over the finer points of law to such an extent that the judge got him special permission to practice law without even having a formal qualification in law. This way he became the first Muslim advocate in the entire Sindh.

Mr. Effendi took it as a challenge and devoted each ounce of his energy to his new profession. His interest and devotion towards his job earned him respect in the legal fraternity. In due course of time he was offered the most prestigious position of the

bölgedeki devlet dairesinde bir iş buldu ve burada Hristiyan meslektaşlarından biri kendisini İngilizce öğrenmeye teşvik etti.

O zamanlarda, Sindh'deki Müslümanların çoğunluğu kendilerini modern eğitimden özellikle de İngilizce verilen eğitimden uzak tutmaktaydı. Fakat farklı bir görüşe sahip olan Effendi modern eğitime sahip olmanın hem bireysel hem de ulusal ilerleme ve gelişme için gerekli olduğunu düşünüyordu. İngilizce'nin edebiyat ve dil açısından zengin olmasından dolayı boş zamanlarını İngilizce öğrenmeye ayırdı. Bu sırada, iyi bir seviyeye ulaştı ki İngilizce konuşabilen ve yazabilen az sayıdaki Sindhis'ten biriydi.

1860'ların ortalarında, Effendi, bölgede yaşayan Sindhi'li Müslümanlar tarafından yapılan başvuruları anlamakta sorunlar yaşadığı için İngilizce bilen yerel bir kişiye ihtiyaç duyan ve Karachi mahkemesinde görev yapan bir hâkim ile görüştü. Hâkim, Effendi'ye o zamanki maaşının neredeyse iki katı ücretle mahkemede çalışmayı önerdi ve Effendi bu teklifi kabul ederek Karachi'ye taşındı. Hukukun ince noktalarını kavramasının yanı sıra zekâsı ve hukuki sezgisiyle hâkimi o kadar büyüledi ki hukuk alanında resmi bir diploması olmamasına rağmen hâkim kendisinin hukuk uygulaması yapmasına özel izin verdi. Böylelikle Sindh'deki ilk Müslüman avukatı oldu.

Effendi, bu görevi önemseydiğinden var gücüyle kendisini yeni mesleğine adanmıştı. Görevine olan ilgisi ve özverisi sayesinde hukuk camiasının saygısını kazandı. Bir süre sonra, Sindh Savcılığında en prestijli pozisyon kendisine teklif edildi. Bu atamanın önemi ise Sindh'de ilk defa Avrupalı olmayan biri bu göreve atanmaktaydı. Ayrıca, bu görevde 14 (ondört) yıl çalışarak rekor kırdı.

Eğitim Alanındaki Hizmetleri

Effendi, kariyerini ortaya koyduktan sonra tüm enerjisini Sindh halkı arasında eğitimin yayılması-

Public Prosecutor of Sindh. The distinction of his appointment was that he was the first non-European lawyer in Sindh to be appointed to that position. He held that office for fourteen years, setting a record.

Services towards cause of education

Once established in his career, Mr. Effendi directed all his energies towards spread of education amongst the people of Sindh. He noticed that Muslim community in Sindh was far behind in education than the other communities living there. In Sindh, Muslims constituted about 75% of the population against 22% Hindus and 3% other communities like Christians, Jews and Zoroastrians. The result of inattention to modern education on part of Muslims had resulted in their social and economic decline in all the fields, from trade and commerce to governmental and non-governmental employment. They had been reduced to most underprivileged segment of the society on account of their poverty, superstitions and backwardness.

In these circumstances, he thought that the best way to rescue the Muslims of Sindh was to establish an institution imparting modern education coupled with Islamic moral teachings. But, in those days it was not an easy task in view of opposition from the other communities as well as from orthodox Muslim lobbies. The most important challenges faced by Mr. Effendi in this regard were finding financial resources, place, recruiting teachers and most important of all, convincing students to study there!

To counter these challenges, Mr. Effendi convinced some enlightened persons towards the cause of education in Sindh. Through his and his group's sheer struggle, their dream came true on 1st September 1885, when SMI was formally opened in a simple but elegant ceremony, as first ever modern Muslim educational institution in Sindh. In due course of time, this institution proved to be harbinger of change in the region through spread of education amongst Muslims.

na harcadı. Sindh'deki Müslüman cemaatin eğitimde diğer toplumlardan çok geride olduğunu fark etti. Sindh'de %22 Hindu ve %3 Hristiyan, Musevi ve Zerdüşt topluluklarına karşın Müslümanlar genel nüfusun %75'ini oluşturuyordu. Müslümanların modern eğitime olan ilgisizliği yüzünden ticaretten devlet ve özel istihdama kadar tüm alanlarda Müslümanlar geri plandaydı. Fakirlikleri, batıl inançları ve geri kalmışlıklarından dolayı toplumun en imkânları kısıtlı kesimi oluşturuyorlardı.

Bu şartlar altında, Sindh'li Müslümanları geliştirmenin en iyi yolunun, İslam ahlakıyla birlikte modern eğitim veren bir kurum kurmak olduğunu düşünüyordu. Fakat o günlerde, ortodoks Müslüman lobisi gibi diğer topluluklardan gelen baskı göz önüne alındığında bu öyle kolay bir iş değildi. Effendi'nin

Mr. Effendi's services towards the cause of education earned him great respect and reverence amongst people of India. In recognition of his services, the British Government conferred upon him title of 'Khan Bahadur' in year 1888. Few years later, in 1891, he was elected as the member of the Council of the Governor of Bombay: the position he retained till his death.

With Founder of Pakistan on roll

Mr. Effendi supervised SMI while young "Muhammedally Jonathon", as the Founder of Pakistan Quaid-e-Azam Mohammad Ali Jinnah was then known, was admitted in the institution on 14 July 1887. "Khoja" was mentioned as his caste and "Karachi" was registered as his birthplace. His academic career at SMI came to an end on 30th January 1892,

bu konuda karşılaştığı en önemli zorluklar, maddi kaynaklar, yer, öğretmenleri istihdam etmek ve en önemlisi öğrencileri burada okumaya ikna etmekte. Bu zorluklara karşı koymak üzere, Effendi bazı aydınları Sindh'de eğitim-öğretim konusunda ikna etti. Kendisinin ve grubunun mücadelesiyle, SMI'nın Sindh'deki ilk modern Müslüman eğitim kurumu olarak resmi olarak 1 Eylül 1885'te açılmasıyla hayalleri gerçekleşti. Zamanla, eğitimin Müslümanlar arasında yaygınlaştırılması açısından bu kurum bölgedeki değişimin habercisi oldu.

Effendi'nin eğitime yönelik hizmetleri, ona Hindistan halkı arasında büyük saygı ve hürmet kazandı. Hizmetlerinden dolayı İngiliz Hükümeti ona 1888 yılında 'Han Bahadur' unvanını verdi. Birkaç yıl sonra, 1891'de hayatının sonuna kadar devam et-

when he left the institution with these remarks: "Left for Cutch on marriage." This period of about four and a half years constitutes the longest period of his life spent at any educational institution.

About fifty-five years after graduating from the institution, he came there as the Quaid-e-Azam (Supreme Leader) of Indian Muslims on 21st June 1943 to inaugurate college. On that occasion, he was overcome by his sentiments, which was very unusual of him. Speaking in a reminiscent mood, he declared that he knew every inch of the splendid grounds of the institution where he had studied and played various games more than five decades earlier. He paid rich tributes to Mr. Effendi, under whose charge he had learnt his lessons. Jinnah's association with SMI did not end with Jinnah's death as he declared SMI as recipient of the third part of his entire property through his last will.

Association with Turkey

Mr. Effendi's services were not confined to the Muslims of Sindh or India only, but extended far beyond that. At that time Turkey was the seat of the biggest Muslim empire. By the last quarter of nineteenth century, Turkish empire became target of the three greatest imperial powers of that time, Russia, England and France, also known as 'Triple Entente' in the books of history. Turkey was attacked by Russia on 24th April 1877, ensuing a war which continued till February 1878. In these circumstances, Mr. Effendi came forward to help his Turkish brethren and organized a campaign all over Sindh to collect funds and other items. This was an act of courage as he himself was a subject of the British Empire, which had officially declared itself neutral in the conflict.

The then ruler of Turkey, Sultan Abdul Hamid, was so impressed with the contributions made by Mr. Effendi to help Turkish people, as well as his initiative for establishment of a modern educational institution in Sindh, that he granted him two of the

tirdiği Bombay Valisi Konseyi üyeliğine seçildi.

Pakistan'ın Kurucusu ile Birlikte

Pakistan'ın Kurucusu Mohammad Ali Jinnah'ın o zamanlar bilinen adıyla genç "Muhammedalli Jonathon", 14 Temmuz 1887'de SMI'ya kayıt olduğunda Effendi SMI'yi yönetiyordu. Doğum yeri "Karaçi" ve sınıfı "Khoja" olarak kayda geçti. 30 Ocak 1892'de SMI'den ayrıldığında yaklaşık dört buçuk yıllık olan bu dönem, onun bir eğitim kurumunda geçirdiği en fazla zamanı kapsıyordu.

Kurumdan mezun olduktan yaklaşık 55 yıl sonra, 21 Haziran 1943'te, üniversite açılışı için Hintli Müslümanların Quaid-e-Azam'ı (Yüce Lideri) olarak geldi. Kendisi bu toplantıda duygusal bir konuşma yaptı. Geçmişi anan bir havada konuşurken, eğitim gördüğü ve yarım asırdan daha uzun süre önce çeşitli oyunları oynadığı kurumun görkemli zemininin her santimini bildiğini anlattı. Kendisinden dersler aldığı Effendi'ye hürmetlerini sundu. Jinnah'ın SMI ile olan ilişkisi, Jinnah'ın ölümüyle bitmedi. Çünkü SMI'yi son isteği ile tüm mal varlığının üçüncü bölümünün varisi olarak ilan etti.

Türkiye ile Olan İşbirliği

Effendi'nin hizmetleri yalnızca Sindh veya Hindistan'daki Müslümanlarla sınırlı değil, bunun ötesinde de genişledi. O zamanlar Türkiye en büyük Müslüman imparatorluğuydu. 19. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde Türk İmparatorluğu, tarih kitaplarında 'Üçlü İtilaf' olarak da bilinen ve o zamanların en büyük üç imparatorluğunun Rusya, İngiltere ve Fransa'nın hedefi oldu. Türkiye, 24 Nisan 1877'de Rusya tarafından saldırıya uğramış ve savaş Şubat 1878'e kadar sürmüştür. Bu koşullar altında Effendi, Türk kardeşlerine yardım etmeye başlamış ve Sindh'in dört bir yanında bağış yapılması için seferber oldu. Ülkesinin bu saldırı karşısında resmen tarafsız olduğunu ilan eden İngiliz İmparatorluğunun sömürgesi altında olduğu göz önüne alındığında, bu seferberlik bir cesaret örneğidir.

highest Turkish titles: 'Effendi' and 'Bey'. Both these titles were bestowed through two different "Fermans" (declarations) under the seal and signature of Sultan Abdul Hamid.

Legacy

Mr. Effendi left this world on 20th August 1895, but left behind his legacy in form of Sindh Madressatul Islam University (SMIU), which is today considered as one of the top most quality educational institutions of Pakistan.

In view of Mr. Effendi's deep association and connection with Turkey, SMIU has taken up certain initiatives of re-establishing its ties with reputed universities and institutes of higher learning in Turkey. In this respect, the writer had the pleasure of meeting President of Turkey honorable Recep Tayyip Erdogan, as well as honorable Prof. Dr. M.A Yekta Sarac, President of Council of Higher Education of Turkey during Fourth Vice Chancellor's Forum of Islamic World at Ankara, from July 26 to 27, 2017.

“

Earlier the writer of this article had pleasure of calling on Prof. Dr. Hassan Mandal and his senior colleagues through facilitation of Pakistan's Higher Education Commission (HEC) to help restore the historic connection between SMIU and its Turkish counterparts.

”

One important landmark was achieved in March 2017 when a group of fourteen students and seven faculty and staff members visited the University of Istanbul and Marmara University in Turkey as part of their leadership program. There, they met students and faculty members of these two reputed institutions and deliberated upon the ways

O zamanlar Türkiye hükümdarı olan Sultan Abdul Hamid, Effendi'nin Türk halkına yaptığı katkılardan ve Sindh'de modern bir eğitim kurumu için yaptığı girişimden etkilendi ve kendisine en yüksek Türk unvanları olan 'Efendi' ve 'Bey' unvanlarını verdi. Her iki unvan da kendisine Sultan Abdül Hamid'in imzalayıp mühürlediği "Fermanlarda" verildi.

Vasiyeti

Effendi, 20 Ağustos 1895 yılında dünyaya gözlerini yumdu, ancak vasiyetini günümüzde Pakistan'ın en kaliteli eğitim kurumlarından biri olarak kabul edilen Sindh Madressatul Islam Üniversitesi (SMIU) olarak bıraktı.

Effendi'nin Türkiye ile olan derin işbirliği ve bağlantıları çerçevesinde SMIU, Türkiye'deki tanınmış üniversiteler ve yükseköğretim kurumlarındaki bağlarını tekrar kurma girişimleri ile önemli adımlar

and means of fostering further ties amongst them. On their return to Pakistan this group of students presented a show depicting the richness of Turkish culture and traditions on the occasion of grand SMIU Annual program, held in September 2017.

In the end, a little about the intuition itself: Established by Mr. Effendi at present it has five faculties / departments (colleagues/schools) offering graduate and undergraduate programs in the field of Information Technology, Business Administration, Management, Media and Communication Studies, Environment Science, and Education. The university has its own Television and Radio Stations as well as state of the art laboratories and highly qualified faculty.

“

We believe, it is time that SMIU and Turkish institutions of higher learning nurture the old ties established by Mr. Effendi more than a century ago and develop collaborations in the field of higher education, so that people of our two great countries could progress, prosper, and come further closer to each other in the present century.

”

* Dr. Muhammad Ali Shaikh is the Vice Chancellor (President) of Sindh Madressatul Islam University (SMIU), Karachi, established by Khan Bahadur Hasanally Effendi. He is a professor and holds Ph.D. in Mass Communication. He can be researched at: shaikh@smiu.edu.pk

attı. Yazar bu bağlamda, 26-27 Temmuz 2017 tarihlerinde 4. Rektör Yardımcısının Ankara'daki İslam Dünyası Forumu'nda Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç ve aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan ile tanışma şerefine nail oldu.

Bu makalenin yazarı bunun öncesinde SMIU ve onun Türk denkleriyle olan tarihi bağların yenilenmesine katkıda bulunmak amacıyla Pakistan Yükseköğretim Komisyonu (HEC) tarafından gerçekleştirilen çağrıda Prof. Dr. Hasan Mandal ve meslektaşlarını ziyaret etti.

Mart 2017'de, on dört öğrenciden oluşan bir grup ve yedi öğretim üyesi ve öğretim üyesi, liderlik programının bir parçası olarak, İstanbul Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi'ni ziyaret ettiğinde önemli bir dönüm noktası haline geldi. Orada, bu tanınmış iki kurumun öğrencileri ve öğretim üyeleri ile bir araya geldiler ve aralarında daha fazla bağ kurmanın yollarını ve araçlarını görüştüler. Pakistan'a döndüklerinde bu öğrenciler, Eylül 2017'de düzenlenen SMIU Yıllık Programında, Türk kültürünün ve geleneklerinin zenginliğini tasvir eden bir gösteri sundular.

Son olarak biraz da kurum hakkında bilgi: Effendi tarafından şu anda kurulan Bilgi Teknolojisi, İşletme, Yönetim, Medya ve İletişim Araştırmaları, Çevre Bilimleri ve Eğitim alanlarında lisans ve lisans programları sunan beş fakülte / bölüm (kolej / okul) bulunmaktadır. Üniversitenin kendi Televizyon ve Radyo İstasyonları yanı sıra son teknoloji laboratuvarları ve nitelikli öğretim üyeleri vardır.

SMIU ve Türk yükseköğrenim kurumlarının Effendi tarafından kurulan eski bağları bir yüzyıl önceden beri yetiştirme ve yüksek eğitim alanında işbirlikleri geliştirme zamanı geldi; bu nedenle, iki büyük ülkemizin insanları ilerleyebilecek, başarılı olabilecek ve bu yüzyılda birbirlerine daha yaklaşılabilecek.

MEVLEVİLERDE SANAT SANATTA MEVLEVİLER

✎ Arş. Gör. Fatih Odunkıran*

Türk Tasavvuf Tarihi'nin genel manzarası içinde Mevlevilik müstesna bir yere sahiptir. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin öğretileri ve oğlu Sultan Veled'in teşkilatçı kişiliği ile başta Anadolu olmak üzere Osmanlı'nın ulaşabildiği her yerde hem padişahlar hem de devlet adamlarının destekleri ile yayılan ve gelişebilen bir tarikat... Fakat Mevlevilik, sadece padişah ve devlet adamlarının değil; aynı zamanda pek çok sanatkârın ve sanat âşıklarının da teveccühünü kazanmayı bilmiş bir tarikattir. İnsan ve nefis terbiyesini 'sanatkârâne' bir tarzda ele alan Mevlevilik, her mekân ve zamanda farklılığını göstermiştir.

30 Kasım 1925 tarihinde tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar ve hatta sonrasında bile Mevleviliğin kültür hayatımıza çok önemli katkıları olduğunu açıkça görüyoruz. Türk kültür hayatının müsikî, edebiyat, hat, resim, tezhip, ciltçilik ve diğer el sanatı dallarında pek çok sanatkârın yetiştiği yerlerdir mevlevihâneler... Kaynaklardan hareketle, bir dönem sayılarının 130'u bulunduğunu öğrendiğimiz mevlevihânelerin; Osmanlı Coğrafyası'nın en ücra köşelerine kadar ulaşarak birer konservatuvar yahut güzel sanatlar akademisi gibi çalıştığını ve pek çok şahsiyetin bu dergâhlarda yetiştirildiğini tarihi seyir içinde takip etmek mümkündür. Ancak günümüz insanı için Mevlevilik -dar anlamda- sema gösterileri ile ney dinletilerinden ibaret hâle geldi. Hâlbuki Mevlevi dervişleri, 1001 günlük çileleri esnasında ve sonrasında dahi genellikle bir sanat yahut zanaatte kendilerini yetiştirmeyi amaçlamışlardır. Kimseye yük olmadan yaşamak isteyen ve ellerinin değdiği her şeyi güzelleştirmeye çalışan bu dervişlerden

günümüze pek çok hatıra kalmıştır. Bu hatıralardan bir nebze bahsetmek, unuttuklarımızı hatırlamamıza yardımcı olacaktır.

MÜSİKİ

Mevlevilerin bir ibadet olarak kabul ettikleri mukâbele yani semâ âyini, Mevlevi müsikî-şinâslarının bestelediği eserler ile icra olunurdu. Osmanlı kültürünün daha çok seçkin ve aydın tabakasına hitap eden bu âyin-i şerîflerin Klâsik Türk Müsikîsi içindeki yeri çok önemlidir. Bu âyin-i şerîfleri besteleyen veya icra eden Mevlevilerin bir kısmını -Mevlevi olduklarını bilmeden- tanıyoruz. Meselâ; bazı çalışmalarda bir Mevlevi olduğu kaydedilen Buhûrîzâde Mustafa İtrî'nin bestelediği ve halkımız tarafından da bilinen Segâh makamındaki "İtrî Tekbîri" kurban keserken, camilerde ibadet ederken ve -yeni bir uygulama olarak- resmi törenlerde şehitlerimizi uğurlarken bile okunmaktadır. Hammâmî-zâde İsmâil Dede Efendi gibi kıymetli bir Mevlevi bestekâ-

*İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

rın devrinde yine bir Mevlevi olan III. Selim'in Sûzî-dilâra makamında bestelediği âyîn-i şerîfi ne kadar ulvî ve ruhânîdir. Yenilikçi karakterleri ile tanınan III. Selim ve II. Mahmud, Mevlevi bestekârları daima himaye etmişlerdir. Bu himaye sayesinde yetişen bestekârların eserlerini hâlâ dinliyoruz. Bahâriye Mevlevihânesi'nin meşhur postnişinlerinden Hüseyin Fahreddin Dede'nin Acemaşîrân makamındaki âyîn-i şerîfi de döneminde çok beğenilmiş bir eserdir.

EDEBİYAT

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin insanları irşat etmede sıkça başvurduğu şiir, Mevlevilerce "sünnet-i seniyye-i Mevleviyye" yani Mevlânâ'nın yüce sünneti olarak kabul edilmiştir. Kısaca Mesnevi olarak bilinen Mesnevî-i Ma'nevî Mevlânâ'nın manzum eserleri arasında yer almış olup uluslararası alanda tanınan bir şaheserdir. Mevlânâ'nın bu kadar kudretli bir şâir olması ve eserlerini dönemin edebiyat dili kabul edilen Farsça ile yazması Mevlevileri Farsça öğrenip şiir yazmaya teşvik etmiştir. Böylece Mevlevi dervişlerinin pek çoğunun klâsik tarzda şiirler kaleme aldığını görüyoruz. Abdülbaki Gölpınarlı'nın vurguladığı gibi Klâsik Türk Edebiyatı içinde bir zümre edebiyatı oluşturacak kadar çok Mevlevi şâir vardır.

Bu şâirler içinde muhtemelen en çok tanınanı, Hüsn ü Aşk'ı kaleme alan Şeyh Gâlip'tir. Hüsn ü Aşk'ı Mesnevî'den aldığı ilham ile yazdığını şu beyit açıkça ifade eder:

*Esrârını Mesnevî'den aldım
Çaldımsa da mîrî mâlî çaldım*

Yüzlerce Mevlevi şâirin yetiştirdiği bu dergâhlara dâhil olanlar, Neşâtî Ahmed Dede gibi büyük şâirlerin derslerini takip ederek hem birer yabancı dil olarak Farsça ve Arapça'yı tanıyıp öğreniyorlar hem de yeni şiirler kaleme alarak edebiyat tarihimize katkıda bulunuyorlardı. Bu faaliyetler neticesinde manzum sözlükler bile kaleme alınmıştır. Muğlalı

Şâhidî İbrâhîm Dede'nin Tuhfe-i Şâhidî olarak bilinen manzum Farsça-Türkçe sözlüğünün onlarca kopyası kütüphanelerde yer almaktadır. Şair biyografileri olan şuarâ tezkirelerinde Mevlevi olduğunu tespit edebildiğimiz önemli birkaç isim arasında; Şeyhülislam Bahâyî, Keçecizâde İzzet Molla, III. Selim, Fasîh Ahmed Dede, Sabûhî Ahmed Dede ve Neşâtî sayılabilir. Adı geçen bu şâirlerin eserleri günümüze kadar ulaşmış, şiir estetiği açısından kayda değer edebi metinlerdir.

HAT

Güzel sanatlar dairesinin görsel zeminde en stilistik ve estetik cebhesini teşkil eden hüsn-i hat sanatı, Mevlevi hattatların eserleri ile doludur. Mevlevi hattatların kaleminden çıkan bu nadide kitaplar ve levhalar paha biçilmez eserlerdir. Mevleviler için Mevlânâ'ya müntesip olmak bir ıftihar vesilesi olduğu için her uygun fırsatta bunu dile getirirlerdi. Mevleviliğin sembollerinden olan sikke şeklinde kaleme alınan hat levhaları, bu tavrın örnekleri arasında sayılabilir. [Resim 1]

Resim 1-Mevlevi Sikkesi

Bu meyanda A. Süheyl Ünver'in, hakkında kısa bir yazı kaleme aldığı Leylek Hasan Dede'nin leylek formundaki yazıları dikkat çekicidir. [Resim 2]

Resim 2 - Mevlevi Sikkесinin içinde sülüs hatla "Hz. Mevlânâ Dost", gubârî nesih hatla En'âm Sûresi yazılı.

“

Ayrıca hattatların yazı yazarken kullandıkları eşyaların imâlinde de Mevlevi zanâtkârların eserlerini görmekteyiz. Bu Mevlevi zanaat-kârların elinden çıkan makta' [kamuş kalemin üzerinde kesildiği alet], bıçak, kalemtraş, makas gibi objelerin üzerine işlenen destarlı yahut destarsız Mevlevi sikkeleri, bize bu objelerin hangi ellerden çıktığını hatırlatırlar. [Resim 3]

”

Resim 3 - Leylek Hasan Dede'nin leylek formundaki yazısı

RESİM

Resim sanatı da Mevlevi dervişlerin varlık gösterdiği alanlardan biridir. Fasîh Ahmed Dede'nin çizdiği gemi resmi tespit edebildiğimiz nûmunelerden biridir. Mevlevi olmayan ressamların Mevleviliği işlediği çalışmalar sayesinde daha da gelişen resim sahası, günümüzde müzelerde, şahıs koleksiyonlarında ve müzayede salonlarında meraklılarını beklemektedir.

Zanâatkâr Mevlevilerin ellerinden çıkan ve yine dervişler tarafından kullanılan baston ve müttekâ [dervişlerin çile esnasında üzerine alın yahut çenelerini koyup uyku ihtiyaçlarını geçiştirdikleri asâ, baston] gibi gündelik eşyalar arasında da Mevlevi sikkесinin işlendiği örnekler mevcuttur. Sanat ile zanaatin birbirine çok yakınlaştığı bu güzel örnekler, yüksek bir estetik zevk ile üretilmiş eserlerdir.

“

Ayrıca Osmanlı Devleti'nin son döneminde yetişmiş Saatçi Dede Ahmed Eflâkî ve hem oğlu hem öğrencisi olan Hüseyin Hâkî'nin sikke formunda imâl ettiği saatler, yakın dönem Mevlevî mirasının en değerli hatıraları arasında yer alırlar.

”

Bu saatlerin üstüne hakkedilen [kazınan] isimler sayesinde saatlerin hangi ustaya ait olduğunu, saatın şekli sayesinde ise ustasının Mevlevî olduğunu anlıyoruz. [Resim 4]

Resim 4 - Mevlevi sikkeli fildişi makta'

Mevlevilik, Türk-İslâm Medeniyeti'ne estetik düzlemde yaptığı katkılar ile çok muhterem bir mevkîye sahiptir. Mevleviliğin gündelik hayattaki insanî ilişkileri dahi düzenleyecek kadar incelen zevk-i selîmi, asırlar içinde eşyanın ve insanın kalbinde yer ettiği gibi gelecekte de hak ettiği yeri koruyacaktır, ümidindeyiz...

Resim 5 - Ahmed Eflâkî'nin oğlu Hüseyin Hâkî'nin sikke formunda masa saati.

ÖĞRETMEN EĞİTİMİNDE GEÇMİŞTEN GELECEĞE TARİHSEL BİR BAKIŞ

✎ Prof. Dr. Alipaşa Ayas*

Öğretmen toplumun mimarı olma sorumluluğu taşıyan çok önemli bir mesleğin mensubudur. Hayatına öğretmen eli dokunmamış hiç kimse gösterilemez. Bu önemine binaen öğretmenlik tarih boyunca hep var olmuş ve var olmaya devam edecek bir meslektir. Bu nedenle öğretmen yetiştirme usul, esas ve kurumlarında değişiklikler yaşanmış ve vizyon tartışmaları hep yaşanagelmıştır. Bu vizyon bazen politika yapıcılarının vizyonu ile sınırlanmış veya tersine enginleşmiştir. Bugünlerde eğitimle ilgili birçok başka konu gibi öğretmen nitelikleri ve yetiştirilme süreçleri de tartışılmaya devam etmektedir. Bu yazımızda geçmişten günümüze ve geleceğe öğretmen yetiştirmeye genel bir bakış yapılacaktır ve öğretmen yetiştiren kurumların tarihsel seyrine kısaca değinilecektir.

Ülkemizde klasikleşen öğretmen eğitimini inceleyen yazılarda öğretmen yetiştirme sadece öğretmen okullarının kuruluşu olan 1848 tarihi ile başlatılan bir süreç olarak ele alınmaktadır. Ancak mesele daha derin tarihsel köklere sahiptir. Mesleğin başlangıcı yer yüzünde insanoğlunun yaşama-ya başlamasına kadar dayandırılabilir ve bir peygamberlik mesleği olarak nitelendirilmesi yerinde bir temellendirmedir. Kendi tarihimizde eski Türk-

lerden başlayıp Selçuklu ve Osmanlı dönemiyle devam eden köklü kurumsallaşmalar ve Sultanların, Padişahların önemle üzerinde durdukları bir alan/meslek olarak görülmektedir. Bir örnek vermek gerekirse; Osmanlı döneminde Fatih Sultan Mehmet dönemin ilkokulları için (sibyan okullarında) öğretmen olacaklara özel bir program uygulatıyordu. Bu programda tartışma kuralları ve öğretim yöntemi (Adab-ı Mubahase ve Usul-i Tedris) adıyla bir ders okutulmuş olması o dönem için büyük bir yenilikti. Bu anlamda Fatih ilk öğretmen yetiştirme programını geliştiren önder olarak kabul edilebilir. Burada Fatih'in vizyonu, bilen değil öğretmeyi bilen iyi öğretir ve gelecek nesilleri yetiştirecek olanlar öğrenmeyi sağlamak için ne yapacaklarını en iyi bilenler olmalıdır mesajını vermektedir.

Fatih döneminden sonra uzun süre öğretmen eğitimine gereken önem verilememiştir. Bu durum ülkeler için gerçek kurtuluş reçetesinin öğretmen eğitiminde olduğunun bazı dönemlerde anlaşıl-maması veya unutulması olarak yorumlanabilir ve vizyon sınırlılığı olarak değerlendirilmektedir. Bu önemsememe tarihimizde yaşanan duraklama ve gerilemeler sonrası 18. yüzyılda başlayan yenileşme hareketleri ile tersine çevrilmek ve yeniden ilerle-

*Bilkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi

me sağlamak için yeni bir vizyona doğru evrilmiştir. Bu yenileşme vizyonu ancak bir sonraki yüzyılın ortalarına doğru (16 Mart 1848) Darül-mualliminin (Erkek Öğretmen Okulu) kurulmasıyla öğretmen eğitimi alanında da başlayabilmiştir. Bu yenilik Tür-

kiye'de öğretmenliğin ayrı bir meslek olarak düşünülmesi ve bu meslekten olanların ayrı bir okulda yetiştirilmesinin gerekli görülmesi açısından uzun süren duraklamadan sonra yeni ve kayda değer bir vizyon değişimidir.

İstanbul Darül-Muallimin Binası

“

Sultan Abdülmecit döneminde Darül-mualliminin açılması o dönemde yeni kurulan Rüşdiyelere (orta okullara) öğretmen yetiştirme açısından da bir ilktir. Darül-mualliminde öğretmen adaylarının aldığı programın ilk dersi Usul-i Tedris (Öğretim yöntemi) olarak belirlenmiştir.

”

Bu dönemdeki önemli kararlardan birisi de bu okul mezunlarına öğretmen atamalarında öncelik verilmesidir. Bu durum mesleğin yücelmesi ve saygınlığının artması açısından da önemli bir vizyon göstergesidir. Bu yeni öğretmen yetiştirme ve atama anlayışı Fatih dönemindeki ilkokul öğretmeni yetiştirme

tirme modelinden 300 yıl sonra ortaya çıkmış orta-okul öğretmenliği için yeni bir modeldir.

Darül-mualliminin Rüşdiyelere öğretmen yetiştirmek için kurulması (1848) sonrası daha birçok öğretmen yetiştiren kurumun açıldığı görülmektedir. Bunalar arasında, Darümuallimin-i Sıbyan (1870), Darümuallimin-i İdadi (1877) ve Darümuallimin-i Ali'nin (1891) açılmaları eğitim kademelerine göre öğretmen yetiştirmenin başlangıcı olması açısından önemli bir değişim ve yeni bir vizyondur. Her eğitim kademesinin pedagojik açıdan farklılıklar göstermesi öğretim sürecinde farklı yaklaşımları gerektirmektedir. Bu nedenle öğretmen eğitiminin de kademelere göre yapılması mesleğin profesyonelleşmesi açısından da önemli bir adımdır. Ayrıca bu süreçte Darül-muallimat'ın (Kız Öğretmen Okulu) 1870'de kurulması da dönemin vizyoner değişim sürecinin köşe taşları arasında değerlendirilmesi gerekir.

“

Darülmuallimat bünyesinde 1913'te Ana Muallime Sınıfı, sonrada ayrı bir Ana Muallime Mektebi adıyla açılması da çocukların eğitime verilen önemi göstermesi açısından söz edilmesi gereken ilklere dendir.

”

1892'de ilkokullar için çıkarılan bir Talimat'ta ilkokul öğretmenliğine atanacaklarda “Darülmuallimin-i İptidai'den diploma almış olma ya da bir sınavla yeterliklerini kanıtlamış olma ve iyi ahlaklı olma koşulları ön görülmüştür. Bu durum öğretmen niteliklerinin belirlenmesi ve adaylarda aranması açısından önemli bir basamaktır.

Cumhuriyet döneminde 1924'te öğretmenlik mesleği yasayla tanımlanmış ve öğretmen eğitime verilen önem Atatürk'ün “Öğretmenler sizin başarınız Cumhuriyetin başarısı olacaktır” sözleri ile anlam kazanmıştır. Cumhuriyet dönemi boyunca

öğretmen okulları, köy enstitüleri, eğitim enstitüleri, iki ve dört yıllık eğitim enstitüleri, yüksek İslam enstitüleri, ticaret ve turizm yüksek öğretmen okulları, eğitim bilimleri fakültesi, yüksek öğretmen okulları gibi öğretmen yetiştiren kurumlar kurulmuştur. Bu kurumlar Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Öğretmen yetiştirmede 1923'ten 1982 ye kadar birçok kurumun rol aldığı, kademelere göre öğretmen yetiştirmenin gerçekleştirildiği, bazı kurumların kapatılarak (köy enstitüleri) yerlerine yeni kurumların kurulduğu, bazılarının ise eğitim süreleri değiştirilerek (ilköğretmen okulları) yenilendiği görülmektedir. Bütün bu değişiklikler nicelik, nitelik gibi öncelikleri değerlendirerek yapılmıştır. Bu süreçte 1973'te çıkarılan 1739 sayılı yasa ile öğretmenlik mesleğinin yasayla tanımlanmış olması da mesleğe profesyonellik kazandırma açısından önemli bir gelişmedir. Öğretmen yetiştirmede rol alan bu kurumlar ve değişimler konusunda birçok eleştiriler yapıldığı bilinmektedir. Ancak bu değerlendirmelerin detayları bu yazının kapsamını aşan bir boyutta olduğu için değinilmeyecektir.

Osmanlı Döneminin ilk Kız Öğretmen Okulu Darül-muallimattan bir görünüm

Çapa Yüksek Öğretmen Okulu (Bu bina halen Çapa Fen Lisesi olarak kullanılmaktadır.)

“

1982’de ise 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile öğretmen yetiştirme işlevinin Milli Eğitim Bakanlığından Üniversitelere devredilmiştir. Bu kanunla, liselere öğretmen yetiştiren yüksek öğretmen okulları eğitim fakültelerine ve ilkokullara öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri de eğitim yüksek okuluna dönüştürülmüştür.

”

Ancak öğretmen eğitiminin nasıl yapılacağı konusunda deneyimi olmayan üniversiteler bu değişikliği nasıl yürütebilecekleri konusunda deneyim sahibi değillerdi. Ayrıca bu değişiklik öğretmeni yetiştiren ve istihdam eden kurumların işbirliğini gerektirmektedir. Ancak, YÖK ile MEB gerekli olan etkin işbirliğini uzun zaman sağlayamamıştır.

1990’lı yıllarda işbirliği ihtiyacı hissedilmiş ve Dünya Bankası kredisi ile yürütülen MEGP ile hem eğitim fakülteleri 1998’de yeniden yapılandırılmış hem de YÖK ile MEB arasında bir ölçüde koordinasyon sağlanmıştır. Bu koordinasyonun daha üst düzeylere taşınabilmesi için bugün bile hala yoğun çaba gösterilmektedir.

Genel bir değerlendirme açısından öğretmen yetiştirmede önemli olanın nitelik olduğunu vurgulamak gerekir. Bu anlamda eğitim fakültelerinin nitelikli öğretmen yetiştirmelerini sağlamak ve bir nevi kalite kontrolü yapmak amacı ile akreditasyon çalışmalarının yapılması gerekir. YÖK tarafından 1990’lı yılların sonlarında öğretmen yetiştirmede niteliği ön plana çıkarma amaçlı akreditasyon çalışmaları başlatılmıştır. Ancak, gelişmiş dünya ülkelerinde başarı ile uygulanan akreditasyon çalışmaları maalesef ülkemizde pilot çalışmalar bağlamından ileriye gidememiştir. Ancak ümit verici bazı ge-

lişmeler son zamanlarda yaşanmaktadır. Bunlara değinerek gelecek vizyonunu ortaya koymak ve yorumlamak yerinde olacaktır. Yeni gelişmelerden birincisi; 2010'da başlayan çalışmalar ile Öğretmen Yetiştirme Strateji Belgesi'nin nihayet 2017'de yayınlanmış olmasıdır. Öğretmen niteliğini değişik açılardan artırmayı planlayan bu belge 2017-2023 arası dönemde uygulanacak politikaların çerçevesini ortaya koymaktadır. Öğretmen eğitimini geliştirmiş birçok ülkede olduğu gibi lisansüstü düzeye çekmeyi planlayan Öğretmen Strateji Belgesi ortak aklın bir ürünü olarak öğretmen eğitimi geleceği açısından bazı eksikliklerine rağmen yeni bir vizyon sağlamaktadır. İkincisi ise; Kalite Kurulunun önce YÖK bünyesinde kurulması ve 2017'de çıkarılan kanunla da YÖK'ten bağımsız bir kurum haline getirilmesidir. Bu gelişme yüksek öğretimde kaliteyi bütünüyle artırmada klavuzluk sağlayacak boyuttadır. Gerekli alt yasal çerçevelerin (yönetmelik ve yönergeler) düzenlenmesiyle yüksek öğretimde kalite konusu fonksiyonel bir değişim süreci yaşanabilecektir.

“

Sayın Cumhurbaşkanımızın 2017-2018 Yükseköğretim Akademik Yılı Açılış Töreninde açıklıkla ifade ettiği ve iktidarları döneminin çok sayıdaki başarılı icraatları yanında en başarısız olunan iki alandan biri olarak belirttiği eğitim ve öğretmen eğitiminde nitelik sorunu vurgusu öğretmen yetiştirmede niteliği sağlama açısından çok önemli bir gelişmedir.

”

Öğretmen eğitiminin bu kadar üst düzeyde ele alınması ve önemine vurgu yapılması çok anlamlıdır. Ne zaman öğretmen eğitimi devletin en üst makamlarınca desteklenen ve önem verilen bir hal alırsa bu ülkenin gelişmesine ve kalkınmasına büyük katkılar sağlanmıştır. Osmanlıda Fatih Sultan Mehmet döneminden sonra 250 yıl kadar süren yükselme devri buna iyi bir örnektir.

Özetleyecek olursak; yukarıda konu edilen bütün olumlu ve olumsuz gelişmeler bizim öğretmen yetiştirmede oldukça deneyimli olduğumuzu göstermekte ve gelecek açısından yeni ve daha etkili öğretmen yetiştirme modeli geliştirme açısından potansiyelimizin var olduğunu göstermektedir.

Hep birlikte daha iyinin arayışı içerisinde olmak ve daha nitelikli öğretmenler yetiştirmek temel hedefimiz olmalıdır. Ancak şu noktayı da unutmamak gerekir ki sadece aday öğretmenlerin hizmet öncesinde yetiştirilmesi yeterli değildir.

Aynı zamanda mevcut bir milyon civarındaki öğretmenimizin de hizmetiçinde yetiştirilmesine önem verilmelidir. Bu ikisi birlikte yapılabilirse MEB'in 2017'de yayınladığı Öğretmen Strateji Belgesi'nde belirtilen ilk iki amaç gerçekleştirilmiş olacaktır.

TÜRKİYE SAĞLIK ENSTİTÜLERİ BAŞKANLIĞI: SAĞLIK BİLİMİ İÇİN YENİ BİR SOLUK

✎ Prof. Dr. H. Fahrettin Keleştemur*

Dünya'da 4. Sanayi devriminin yaşandığı günümüzde özellikle sağlık ve sağlık biyoteknolojisi alanında baş döndürücü nitelikte gelişmelere şahit olmaktadır. Hayat süresi uzamış ve yaşlı nüfus giderek artmaktadır. Önümüzdeki yıllarda 100 yaşın üzerinde ciddi bir nüfus oluşacaktır, dolayısıyla yaşlanma ile ortaya çıkan, özellikle beyin fonksiyonlarını etkileyen hastalıkların tedavisi giderek büyük önem kazanmaktadır. Yapay zeka ve robotik sistemler önümüzdeki yıllarda yaygın bir şekilde hayatımızı etkileyecek ve çok muhtemel insanlık yeni bir hayat tarzı ile karşı karşıya kalacaktır. Genom biliminin vardığı nokta ve özellikle insan genomunun anlaşılması (Human Genome Project) sağlık alanında yeni araştırmaların ve uygulamaların başlamasına yol açmıştır.

İnsan genomunun çözümlenmesi insanlık tarihindeki en önemli gelişmelerden birisidir. Genom bilimindeki gelişmeler yeni ileri teknolojilerin doğmasına yol açmıştır ve yakın bir gelecekte sağlık sistemleri değişecektir. Özellikle kanser tedavisinde 'kişiyeye yönelik tedavi' politikası şimdiden uygulanmaya başlanmıştır.

Çok kısa bir süre önce bazı kanser türlerinde gen tedavisi Amerika'da FDA tarafından onaylanmıştır. 2015 Kimya Nobel ödülü DNA tamir mekanizmaları alanında verilmiş ve Prof. Dr. Aziz Sancar da bu alandaki çalışmalarıyla ödüle layık görülmüştür. Sancar ve ekibi çok kısa bir süre önce sigaranın hangi mekanizmalarla DNA hasarına yol açtığını bildirmişlerdir. Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB)'nin işte böyle bir ortamda kurulması son derece isabetli olmuştur ve TÜSEB Türk bilim tarihindeki en önemli gelişmelerden birisi olarak kabul edilebilir. Bu yazıda kısaca TÜSEB'in kuruluş amaçları, şu ana kadar neler yapıldığı ve neler yapılmak istendiği kısaca özetlenmiştir.

TÜSEB 2014 Kasım ayında 6569 sayılı Kanun ile resmi olarak kurulmuştur. 2015 Haziran ayında kurucu başkanın atanmasıyla kuruluş çalışmalarına başlanmıştır. Bu yılsonu itibarıyla teşkilatlanma süreci büyük ölçüde bitirilmiş olacaktır. TÜSEB'e benzer kuruluşlar; Amerika'daki National Institutes of Health (NIH) , Fransa'nın Ulusal Sağlık ve Tıp Araştırmaları Enstitüsü (INSERM), İngiltere'de Medical Research Council (MRC), kısmen Almanya'daki Max Planck Enstitüleri olarak belirtilebilir. NIH

*TÜSEB Başkanı, Ankara

1930'lu yıllarda yılında kurulmuştur, dolayısıyla, TÜSEB'in 2015 yılında faaliyete geçmiş olması, 90 senelik bir gecikme olduğu anlamına gelmektedir. Yaklaşık 50 yıldır sağlık ile ilgili bilimsel çalışmalar başlıca TÜBİTAK tarafından desteklenmektedir. Kanunda, özellikle sağlık bilimi ile ilgili araştırmaların desteklenmesi açısından TÜSEB'in kuruluş felsefesi açık bir şekilde belirtilmiştir; sağlık bilimi ve sağlık biyoteknolojisi alanında bilgi üretmek, bu alanlarda Ar-Ge yapmak ve desteklemek. Dünyadaki ve Türkiye'deki tecrübeler doğrultusunda TÜSEB olarak, bizzat Ar-Ge yapmak yerine, aksine Ar-Ge yapılması desteklenecektir, bir başka ifadeyle üniversiteler ve ilgili özel sektör kuruluşlarının desteklenmesi TÜSEB'in temel felsefesi olacaktır. Öncelikli olarak sağlık bilimi alanında Türkiye'deki mevcut araştırma alt yapıları ve insan gücü tesbit edilecek ve mevcut durum anlaşılmış olacaktır.

Bu noktada bir hususu açıklığa kavuşturmak gerekiyor. Sağlık endüstrisi alanında da diğerleri gibi evrensel bir gerçek olarak sanayici yaptığı yatırımın ve Ar-Ge'ye yaptığı masrafın karşılığını mümkün olan en kısa zamanda almak ister. Sonuçta daha çok kazanç elde etmeyi arzu eder, bu çok doğal ve normal karşılanması gereken bir durumdur, ama bilimin böyle bir amacı yoktur.

Temel bilim bütün dünyada büyük oranda devlet tarafından desteklenir. Bilimsel ve teknolojik olarak gelişmiş bazı Batı toplumlarında temel bilimlerin özel sektör tarafından desteklendiği ile ilgili güzel örnekler vardır; Howard Hughes Medical Institutes (Amerika) gibi. Son yıllarda Türkiye'de de bilim merkezlerinin sürekli nitelikte olmasa da desteklenmesi ümit vericidir. Temel bilimler için yeteri kadar alt yapı olmaması ve yüksek vasıflı bilim insanlarının eksikliği bilimsel geri kalmışlığın en önemli sebeplerinden birisidir. Ancak bu konu ne yazık ki

yeteri kadar dikkate alınmamaktadır. Dokuzuncu yüzyıl ile 15. Yüzyıl arasında, geçmişin bilimsel değerlerini de çok iyi anlayarak ve uygulayarak büyük bilimsel gelişmelere imza atmış bir medeniyetin mensupları olarak bugün içerisinde bulunduğu-muz durum düşündürücüdür. Yeteri kadar temel bilim üretemeyen toplumların ileri teknoloji üretebilmeleri hayaldir. Türkiye'nin evrensel boyutlarda kavram değişikliklerine yol açabilecek bilgi ve ileri teknolojiyi üretebilecek kapasitede gelişmiş araştırma merkezlerine ihtiyacı vardır. Bu merkezlerin çalışma alanları iyi seçilmeli, yapılanmaları iyi kurgulanmalı ve sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Dolayısıyla TÜSEB olarak her ne kadar sağlık bilimi ve sağlık biyoteknolojisi alanında Ar Ge'lerin desteklenmesi öncelikli olarak düşünülüyor ise de, temel bilim (sağlıkla ilişkili) açısından çok az sayıda da olsa ileri Araştırma Merkezleri kurulacaktır. İstanbul'da kurulması düşünülen merkez daha ziyade obezite ve diyabet gibi kronik kompleks hastalıklar ile ilgili olacaktır. Ankara'da ise Kanseri Araştırma Merkezi kurulması düşünülmektedir. Bu merkezler ülke dışında çalışan üstün nitelikli başta Türk bilim insanları olmak üzere kendi alanlarında yetkin bilim insanlarının katkıları ile kurulacaklardır. Bu merkezlerle ilgili çalışmalar yoğun bir şekilde devam etmektedir.

Ankara'da kısa bir süre önce Aziz Sancar Araştırma Merkezi kurulmuştur. Bu merkezde Aziz Sancar Hoca'nın alanı ile ilgili çalışmalar ve genom ile ilgili çalışmalar yürütülecektir. TÜSEB'in öncülük edeceği ve yakın bir zamanda başlanacak olan Türkiye Genom Projesi'nin referans merkezi de Aziz Sancar Araştırma Merkezi olacaktır. Bu referans merkezi dışında yaklaşık on kadar üniversitede de genom çalışmalarının yapılabileceği merkezlerin kurulması desteklenecektir.

Üzerinde çalışılan bir diğer merkez ise beyin araştırmaları ile ilgili olacaktır. Kronik beyin hastalıkları insan sağlığını ileri derecede etkilemekte ve ciddi boyutlarda ekonomik yüke neden olmaktadır. Beyin hastalıkları konusunda ileri araştırmaların yapılabileceği bir merkezin kurulması zamanlama açısından da son derece uygundur, beyin araştırmaları son 10-15 yıl içerisinde büyük bir ivme kazanmış ve hem tanı hem de tedavi açısından dramatik gelişmeler kaydedilmiştir. Ayrıca beyin fonksiyonlarının anlaşılması bilimin başka alanlarında da yeni araştırma ve uygulama konularının ortaya çıkmasına zemin hazırlayacaktır. TÜSEB'in önemli hedeflerinden birisi de Ulusal Biyobanka'nın kurulmasıdır. Ulusal Biyobanka büyük bir projedir ve ileri bilimsel çalışmaların yapılabilmesine imkan sağlamakla kalmayacak önemli miktarda kaynak israfını da engellemiş olacaktır.

Sağlık bilimi ile ilgili olarak iki ana alana odaklanma düşünülmektedir; yerel problemler ve evrensel problemler. Bunlar tespit edilerek uygun araştırma politikaları geliştirilecektir. Özellikle Sağlık Politikaları Enstitüsü sağlık sistemlerinin incelenmesi ve Türkiye için uygun modeller geliştirilmesi konusunda araştırmalar yapacağı gibi sağlık bilimi ile ilgili olarak dünyadaki gelişmeleri yakından takip edecek, TÜSEB ve Sağlık Bakanlığı'na bilgi verecektir.

TÜSEB'e bağlı 7 enstitü vardır, gerekli görüldüğü durumlarda yeni enstitüler kurulabilmektedir. TÜSEB olarak yapmayı düşündüğümüz en temel faaliyetlerden birisi de, temel sağlık bilimleri ve sağlık biyoteknolojisi alanlarında yüksek vasıflı bilim insanları ve sanayinin ihtiyacı olan araştırıcı elemanların yetiştirilmesidir. Bu amaca ulaşmak için yurt dışında çalışan kendi alanlarında otorite Türk bilim insanlarından azami derecede yararlanılmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda TÜSEB yurt dışı temsilcilikleri kurulmaya başlanmıştır.

Bir Afrika atasözü vardır; "çok hızlı koşmak istiyorsanız tek başınıza koşun, çok uzaklara gitmek istiyorsanız beraber koşun". Yani endüstri, kamu ve özel sektör birlikte hareket ederek ortak bir güç yaratmak zorundadırlar. TÜSEB'in temel politikalarından birisi de odaklanmadır. Öncelikli olarak tespit ettiğimiz konulardan birisi genom meselesidir. Yukarıda da belirtildiği gibi insanlık tarihindeki en büyük gelişmelerden birisi insan genomunun anlaşılmasıdır.

Sağlık sistemleri genom odaklı olarak önümüzdeki 10-15 yıl içinde tamamen değişecektir. Genom projesinin gerçekleşmesi ile birlikte sağlık teknolojisinde önemli ilerlemeler olacağı bilinmektedir ve sağlık endüstrisinin şimdiden bu konuya hazırlıklı olması önem arz etmektedir.

TÜSEB ayrıca stratejik öneme de sahip olan aşı çalışmalarına destek verecek ve Türkiye'de aşı üretimi ile ilgili çalışmaları destekleyecektir. Bu konuda önemli çalışmalar yapılmış ve kısa bir süre içerisinde öncelikli olarak viral aşılarda Türkiye'de yapılabilmesi için gerekli projeler yürürlüğe konulacaktır. Türkiye olarak çok büyük bir avantajımız vardır; yurt dışında çok sayıda sağlık bilimi ve sağlık biyoteknolojisi alanında çalışan yüksek nitelikli Türk kökenli bilim araştırmacılar mevcuttur. Bu konuda TÜSEB olarak ciddi bir proje üzerinde çalışıyoruz; Yurt dışında çalışan Türk Bilim İnsanlarının tecrübelerinin ülkemize kazandırılması projesi. Bu proje sayesinde sağlık ve sağlık biyoteknolojisi alanında yurt dışındaki üniversitelerde ve endüstride çalışan bilim insanlarımız ile yerel akademisyenler ve araştırmacılar ortak bir platformda buluşabilecekler. Kısa süre içerisinde Türkiye'nin, sağlık bilimi ve biyoteknolojisi alanlarında sadece bölgesel değil dünyanın da önde gelen ülkelerinden birisi olacağına inanıyoruz.

BİLİMSEL FAALİYETLER İÇİN ARAŞTIRMA MERKEZLERİ

✍ Yrd. Doç. Dr. T. Serkan Kasırğa*

Belirli konular üzerine odaklanmış araştırmaların paylaşımlı bir altyapıda, aynı fiziksel mekânda toplanması bütün dünyada kabul görmüş, başarılı bir modeldir. Özellikle gelişmiş ülkelerde “ulusal” araştırma merkezleri bu amaca hizmet etmektedir. Örnek olarak Amerika Birleşik Devletlerindeki Enerji Bakanlığına (Department of Energy) bağlı ulusal laboratuvar ağı, Fransa’da CNRF, ulusal bilimsel araştırma merkezi ağı, Almanya’da Max Planck enstitüleri verilebilir. Bu merkezler farklı konular üzerinde yürütülen çalışmaları bir araya odaklı bir şekilde getirerek hem kaynakların daha verimli kullanılmasını hem de bilimsel etkileşimi arttırarak bilimsel yaratıcılığın arttırılmasını hedeflemektedirler. Ülkemizde de son on yıllık zaman içerisinde örneklerini görmeye başladığımız benzeri araştırma merkezleri, henüz ulusal çapta merkezi bir kontrolle yaygınlaşmamış olsa da başarılı örnekleri mevcuttur. Bu yazıda hem bilimsel araştırmalar için araştırma merkezlerinin nasıl olmaları gerektiği hem de UNAM (Ulusal Nano Teknoloji Araştırma Merkezi) örneğine bir bakış sunmaya çalışacağım.

Bilimsel araştırmanın yürütülebilmesi için iki temel unsurun bir arada olması gerekir. Bunlardan birincisi insan kaynağı yani üstyapı, ikincisi ise araştırma faaliyetlerin yürütülmesine olanak verecek altyapıdır. Araştırma yapılacak ortamda mükemmeliyetin

tesisi için rekabetçi bir ekosistemde, uluslararası seviyede bilim üretme gayesi ile çalışmalar yürüten bir insan kaynağı gereklidir.

“

Bilimsel araştırma yarışı uluslar-üstü bir seviyede sürmektedir. ABD, Çin, Almanya gibi bilimsel araştırmaya önemli kaynak ayıran ülkeler bu yarışta farklı stratejiler ve odak noktaları ile rekabeti korumaktadırlar.

”

Örneğin ABD, tüm dünyadan parlak bilim insanlarını çekerek bilimsel çıktılarını arttırırken, Çin ABD’de iyi eğitim görmüş ve araştırma kültürünü elde etmiş araştırmacıları çeşitli inisiyatiflerle çekerek kendi ekosistemini iyileştirmektedir. Almanya’da Avrupa için bir cazibe merkezi olarak dünya çapında bilim insanlarını çekmektedir. Benzeri örnekler Singapur ve Suudi Arabistan (Kral Abdullah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi) tarafından da takip edilmektedir. Bütün bu örneklerin ortak noktası en iyi bilim insanlarını, uygun araştırma olanakları ile bir araya getirmektir. Bu sayede, bu ülkeler, uluslar-üstü bilim yarışında önde gelen bir oyuncu olabilmeyi

*Bilkent Üniversitesi Malzeme Bilimleri ve Nanoteknoloji Anabilim Dalı ve Fizik Bölümü

hedeflemektedirler. İyi bir ekosistem için araştırma yapma motivasyonuna ve deneyimine sahip kritik insan kütlesinin bir arada bulunması bu örneklerden gördüğümüz ortak özelliktir. Bununla birlikte lisansüstü öğrenciler, özellikle doktora öğrencileri araştırma ekosistemi için olmazsa olmaz bileşenlerdir. Bu sayede yeni bilim insanları yetiştirilirken aynı zamanda dinamik bir rekabet ortamı sağlanmış oluyor. Dünyanın önde gelen araştırma merkezlerinin üniversite kampüslerinde olmaları ve bu merkezlerde araştırma yürüten bilim insanlarının da üniversitelerde de pozisyonları olmaları belirtilen nedenlerden ötürü bir tesadüf değildir. Üniversiteler, hali hazırda bulunan araştırma ekosisteminin araştırma merkezlerine yönelmesinde önemli bir birikimdir ve üniversite ekosistemi olmadan bir araştırma altyapısının kendi başına, bilimsel araştırma faaliyetinde bulunması çok zordur. Elbette, araştırma merkezlerini üniversitelerin alışılagelmiş bölümlerinden ayıran özellik, bu merkezlerde bulunan bilim insanları için eğitim faaliyetlerinin lisans seviyesinden daha ziyade lisansüstü seviyede olmasıdır.

Bilimsel araştırma, problem odaklı olarak incelenen olguların doğasının aydınlatılması ve/ya konsept gösterimin yapılmasını kapsar. Özellikle deneysel çalışmalar, belirli ölçümler için geliştirilen standart veya standart dışı tekniklerin kullanımını gerekli kılar. Araştırma altyapıları bu tekniklerin araştırmacılara sunulması için gerekli fiziksel ortamı ve makine-teçhizatı sunarlar. Ayrıca araştırma altyapıları, ilgi alanları dahilinde ileri uzmanlık gerektiren pahalı ekipmanları profesyonel bir ekiple birlikte daha verimli olarak takip edebilir ve kullanımı noktasında daha ileri seviyelerde hizmet ve eğitim sunabilirler. Özellikle rutin ölçümler dışında kalan ileri derecede uzmanlık gerektiren ekipmanların araştırma yapılma potansiyeli olan her yerde olması potansiyelin gerçekleştirilmesi adına yapılan verimsiz bir kaynak kullanımıdır. Ayrıca birçok ileri araştırma ekipmanı ilk kapital giderinin yanı sıra operasyonel olarak da hem bakım hem de kullanım sarfları

sebebi ile masraflıdır. Belli başlı üniversitelerde kurulan araştırma merkezlerinin, tüm kullanıcılara açık olarak hem profesyonel hizmet hem de kullanıcılara eğitim verilerek kullanıma imkân verecek şekilde çalışmaları dünya çapında kabul gören bir modeldir. Bu model sayesinde, birçok araştırmacı belirli bir uzmanlık için rutin olan birçok ölçüm ve üretime erişebilmekte ve uluslararası bilim yarışında değerli zaman ve kaynakları ziyan etmemektedirler.

Araştırma merkezleri odaklanmış araştırma faaliyetleri yürütecek şekilde, birkaç bilim insanının aynı veya yakın problemler üzerine çalıştığı bir yapıda faaliyet gösterebileceği gibi, genel bir şemsiye altındaki farklı alanlardaki problemlere çözümler sunacak yapıda da çalışabilirler. Her iki modelin de çok başarılı örnekleri bulunmaktadır ve her iki model de gereklidir. Ancak araştırma faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve ölçeklendirilebilmesi için bağımsız baş araştırmacılardan oluşan bir yapı gereklidir.

“

Özellikle geniş çaplı ve geniş odaklı faaliyet gösteren bilimsel araştırma altyapıları, bilimsel faaliyetlerin bağımsız baş araştırmacılar ve grupları tarafından, rekabetçi dış projeler getirerek sürdürdükleri bir modelle ölçeklendirilebilir bir şekilde büyüyebilirler.

”

Tek bir baş araştırmacı altında faaliyet gösteren doktoralı araştırmacıların yürüttüğü bilimsel faaliyetler geçerli ve belirli durumlar için faydalı bir model olsa da ölçeklendirilebilirlik bakımından verimli değildir.

Ölçeklendirilebilirliğin, mükemmeliyetten ödün vermeden sürdürülebilmesi için dikkat edilmesi gereken husus, yıl/kıdem esasına dayalı bir yükselme

süreci aksine, bilimsel liyakatin ön planda tutulduğu, belirli sayıların sağlanması yerine, uluslararası bilim camiasında genel geçer kabul gören uzman-değerlendirme (peer-review) süreçlerinden faydalanarak liyakatin belirlendiği şeffaf süreçlerin uygulanması başta bahsi geçen ekosistemin korunması için mutlak suretle gereklidir. Bununla birlikte bilimsel araştırma faaliyetleri için uluslararası bir ortamın oluşturulması, ekosistemin zenginliği açısından elzemdir. Bilimsel araştırma merkezlerinde mükemmelin elde edilmesi, sadece sınırlı bir coğrafyadan değil, tüm dünyadan en parlak zihinler için bir cazibe merkezi olabilmekten geçer. Bu sayede kritik bilim insanı kütlesi ulusal sınırlarla elde edilebileceğin çok ötesine geçmiş olur. Yine ABD ve Almanya gibi bilimsel araştırmada önde gelen ülkelerin bu ortamı sunması tesadüfi değildir. Son olarak mükemmeliyetin sağlanabilmesi ve sürdürülebilmesi için, altyapının profesyonel ve şeffaf bir yönetim anlayışı ile sistemli olarak operasyonunu sürdürmesi önemlidir. İyi belirlenmiş kullanıcı modelleri, adil ücretlendirme ve adil rezervasyon sistemleri bilimsel araştırma faaliyetlerine odaklanmayı sağlayacak unsurlardır.

BİR ULUSAL MERKEZ OLARAK UNAM MODELİ

2007 yılında Devlet Planlama Teşkilatı ve Bilkent Üniversitesinin destekleri ile kurulan Bilkent Üniversitesi Ulusal Nanoteknoloji merkezi geçtiğimiz on yıl içerisinde Türkiye’de örnek olabilecek bir bilimsel ve teknolojik araştırma merkezi haline geldi. UNAM nanoteknoloji ve malzeme bilimleri şemsiyesi altında fizik, biyoloji, kimya, elektrik ve elektronik mühendisliği, makine mühendisliği ve malzeme bilimleri problemlerini transdisipliner bir yaklaşımla çalışmak üzere faaliyet göstermektedir. UNAM baş araştırmacıları araştırma faaliyetlerini, grupları ile birlikte yürütmektedirler. Bilkent Üniversitesi Malzeme Bilimleri ve Nanoteknoloji (MSN) Enstitüsünün lisansüstü programı sayesinde yüksek lisans ve doktora öğrencileri tez çalışmalarını UNAM baş araştırmacıları ile yapabilmektedirler. Bu lisansüstü

programı sayesinde UNAM Bilkent Üniversitesinin ekosisteminden ve markasından faydalanmakta, Türkiye’den ve bölge ülkelerden başarılı öğrencileri çekebilmektedir. UNAM’da lisansüstü çalışmalarını sürdüren uluslararası öğrencilerin sayısı %20’lere yaklaşmaktadır.

UNAM altyapısı 170’den fazla makine-teçhizatı bünyesinde bulundurmaktadır. Toplam 500 m2 civarında temiz oda alanları, geçirimli elektron mikroskobu, odaklı iyon demeti, elektron demeti litografisi, atomik kuvvet mikroskopları, atomik katman biriktirme gibi birçok ileri nano-boyutta görüntüleme ve fabrikasyon tekniği profesyonel bir ekip ile sağlanmaktadır. Bu sayede hem ekipmanların takipleri hem de kullanıcılara verilecek eğitimler profesyonel bir şekilde sunulabilmektedir. Ayrıca Türkiye’nin dört bir yanındaki üniversite ve şirketlerden gelen, kullanıcının rutin olarak yapmadığı ölçümleri de profesyonel ekip sunmaktadır. Bugüne kadar 90’a yakın üniversite ve 60’a yakın şirket bu hizmetten yararlanmıştır. Bu etkin hizmetin altyapıya erişim kolaylığı ve operasyonel şeffaflıkla doğrudan bir bağlantısı bulunmaktadır. UNAM ekipman altyapısının takip edildiği, kullanıcıların rezervasyonlarını yapabildikleri ve kullanım bakiyelerini takip edebildikleri UNAM-IS, bilgi sistemi, sayesinde daha çok kullanıcı etkin bir şekilde altyapıya erişebilmektedir.

“

UNAM’daki altyapı ve üstyapının birlikteliği, akademik kültürü geliştirecek ve toplumsal erişimimizi sağlayacak NanoDay, NanoSanat, NanoColloquium, MSN Graduate Seminars, International Workshop on Applications of Nanoscience and Nanotechnology, UNAM-talks gibi faaliyetlerle desteklenmektedir.

”

Bu sinerjik bilimsel aktivitelerin neticesinde üretilen bilimsel çıktılar yüksek kaliteye sahiptir. Bunun bir göstergesi olarak dünyanın alanında en saygın dergilerinin bulunduğu Nature Index dergilerinde yayınlanan makalelerimizdeki ağırlıklı oransal katkıyı kullanıyoruz. Sadece UNAM adresli yayınlar alındığında, UNAM'ın Bilkent Üniversitesinden sonra Türkiye 2.si olduğunu ve Türkiye'nin çıktılarının %10'una yakınının UNAM adresli yayınlardan geldiğini görüyoruz. Bununla birlikte mezunlarımız Türkiye'nin ve dünyanın en önde gelen kurumlarında gerek akademik kurumlarda gerekse yüksek teknoloji özel sektör kuruluşlarında pozisyonlar bulabilmektedir. Ayrıca, gerek UNAM'da tez çalışmaları yürüten öğrencilerin gerekse baş araştırmacıların

kurdukları yüksek teknoloji spin-off şirketlerin sayısı 20'ye yaklaşmıştır. Bununla birlikte 90'a yakın, yarıya yakını ulusal, diğer kısmı uluslararası ödül araştırmacılarımıza layık görülmüştür.

Özetle, bilimsel araştırmaların odaklanmış merkezlerde yürütülmesi ve bu araştırma merkezlerinin üniversite ekosisteminden faydalanması hem dünyada hem de ülkemizde kabul görmüş başarılı bir modeldir. Bu modelin başarılı uygulamaları örnek alınarak ülkemizde yaygınlaştırılması, bilimsel çıktıların artışına büyük katkıda bulunacaktır.

Bilkent Üniversitesi UNAM Temiz Odadan bir görünüm

ÜNİVERSİTELERDEN HABERLER

MİLLİ GAYELER IŞIĞINDA YEREL HEDEFLERİN REHBERİ BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ

Bitlis Eren Üniversitesi, kadim medeniyetlerin ana yurdunda, bir medeniyet şehrinde 2007 senesinde kurulmuş ve kurulduğu coğrafyanın hakkını veremeyi kendine gaye edinmiştir. Bitlis aynı zamanda bugünkü üniversitelerin altyapısını meydana getiren medrese geleneğinin önemli merkezlerinin başında gelmektedir. Bu bakımdan Bitlis çok özel vasıflara sahiptir. İslam medreseleri içinde ayrıcalıklı bir önemi olan ve kurulduğu dönemden itibaren yüz yıllar boyu büyük alimlerin yetiştiği, İslam coğrafyasının her tarafından talebelerin eğitim gördüğü, içinde bulunduğu çağın en önemli müderrislerinin ders verdiği İhlasiye Medresesinin, bilim insanı yetiştirme misyonu bugün Bitlis Eren Üniversitesi aracılığıyla sürdürülmektedir. Bu misyonundan taviz vermeden çalışmalarını titizlikle devam ettiren Bitlis Eren Üniversitesi, eğitim-öğretim ve araştırma-geliştirme altyapısının oluşturulması yolunda, on yılda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Yoğun mesai gerektiren inşaa sürecinde, üniversitelerden

beklenen bilimsel faaliyetler ve eğitim öğretim faaliyetleri de yerine getirilmiştir.

Üniversitemiz, bünyesinde kurulmuş bulunan 2 enstitü, 5 fakülte, 3 yüksekokul, 7 meslek yüksekokulu, 11 uygulama ve araştırma merkezi ile bilimsel bilgi üretmeye ve öğrencilerine mesleki bilgi ve beceriler kazandırmaya devam etmektedir.

Bitlis Eren Üniversitesinde, kendi alanlarında yetkin 402 öğretim elemanının görev yaptığı 71 programda; 5795 ön lisans, 3049 lisans ve 317 lisansüstü öğrenci öğrenim görmektedir. Öğretim elemanlarının bilimsel faaliyetleri desteklenmekte ve daha fazla yayın yapmaları teşvik edilmektedir. Öğrenciler, üniversite bünyesinde oluşturulmuş bulunan öğrenci kulüpleri aracılığıyla çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedirler.

Üniversitemizin, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinden

ayrılarak Bitlis Eren Üniversitesi adıyla kurulduğu 2007 yılında 2809 öğrencisi bulunurken, yeni birim ve programlarla bu sayı her sene artarak 2017 yılı itibarıyla 9161'e ulaşmıştır. Üniversitemiz, açılacak fakülte ve programları ülkemizin bilimsel bilgi ihtiyacının yanı sıra, öğrencilerin tercihlerini, ülkemizin ve şehrin ihtiyaçlarını gözetenek belirlemektedir.

Hâlihazır programla sağlık alanına kalifiye eleman yetiştiren üniversitemizde önümüzdeki dönemde Tıp Fakültesi açılması için altyapı çalışmaları tamamlanmıştır.

Bitlis Eren Üniversitesi, çok sayıda uluslararası öğrenciye de ev sahipliği yapmaktadır. Onlara barınma, sağlık, spor, sanat ve kültür gibi beşeri ve sosyal imkânlar sağlamaktadır.

Bitlis Eren Üniversitesi "Onuncu Kalkınma Planı" ve "Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri" gibi ülkemizin uzun vadeli planlarında önemi sıklıkla vurgulanan üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde şehirle bütünleşme çalışmalarını her geçen gün artırmaktadır. Önümüzdeki dönemde sloganını "pro-jecilik" olarak benimsemiştir. Bu bağlamda Üniver-

sitemiz tarih ve toplum dostu bir yaklaşımla kamu ve sivil tüm bileşenlerle eşgüdüm içinde; şehrin özgün değerlerini korumak, sorunlarını çözmek ve dinamiklerini en üst düzeyde kullanmak için ulusal ve uluslararası proje çalışmaları yapmaktadır.

Kadın, çevre, nüfus ve göç gibi toplumsal sorunlar üzerine de aktif çalışmalar yapılmaktadır. Bu çerçevede Sağlık Kampüsü, İslami İlimler Kampüsü ve Uluslararası Selçuklu-Osmanlı Kütüphanesi gibi büyük projeleri hayata geçirmek için yoğun bir çalışma sürdürmektedir. Geleceğimizi emanet edeceğimiz gençlerimizi her açıdan yetkin kılarak ülkemize ve içinde yaşadığımız topluma "bilimin yeni güneşi" sloganına yakışır bir katkıyı sağlamak için çabalamaktadır.

BEZMÎÂLEM VAKIF ÜNİVERSİTESİ

172 yıllık köklü bir geçmişe sahip olan Bezmîâlem Vakıf Üniversitesi, uluslararası işbirlikleri, yetiştirdiği bilim adamları, yetkin akademik kadrosu ve teorik eğitimin yanı sıra uygulamalı eğitimi ile fark yaratıyor. Türkiye'nin sağlık temalı üniversitelerinden olan Bezmîâlem Vakıf Üniversitesi (BVU), 1845'te Osmanlı Padişahı II. Mahmut'un Eşi ve Abdülmecid'in Annesi Bezmîâlem Valide Sultan tarafından "Bezmîâlem Gureba-i Müslimin Hastanesi" adıyla kurulmuştur. Ülkemizin en eski sağlık kuruluşu olan Hastane milyonlarca yoksul ve hasta insana daima

en son tıbbi gelişmelerin uygulanması şartıyla vakfedilmiştir. Osmanlı'da modern anlamda kurulan ilk hastane olan bu kurum 2010 yılında alanında en iyi bilim adamlarından oluşan eğitim kadrosuyla Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir vakıf üniversitesi olarak resmen kurulmuştur. 2010-2011 eğitim-öğretim dönemiyle birlikte BVU, köklü sağlık geçmişi ile modern eğitim anlayışı ve teknolojiyi harmanlayarak günümüz sağlık çalışanlarını ve bilim insanlarını yetiştirmeye başlamıştır.

ULUSLARARASI BİR MARKA OLARAK BEZMİÂLEM

Kuruluş vizyonu gereği uluslararası işbirliklerine büyük önem veren BVU, Kingston Üniversitesi, Cordoba Üniversitesi, Oradea Üniversitesi, Aachen Üniversitesi, St. George's Üniversitesi gibi 35 ülkeden 68 üniversite ile işbirliği içinde bulunmaktadır. Bu işbirliklerinden en öne çıkanlardan biri de Johns Hopkins Üniversitesi ile yaptığı ortak Tıp Müfredatı geliştirme programıdır. Bu program çerçevesinde ülkemizde de ilk kez uygulanan ve Tıp Fakültesi'nin Çekirdek Eğitim Programının içine yerleştirilen Bilimsellik Komitesi ile birlikte öğrenciler bilimsel düşüncüyü ön plana çıkartan çalışmalar yaparak mezun olmaktadır. Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi, Türkiye'nin uluslararası camiada standartlarının yükselmesine katkı sağlamaktadır.

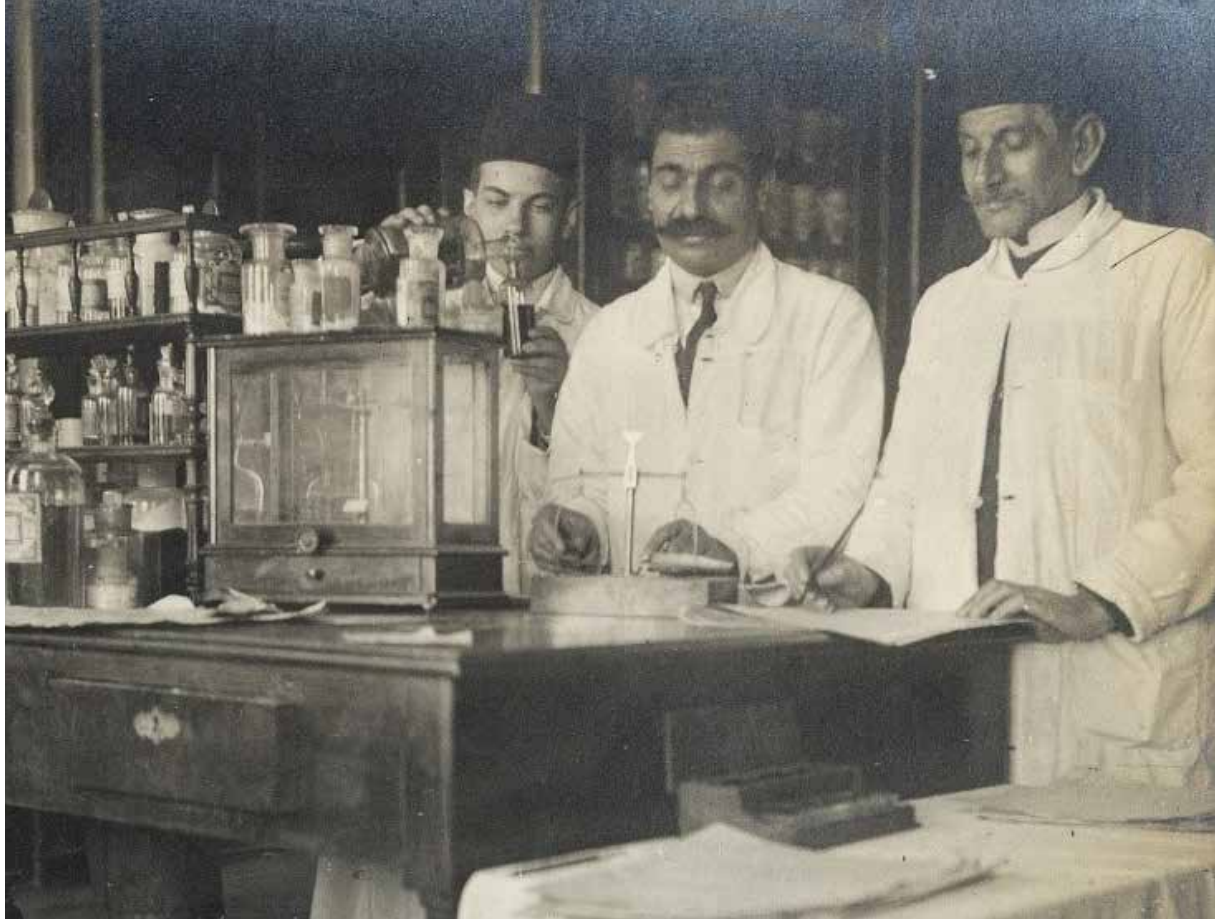
SAĞLIKTA MÜKEMMEL EĞİTİM

Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi; Tıp Fakültesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Eczacılık Fakültesi ile tarihi Fatih Yerleşkesinde; Sağlık Bilimleri Fakültesi bünyesindeki "Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, Hemşirelik, Odyoloji, Sağlık Yönetimi, Beslenme ve Diyetetik, Ergoterapi" ile Eyüp Sultan Yerleşkesinde lisans eğitimi verirken Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adli

Tıp Enstitüsü, Gastroenteroloji Enstitüsü, Yaşam Bilimleri ve Biyoteknoloji Enstitüsü ile de yüksek lisans ve doktora eğitimi vermektedir. Bununla birlikte sağlık sektöründe en çok ihtiyaç duyulan yardımcı sağlık personelleri yetiştirmek amacı ile açılan "Ağız ve Diş Sağlığı, Ameliyathane Teknikleri, Anestezi, İlk ve Acil Yardım, Radyoterapi, Tıbbi Görüntüleme Teknikleri, Tıbbi Laboratuvar Teknikleri, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik, Patoloji Laboratuvar Teknikleri, Ortopedik Protez ve Ortez, Optisyenlik, Elektronörofizyoloji" ön lisans programları ve Yabancı Diller Bölümü ile Sultangazi İlhan Varank Yerleşkesi'nde uluslararası standartlarda eğitim sunmaktadır. Ulusal ve uluslararası camiada saygınlık kazanmış 504 akademisyeni ile 3411 öğrencisi eğitime devam etmektedir. Böylelikle yaklaşık her 7 öğrencisine 1 akademisyen düşmesiyle ön plana çıkmaktadır.

CERN'E İLK ÖĞRENCİ BEZMİÂLEM'DEN

Modern tıbbın temellerinin atıldığı BVU, hayata geçirdiği ilklerle adından söz ettiriyor. BVU Tıp Fakültesi öğrencisi Ahmet Serdar Mutluer, Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi CERN'e kabul edilen medikal kökenli ilk öğrencidir. Ayrıca Sağlık Bakanlığı'ndan

ruhsatlı Paratiroit Doku Transplantasyon Ünitesini kurarak dünyada ilk Paratiroit Doku Transplantasyonu gerçekleştiren bir kurumdur.

BAŞARI SIRALAMASINDA İLK BASAMAKLARDA...

BVU, üniversitelerin akademik başarılarını analiz eden University Ranking by Academic Performance (URAP)'a göre Türkiye 2017-2018 yılında 2000'den sonra kurulan üniversiteler genel sıralamasında 1'inci, 6000'den az öğrenci alan üniversiteler arasında 2'inci, vakıf üniversitesi genel sıralamasında 4'üncü, öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı bakımından vakıf üniversiteleri sıralamasında 3'üncü ve tüm üniversiteler arasında 5'incidir. Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi, ülkemize ve dünyaya her anlamda artı değer katacak sağlık çalışanlarını yetiştirme gayreti içerisinde.

ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ AFET UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Bülent Ecevit Üniversitesi Afet Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin temelini 2008 yılında oluşturulan Afet İzleme ve Araştırma Laboratuvarı oluşturmaktadır. Bu laboratuvarıda çok disiplinli olarak

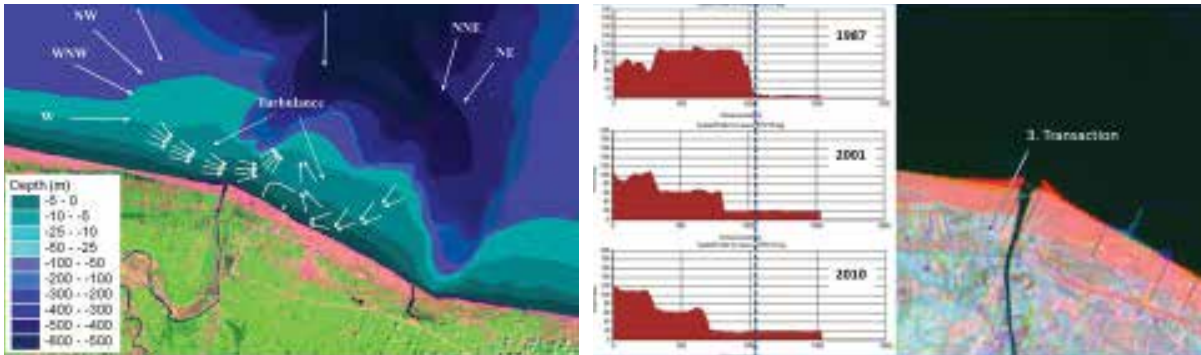
yürütülen çalışmaların başarılı olması neticesinde daha kapsamlı bir Merkezin oluşturulması ihtiyacı doğmuştur ve 7 Mayıs 2012 tarihinde Bülent Ecevit Üniversitesi Afet Uygulama Merkezi kurulmuştur.

Şekil 1. Merkez Organizasyon Şeması

Organizasyon şeması Şekil 1'de görülmekte olan Merkez'de İnşaat, Çevre, Jeoloji, Geomatik, Maden Mühendislikleri başta olmak üzere Sosyal ve Sağlık Bilimlerinden çok sayıda araştırmacı görev yapmaktadır. Merkezin kuruluş misyonu "İnsan yaşamını olumsuz etkileyebilecek her türlü doğal

ve insan kaynaklı olayı, imkanlar dahilinde, hiçbir maddi karşılık beklemeden izlemek, kamuoyu ve yetkilileri, hiçbir dış etki altında kalmadan doğru ve güvenilir bir şekilde bilgilendirmektir" şeklinde belirlenmiştir.

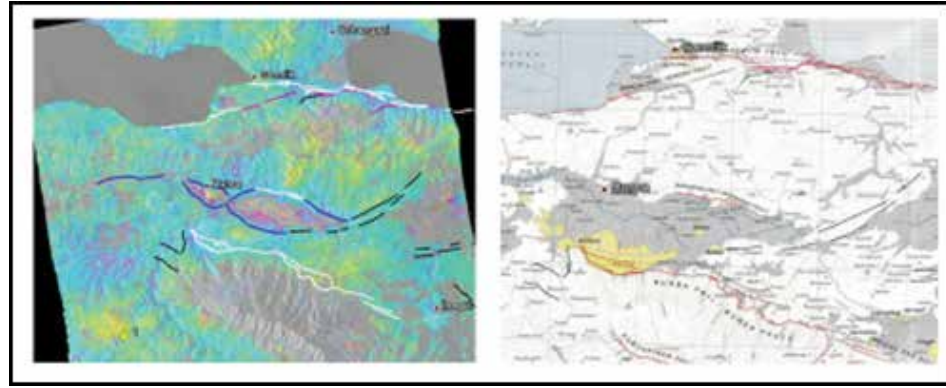
Şekil 2. Karasu kıyı erozyonunun uzaktan algılama tekniği ile izlenmesi

Bu misyon doğrultusunda Merkez, başta bölgesel olmak üzere insan mal ve can güvenliğini tehdit eden pek çok konuda önemli çalışmalara imza atmıştır. Bunlar arasında Karasu Kıyı Erozyonu Tehlikesi, Bursa Havzası Faylarının Ortaya Çıkarılması, Zonguldak Metropolitan Alanında madencilik Kaynaklı Tasman Hareketlerinin İzlenmesi, Arazi Kullanımına Bağlı Yer Yüzey Sıcaklıklarının Değişiminin İzlenmesi ön plana çıkan çalışmalardır.

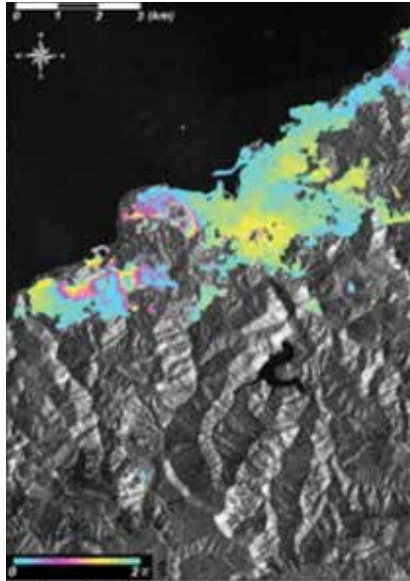
Karasu Kıyı Erozyonu konusunda İTÜ ile gerçekleştirilen ortak çalışmada ile birlikte Liman-Nehir

etkileşimi nedeniyle on yılda 100metreye varan kıyı erozyonuna dikkat çekilmiş, raporun yayınlanmasından sonra Karasu kıyısı boyunca mahmuz dalgakıranlar inşa edilerek kıyı erozyonun önüne geçilebilmiştir.

2011 yılında Japonyanın ERSDAC kurumu ile gerçekleştirilen ortak çalışmada Bursa Havzasında pull-apart faylanma geometrisi ilk defa ortaya çıkarılmıştır. 2012 yılında MTA'nın güncellenmiş diri fay haritasında bu çalışmada ortaya çıkarılan fay hatlarının bir kısmına yer verilmiştir.

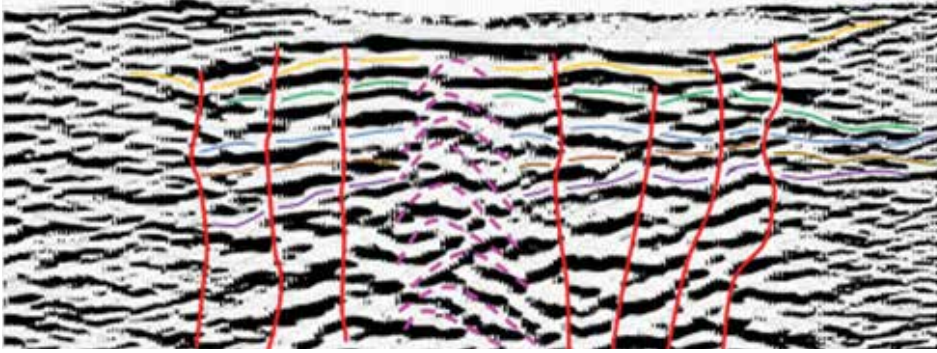

Şekil 3. Bursa havzasındaki faylanmaların Uydu InSAR tekniği ile izlenmesi (Sol resim: InSAR; Sağ resim: güncellenmiş MTA diri fay haritası)

Şekil 4. Zonguldak Metropolitan Alanında saptanan tasman oluşumları.

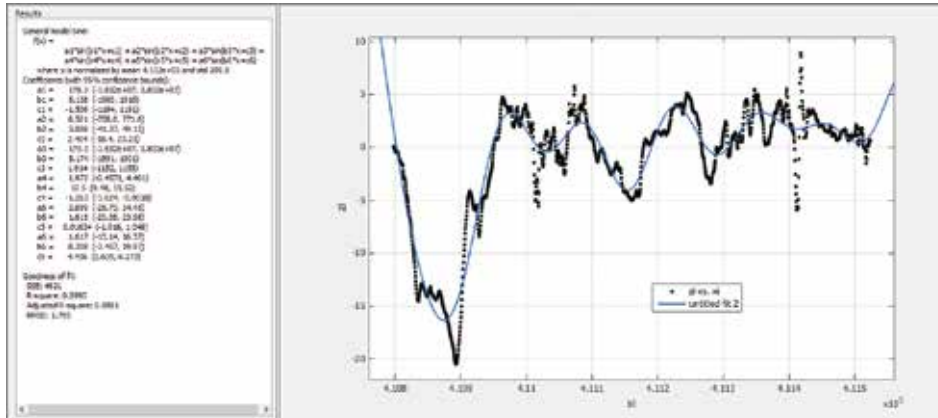
150 yıllık madencilik kenti olan Zonguldak'ta tasman adı verilen düşey yönlü zemin hareketleri önemli bir sorundur. Ayrıca kentte yaygın karstik boşluklarda bulunmaktadır Afet Uygulama ve Araştırma Merkezinin yine ERSDAC ile gerçekleştirdiği çalışmada şehrin en önemli merkezlerinde önemli tasman oluşumları saptanmış bu konuda yerel yönetimlere bilgilendirmeler yapılmıştır. Valilik makamının bu oluşumların madencilik mi yoksa karstik oluşumlar nedeniyle mi meydana geldiğinin belirlenmesini istemesi üzerine Anadolu Üniversitesi işbirliğinde ilgili noktalarda sismik çalışmalar yapılarak kırıkların maden ocaklarına kadar uzandığı tespit edilmiş, bunun üzerine Valilik makamı tüm ilgili kuruluşlara emir niteliğinde talimatname göndermiştir. Sonrasında alınan önlemler ile ilgili bölgelerdeki tasman oluşumu sona ermiştir.

Şekil 5. Sismik yöntemle yeryüzeyinden maden ocaklarına uzanan kırıkların saptanması

Bir diğer önemli çalışmada yılında Zonguldak'ın Devrek İlçesi'nde 2015 meydana gelen heyelan üzerine olmuştur. Yaklaşık 1.5 km boyunca uzanan ve haftalarca devam eden bu heyelanla ilgili çözüm geliştirilebilmesi amacıyla heyelan mekanizmasının çözülmesi amacıyla yoğun bir çalışma sergilenmiştir. Merkezimizin talebi üzerine Harita Genel Komutanlığı tarihinde ilk olarak bu olay için fotogrametri uçağıyla acil uçuş yaparak bölgenin

fotoğraflanmasını ve üç boyutlu modelini üretmiştir. Bu görüntülere dayanarak merkezimiz heyelan mekanizmasını çözmüş ve heyelan ıslah çalışmaları bu çalışma üzerine inşa edilmiştir. Ayrıca heyelanın sonlanıp sonlanmadığını kontrol etmek amacıyla dünyanın en ileri yersel izleme teknolojilerinden biri olan Yersel SAR cihazı Nitetsu Mining kurumuyla işbirliği ile Türkiye'de ilk defa bu çalışmada kullanılmıştır.

Şekil 6. Devrek heyelanının mekanizma çözümü

Merkezin hazırlamış olduğu raporların bir listesi aşağıdaki gibidir.

- Karasu Kıyı Erozyonun İzlenmesi ve Tehlike Analizi
- Bursa Havzası Faylanmalarının Ortaya çıkarılması
- Zonguldak Metropolitan Alanındaki Tasman Oluşumlarının İzlenmesi
- Devrek Heyelan Mekanizmasının Belirlenmesi
- Zonguldak Değirmenağı Zamansal Değişiminin

Belirlenmesi

- Devrek Köprüsü Raporu
- Van Depremi Raporu
- Zonguldak Bölgesinde Arazi Kullanımına Bağlı Yüzey Sıcaklık Değişimlerinin Belirlenmesi
- Isparta-Gölcükte zemin hareketlerinin izlenmesi
- Simav depremi sonrası oluşan zemin hareketlerinin izlenmesi
- Deprem kitapçığı

ORDU ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ, FINDIK VERİM VE KALİTESİNİ SULAMA İLE ÖNEMLİ ÖLÇÜDE ARTIRDI

Fındık, Türkiye'nin üretim miktarı bakımından dünyada lider olduğu tarımsal bir üründür. Bu üründen yıllık ihracat gelirimiz yaklaşık 2- 2,5 milyar dolardır. Bununla birlikte dekara verim bakımından yaklaşık 85- 90 kg ile dünyada orta sıralarda yer almaktayız. Ayrıca ülkemiz fındık yetiştiriciliğinde kalite parametrelerinin değişimini yetiştirme koşullarına göre araştıran çalışmalar henüz yeterli sayıda değildir. Bu eksikliği fark eden Ordu Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğretim üyeleri, Prof. Dr. Tahsin Tonkaz (Biyosistem Mühendisliği bölümü), Prof. Dr. Saim Zeki Bostan (Bahçe Bitkileri bölümü), Prof. Dr. Kürşat Korkmaz (Toprak Bilimi ve Bitki Besleme bölümü)'den oluşan bir ekip ile 2012 yılında TÜBİTAK'a "Fındıkta Destekleme Sulamanın Verim ve Verim Bileşenlerine Etkileri" isimli bir proje önerisi ile destek için başvuru yapıldı. Proje, TÜBİTAK'ça iki yıl süren inceleme süreci sonunda 114 O 554

proje no ile 2014 yılından itibaren üç yıllık bir proje olarak desteklenmiştir.

Öncelikle verimi düşük kuraklığa sıklıkla maruz kalan bir fındık bahçesi proje sahası olarak seçilmiştir. Aslında yıllık toplam yağış bakımından fındık yetiştiriciliği için Karadeniz bölgesi yeterli gibi gözükmektedir. Bununla birlikte özellikle küresel iklim değişikliği söylemlerinde belirtildiği gibi yağışın yetiştirme sezonu devresindeki dağılımı oldukça düzensizdir. Fındık bitkisinin de saçak köklü bir yapıya sahip olması ve orta ve doğu Karadeniz bölgesinde toprak derinliğinin yetersiz olması fındık bahçelerinde kuraklık yaşanmasına ve verim düşüklüğünün temel nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca fındık bahçelerinde genel olarak toprak işlenmez tarım yapılmaktadır. Bütün bu nedenlerden dolayı öncelikle proje sahasındaki fındık ocaklara standart

hale getirilmiş ve bahçenin homojenliği sağlanmıştır. Araştırma bahçesi olarak, homojen tombul fındık çeşidi olan bahçe tercih edilmiştir. Sulama işlemleri ise proje önerisinde belirtildiği gibi sekiz farklı konudan oluşturulmuştur. Bunlardan birisi de tamamen yağışa dayalı üretim ve klasik gübreleme diğerleri ise su eksikliğinin saptandığı üç farklı büyüme döneminde su eksikliği hissedildiğinde eksik suyun tamamlanması şeklinde yürütülmüştür.

Proje kapsamında fındığın verim ve kalitesi ile ilgili 27 adet değişken arazi ya da laboratuvar koşullarında incelenmiştir. Sulama suyu ise bölgede yer alan küçük bir akarsudan alınarak depolanmış ve elektromotopomp ile damla sulama olarak uygulanmıştır. Projenin üçüncü yılında motopomp için gerekli olan enerji yeni kurulan Fotovoltaik sistemden elde edilmiştir. Üniversitemiz BAP desteği ile kurulan fotovoltaik sistem sulama için basıncı sağlayan 2.2 Kwh pompanın çalıştırılması için 5 Kwh'lık olarak tercih edilmiştir. Fotovoltaik sistem, 6 adet panel, depolama için aküler ve invertörü de içeren kontrol ünitesinden oluşmaktadır. Bir sulama sezonu boyunca yapılan araştırmada fotovoltaik sistemin sulama suyunun bahçeye uygulanması için genel gerekli enerjiyi sağladığı görülmüştür.

Yapılan üç yıllık araştırma sonucu fındık bahçeleri ortalama olarak bir sezon boyunca 5-6 kez sulama suyuna ihtiyaç duymuştur. Projenin sonuçları, fındık üreticileri ve uygulayıcı kuruluşlar için yol gösterici olacaktır.

Araştırmadan elde edilen ilk ve önemli bulgu, fındık veriminin yaklaşık bu bahçe şartları altında, 60 kg/da'dan 250 kg dekara kadar çıkarılmış olmasıdır. Proje sahasının eski dikim bahçe olması ve tombul fındık çeşidi için elde edilen bu rakam oldukça tatminkârdır. Aslında orta ve doğu Karadeniz bölgesinde fındık yetiştiriciliğinin en önemli sorunu fındık bahçelerinin eski dikim olmasıdır. Bu konuda Ordu Üniversitesi DOKAP destekli olarak Fındık bahçelerinin yenilenmesi projesine başlatmıştır. TÜBİTAK destekli proje kapsamında elde ettiğimiz sonuçlara göre birçok kalite parametresinin önemli ölçüde sulama uygulaması ile etkilendiği ortaya konulmuştur. Örneğin dekara verim, meyve ağırlığı (g), iç ağırlığı(g), meyve iriliği (mm), iç iriliği (mm), sağlam iç oranı (%), e vitamini ve ham lif değerlerinde önemli artışlar olurken, göbek boşluğu ebatları (mm), küçük meyve oranı (%) ve kusurlu iç oranı (%) değerlerinde önemli düşüşler elde edilmiştir.

Ayrıca proje sonucu elde edilen fındık örnekleri, sağlığını etkileyen antioksidan ve fenolik bileşikler, Ziraat Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümünden Dr. Sümeyye Şahin tarafından analiz edilmiş ve sulama uygulamalarının, fındıkta özellikle antioksidan özelliklerin iki katına kadar çıktığını tespit etmiştir. Ayrıca bu bulgular, fındık yetiştiriciliğinde sağlıklı ürünler elde edilmesi bakımından önemli olan fenolik ve antioksidan özelliklerin farklı yetiştirme uygulamaları ile değiştirilebileceğini ve istenirse daha sağlıklı ürün yetiştiriciliğinin yapılabileceğini ortaya koymuştur.

PALYATİF BAKIM: GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

✍ Doç. Dr. İsmail OKAN*, Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN**

Sizin için yapabileceğimiz bir şey hep var!

Palyatif bakım, Dünya Sağlık Örgütü tarafından hayatı tehdit eden hastalıklarla karşılaşan hasta ve yakınlarının başta fiziksel olmak üzere psikolojik, sosyal ve manevi problemlerini önlemek ve azaltmak çabasıyla hayat kalitesini artırma yaklaşımıdır. Palyatif bakım uygulamaları tarih boyunca farklı kültürlerde değişik şekillerde ortaya çıkmış olmasına rağmen ilk modern palyatif bakım uygulamaları 1950'lerden sonra başlamıştır. Bu konuda öncülüğü İngiltere'de bir hekim olarak çalışan Cicely Saun-

ders yapmıştır. Modern toplumun getirdiği yaşam tarzı ve tıbbın şekillenmesi dolayısıyla bu hastaların yeterince hizmet almadıklarını düşünerek 1967 yılında ilk hospisi açmıştır. Bu tarihten itibaren hızla palyatif bakım servisleri ve hospisler açılmaya başlanmış, günümüzde modern tıbbın bir parçası haline gelmiştir. Ülkemizde Sağlık Bakanlığı tarafından bir kararlılık ve planlama ile başlamış olan palyatif bakım servisleri bugün bir çok hastanemizde ve üniversitemizde hizmet sunmaktadır.

*Palyatif Bakım Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü

**Gaziosmanpaşa Üniversitesi Rektörü

Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde palyatif bakım çalışmaları ilk olarak 2010 yılında düzenli toplantılar yapılarak başlamıştır. Palyatif Bakım Çalışma Grubu adı altında yapılan bu çalışmalarda eğitim toplantıları yapılmış, multidisipliner olarak hastalar tartışılmış ve araştırmalar yapılmıştır. Hekim, hemşire, sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve öğrencilerden oluşan bir palyatif bakım çalışma grubu düzenli olarak her hafta toplantı yaparak palyatif bakımın ana konularını seminerler şeklinde hazırlayıp sunmuştur.

Bu eğitimler sonunda Türkiye'de o gün pratik uygulama olmaması nedeniyle yurtdışında eğitim alınmasına karar verilmiş, ekip olarak 4 Avrupa ülkesine (İsveç, Norveç, Almanya, İngiltere) bir hafta ile iki hafta arasında değişen sürelerde gidilerek palyatif bakım teorik ve pratik eğitimi alınmıştır. Bu eğitimler bittikten sonra 2014 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Palyatif Bakım Araştırma ve Uygulama Merkezi kurulmuştur. Bir hayırsever tarafından palyatif bakım binasının yapılmasının ardından 2015 yılı Ekim ayında Üniversite Hastanesinde palyatif bakım ünitesi oluşturularak hastalara poliklinik ve konsültasyon hizmeti verilmeye başlanmıştır.

Tokat Pervane Muineddin Süleyman Darüşşifası

“

Tokat'ta Anadolu Selçuklu İmparatorluğu döneminde Pervane Muineddin Süleyman tarafından vakfedilmiş olan ve halen ayakta bulunan Pervane Tıp Medresesi ve Darüşşifası, yolculara ve kimsesizlere ücretsiz olarak tedavi ve bakım sağlamış, şehirde yaşayan insanlar evlerinde hekimler tarafından tedavi edilmiştir.

”

Üniversitemizdeki Palyatif Bakım Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin tarihi kökenleri ve anlayışıyla Pervane Tıp Medresesi ve Darüşşifasını örnek alarak çalışmalara başlaması gerek hastalarımızda, gerek çalışanlarda bir geleneğin sürdürülmesi ve geleneğin devamı duygusunu uyandırmakta ve bu kendimize olan güveni tazeleyerek çalışmalarımızın etkinliğini artırmaktadır.

Palyatif bakım hizmetinin geleceğe taşınabilmesi, yaygınlaştırılabilmesi ve düzgün tanıtılabilmesi için eğitimin gerekli olduğu aşikardır. Eğitim için öncelikle öğrencilere (tıp fakültesi, hemşirelik bölümü, evde bakım hizmeti öğrencileri ve üniversitedeki ilgili bölüm öğrencileri) seçmeli ders ve staj şeklinde program hazırlandı. Tıp müfredatında 2011 yılından beri genel cerrahi stajında palyatif bakım zorunlu ders olarak konmuştur. 2014 yılından beri seçmeli staj olarak palyatif bakım dersi konmuştur. Hemşirelik müfredatında ise; "Palyatif Bakım Hemşireliği" dersine 2014 yılından beri 172 öğrenci katılmıştır. Ayrıca Palyatif Bakım Üniversite Seçmeli dersi 2015 yılında açılmıştır. Burada asıl amaç, palyatif bakımın tüm paydaşlarını çok erken dönemde bir araya getirerek birbirlerini tanımalarını sağlamak ve gelecekte multidisipliner çalışmaların zeminini oluşturmaktır. Bu vizyonla başlayan palyatif bakım üniversite seçmeli dersine tıp, diş hekimliği, ilahiyat, eğitim, mühendislik ve sağlık bilimleri fakültelerinden olmak üzere birçok bölümden toplam 225

öğrenci katılmıştır. Bu yarıyıl döneminde de 176 öğrenci palyatif bakım üniversite seçmeli dersine kayıt yaptırmıştır.

Ardından hastane bünyesinde çalışan tüm disiplinlerdeki öğretim üyeleri, araştırma görevlilerine küçük gruplar halinde “Palyatif Bakıma Giriş” eğitimi verilmiştir. Daha sonra sırasıyla hastanede çalışan hemşire, teknisyen, yardımcı personel bu eğitimi almıştır. Ardından üniversitemizdeki fakülte ve yük-

sekokullar davet edilerek bu eğitim uygulandıktan sonra şehrimizdeki kamu hastaneleri, halk sağlığı müdürlüğü çalışanlarına bu eğitimler verilmiştir. En son şehirdeki valilik, belediye gibi kamu kuruluşlarının yanında, sivil toplum örgütlerine de bu eğitim verilerek palyatif bakım hizmetinin tüm topluma yaygınlaştırılmasına gayret edilmiştir. 5 yıl süreyle yapılan bu hazırlıklar sonucunda 2016 yılı topluma verilen eğitim ve hizmetin meyveleri alınmıştır.

Palyatif Bakıma Giriş eğitimlerinden bir kare..

Tüm bu hazırlıklar tamamlandıktan sonra hasta kabulüne başlanmıştır. 2015 yılından itibaren hastalara poliklinik hizmeti verilmeye başlanmış ve şu ana kadar 1673’ü yeni muayene, 736’sı kontrol olmak üzere toplam 2409 hasta muayene edilmiştir. Aktif takip edilen hasta sayısı 344 iken; takip sırasında 256 hasta vefat etmiştir. Ayrıca yeni açılan yataklı servisimizde hasta takibimiz başlamıştır.

Palyatif bakım çalışmalarına tüm toplumun katılımını sağlamak için bir dizi etkinlik yapılmıştır. Yaklaşık bir hafta devam eden ve toplumun tüm katmanlarına hitap eden bu etkinlikler geleneksel

hale getirilmiştir. Bu kapsamda merkezimiz açıldığı yıldan beri her yıl geleneksel palyatif bakım farkındalık haftası düzenlenmiştir. Hafta boyunca süren etkinlikler palyatif hasta ve hasta yakınlarının yoğun katılımıyla gerçekleşmiştir.

Üniversitemiz palyatif bakımın en önemli kazanımlarından biri şüphesiz sanatla uğraşı olmuştur. Birçok çalışma, sanatla ilgilenmenin ve sanat tedavilerinin bireysel farkındalığı (kendini bilme) artırdığını ve zorlukları yenme çabasını desteklediğini göstermiştir. Sanatla uğraşı ister duyuşsal zevk alma ister icra etme şeklinde olsun hasta ve yakınları-

nın hayatına anlam kazandırabilir ve şikayetlerinin kontrolünde destek sağlayabilir.

Bu nedenle Palyatif Bakım Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde sağlık personelinin, üniversite mensuplarının, sanatla uğraşan kurum ve bireylerin düzenli olarak eserlerini sergilemeleri sağlanmıştır. Böylece Palyatif Bakım farkındalığının artırılması, hasta ve yakınlarının sanat eserlerini gezerken veya icra ederken sıkıntılarının azalabileceğini ve sosyal bir kaynaşma ortamı sağlanabileceği düşünülmüştür.

Palyatif bakımın web sitesinde her yeni sergi konusunda bilgi verilmiş ve tanıtımı yapılmıştır (<http://palyatifbakim.gop.edu.tr/Default.aspx>). Palyatif Merkezi bünyesinde açılan sergilerin tümü iki hafta boyunca sergilenerek hastaların ve hasta yakınlarının beğenisine sunulmuştur.

Bu çalışmaların yanı sıra "Palyatif Bakımda Sanat" etkinlikleri kapsamında merkezimizde düzenli ola-

rak aktif sanat faaliyetleri düzenlenmiştir. Bu faaliyetlerle amaçlanan hastanın psikolojik yönden sıkıntılarının giderilmesi ve hayat kalitelerini artırabilmektir.

IĞDIR İLİ ÇAYIR MERA BİTKİLERİ KILAVUZU

✎ **Doç. Dr. Süleyman TEMEL***

Türkiye; Avrupa, Asya, Afrika kıtalarının hem de Akdeniz (Ege ve Akdeniz bölgesi), Avrupa-Sibirya (Karadeniz ve Marmara bölgesi) ve İran-Turan (Orta, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi) fitocoğrafik bölgelerin kesişim noktası içerisinde yer almasıyla tür çeşitliliği bakımından zengindir.

Yine Anadolu'nun tarih boyunca çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapması, doğu-batı ve kuzey-güney göç yolları üzerinde köprü konumunda bulunması bitki zenginliğini artıran diğer bir önemli nedendir. Dolayısıyla ülkemiz sahip olduğu bu özellikleri nedeniyle biyoçeşitlilik yönünden dünyada çok önemli bir yere sahiptir. Örneğin tüm Avrupa kıtasında 12 500 açık ve kapalı tohumlu bitki türü bulunurken, sadece Türkiye de 12 000 damarlı bitki türünün var olduğu bilinmektedir. Bunların yaklaşık % 30,7'si (3694 takson) endemik olup, dünyanın en önemli biyoçeşitlilik merkezlerinden biridir. Iğdır coğrafyası da sahip olduğu farklı iklim, toprak ve topoğrafik yapısından dolayı tür çeşitliliği yönünden zengin olup özellikle de halofit ve kserofit türler yönünden baskın durumdadır.

Ancak Türkiye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi Iğdır coğrafyasında da pek çok bitki türü zaman zaman oluşan ekstrem iklim koşulları, bilinçsiz kul-

lanım, ağır ve erken otlatma gibi farklı nedenlerden oluşan tahribattan dolayı yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de biyolojik çeşitliliğinin en yüksek olduğu alanlardan bir tanesi doğal çayır mera alanlarıdır. Çayır mera alanları ayrıca, hayvanlara ucuz ve kaliteli kaba yem kaynağı sağlayan en önemli doğal gen kaynakların başında gelmektedir. Bu alanlar aynı zamanda hayvanlar tarafından otlanması ile de en fazla tahribata maruz kalan yerlerdir. Dolayısıyla bu alanların korunması ve hayvanların kaliteli kaba yem ihtiyacının karşılanması için mevcut çayır mera alanlar üzerinde gerekli amenajman ve ıslah çalışmalarının planlanması ve bir an önce bitirilmesi gerekmektedir. Ancak bu çalışmaların yürütülebilmesi için öncelikle çayır mera alanlarının mevcut durumlarının ortaya konulması ve bunun için de bölgenin floristik kompozisyonun çıkartılması gerekmektedir.

*Iğdır Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü

Salsola dendroides

Salsola nitraria

Salsola ruthenica

Seidlitzia florida

Suaeda altissima

Suaeda microphylla

Halimione verrucifera

Kalidium caspicum

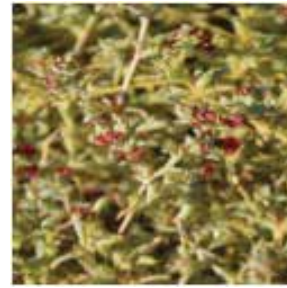
*Halostachys
belangeriana*

*Krascheninnikovia
ceratoides*

*Noaea
mucronata*

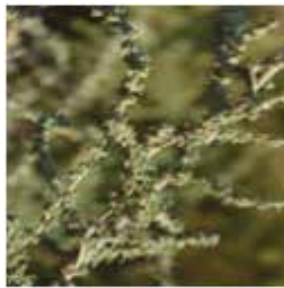
Petrosimonia brachiata

*Calligonum polygonoides
monspeliaca*

Atraphaxis spinosa

Camphorosma

“

Ülkemizde 1998 yılında Mera Kanununun çıkarılmasıyla birlikte öncelikli olarak çayır ve mera alanlarında yer alan türlerin belirlenmesi ihtiyacı hissedilmiştir. Bu amaçla ilk ciddi çalışma 2005 yılında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hazırlatılan Çayır ve Mera Bitkileri Kılavuzu olmuştur.

”

Bu kaynak daha sonra genişletilerek 2008 yılında Türkiye'nin Çayır ve Mera Bitkileri kitabı hazırlanmıştır. Ülkesel düzeyde hazırlanmış olan bu kitaplar ihtiyacı karşılamada büyük rol oynamışlarsa da yerel anlamda yetersiz kalmışlardır. Çünkü bu tür çalışmaların bölgesel olarak da yapılması ve farklı ekolojilerde daha detaylı incelemelerin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

“

İklim ve toprak yapısı yönünden farklılık gösteren ve mikroklima özelliğine sahip Iğdır vejetasyonlarında pek çok halofit ve kserofit tür yer almaktadır. Bu türler kurak ve tuzlu ortamlarda otlanacak yeter miktar ve kalitede yem kaynağının bulunmadığı özellikle yaz ve sonbahar dönemlerinde bölgedeki hayvanlar için önemli bir besin kaynağıdır.

”

Ne yazık ki bölgenin doğal bitki örtülerinde var olan türleri ortaya koyan yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu doğrultuda yapılacak olan çalışmalar meraların doğru kullanılması, ıslahı, hayvan besleme, biyoçeşitlilik, toprak ve su muhafazası konularında faydalar sağlayacaktır. Ayrıca bu florada yer alan türlerin belirlenmesi sonraki yıllarda yapılacak

olan pek çok bilimsel çalışmalara kaynak teşkil edecektir.

“

Iğdır Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenerek, farklı üniversitelerde ve farklı dallarda çalışan 6 araştırmacının 3.5 yıllık bir çalışmasının sonucu olarak, Iğdır İli Çayır Mera Bitkileri Kılavuzu hazırlanmıştır. Mevcut eserde 58 familyaya ait 412 tür yer almış, bu türlerle ilgili fotoğraflar ve bilgiler verilmiştir.

”

Her ne kadar mevcut çalışma kapsamında 412 tür belirlenmiş olsa da Iğdır coğrafyasında daha pek çok türün bulunduğu ve yapılacak olan sonraki çalışmalarla bu türlerin de gün yüzüne çıkartılacağını umut ediyoruz. Ortaya çıkartılan bu eserin, başta çayır ve mera konusunda çalışan araştırmacılar ve ziraatçılar olmak üzere, farklı alanlarda çalışan araştırmacılara, öğrencilere ve üreticilere ışık tutacağı düşüncesindeyiz.

YÖK'TEN

HABERLER

YÖK'TEN FARABİ PROGRAMINDA 15 ÜNİVERSİTEYE BURS

Yurtiçindeki yükseköğretim kurumları arasında öğrenci değişimini içeren bir program olan Farabi Değişim Programı kapsamında, öğrenciler bir ya da iki yarıyıl farklı bir yükseköğretim kurumunda eğitim alma imkânı bulmaktadır.

Ayrıca, değişime katılan öğrencilere 4 ay süre ile Başkanlığımızca karşılıksız burs verilmektedir. Şimdiye kadar yaklaşık 30 bin kişi bu programdan faydalanmıştır.

Başkanlığımız tarafından önemsenen ve Yükseköğretim kurumlarımızın, öğrencilerimizin ve öğretim elemanlarımızın niteliklerini arttıran Farabi değişim programı ile öğrencilerimiz, daha köklü üniversitelerde eğitim görme imkânı da bulmaktadırlar. Ayrıca, öğrenciler yurtiçindeki farklı üniversitelerin eğitim sistemlerini tanımakta ve değerlendirebilmektedirler.

Değişime katıldıkları sürede varsa diğer bursları da devam eden öğrenciler için, bu yıl aylık burs miktarı 400 TL olarak belirlenmiştir.

Kalkınma Bakanlığınca bu yıl başlatılan ve görece daha az gelişmiş bölgelere yönelik uygulanacak Cazibe Merkezleri Programı (CMP) kapsamında belirlenen 23 ilden, Başkanlığımızca belirlenmiş 15 üniversiteye gidecek Farabi programı kapsamında ki öğrencilerimize 8 ay boyunca 600 TL burs ödenecektir.

“

Başkanlığımızca bu kapsamda belirlenen 15 üniversite Ağrı İbrahim Çeçen, Ardahan, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis Eren, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Iğdır, Mardin Artuklu, Muş, Van, Siirt ve Şırnak Üniversiteleridir.

”

Önümüzdeki Eğitim öğretim yılı için başvuru ve değerlendirme süreci tamamlanmış olan Farabi programı kapsamında toplam 4.113 öğrenci yurtiçindeki farklı bir üniversitede öğrenim görmeye hak kazanmıştır.

ENGELLİ ÖĞRENCİLERE YÖK'TEN YENİ İMKÂNLAR

YÖK olarak engelli öğrencilere, engelsiz eğitimin önünü açma çalışmalarımız devam ediyor... Üniversitelerin hem yapılarını hem programlarını engelli öğrencilerin eğitimini sağlamak üzere şekillendirmelerini özendirmeye çalışılmaktadır.

Yükseköğretim Kurulunca, engelli öğrencilerin “özel yetenek sınavı başvuruları” ile sınırlı olmak üzere, özel yetenek sınavı ile öğrenci alan programlara başvuru için gerekli olan YGS puanının, sınavın yapıldığı yıl dahil 2 yıl süreyle geçerli olmasına karar verildi.

“

2013'te bazı engelli öğrenci grupları için (bedensel engelli, görme engelli, işitme engelli ile “yaygın gelişimsel bozukluklar” diye adlandırılan otizm spektrum bozuklukları, Asperger sendromu, RETT sendromu, dezintegratif bozukluklar, özel yetenek sınavı ile üniversitelere başvurularında gerekli YGS puanını 100'e düşürerek, engelli öğrencilerin üniversitelere yerleşmelerinde kolaylık sağlanmıştı.

”

30 Mart 2017'de özel yetenek sınavına başvurabilecek engelli öğrenci gruplarına zihinsel engelli öğrenciler de eklenmiş, ayrıca, 2017 yılından itibaren engelli adayların, kendi aralarında yapılacak ayrı bir yetenek sınavı sonucuna göre değerlendirilmesine başlanmıştı.

Özel yetenek sınavı ile öğrenci kabul eden programlara öğrenci seçilmesi ve yerleştirme işlemlerinde engelli öğrencilerin YGS puanının, özel yetenek sınavlarında puan hesaplamasına katılmadığı, sadece sınava başvurabilmek için YGS 100 puanının bir baraj olduğu dikkate alınarak; 24 Ağustos 2017'de alınan Yükseköğretim Genel Kurul kararı ile engelli öğrencilerin durumlarını ilgili yılda ÖSYM başvurularında ÖSYM'ye başvuruda “engelli sağlık kurulu raporu” ile belgelemeleri ve özel yetenek sınavı başvurularında ilgili yıla ilişkin engelli sağlık kurulu raporunu başvuru yapacakları yükseköğretim kurumuna sunmaları kaydıyla YGS puanının sınavın yapıldığı yıl dahil 2 yıl süreyle geçerli olması uygun görüldü.

Dolayısıyla 2017 yılında YGS'den 100 puan ve üzeri alan ancak bu sene özel yetenek sınavı ile herhangi bir programa yerleşemeyen engelli öğrenciler, 2018 yılında YGS sınavına girmeksizin yetenek sınavına başvurabilecek.

YÖK'TEN ÜNİVERSİTE-SANAYİ İŞBİRLİĞİNE YENİ MODEL

Ağustos 2017 / Ankara

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığında YÖK ile ASELSAN arasında “ASELSAN Akademi Lisansüstü Eğitim Programı” işbirliği protokolü, YÖK Başkanı Saraç, ASELSAN Anonim Şirketi adına Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. İbrahim Öz-kol ve ASELSAN Genel Müdürü Dr. Faik Eken tarafından imzalandı. Başkan Saraç, Türkiye'nin küresel rekabet ortamında 2023'te dünyanın en büyük ekonomisinden birisi olma hedefinin başında Ar-Ge odaklı büyüme olduğunu, “Protokol kapsamında ASELSAN'ın insan kaynağının niteliğini bilgi ve bilim temelli olarak daha da artırılmasına yönelik ülkemizin alanlarında başarılı üniversitelerinde doktora yapabilmeleri mümkün olabileceğini” anlattı.

Ülkemizin sadece savunma sanayiindeki liderliği ile değil, sanayi sektörünün öncü kurumu olan ASELSAN ile lisansüstü eğitim odaklı ASELSAN akademi sürecini başlatmak üzere bir protokol imzalandı.

ÇAĞI YAKALAYAN İNSAN KAYNAĞI İLE SANAYİ YÜKSELECEK

ASELSAN Elektronik Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Öz-kol ise “Ülkemizin 4 güzide üniversitesi bir araya gelerek ASELSAN gibi savunma sanayinin amiral gemisi kabul edeceğimiz bu kuruluşla birlikte sanayi-üniversite işbirliği yüksek lisans programını ortaya koydu.” dedi.

Öz-kol, insan kaynağı yeterli değilse istenilen sistemlere sahip olunulsa bile gereken verimin alınamadığını belirterek, “Şunun farkındayız, biz yeterli, bilgili, donanımlı, çağı yakalayan insan kaynağını yetiştirirsek arkasından teknoloji ve sanayi kendi kendine yükselecektir.” ifadesini kullandı.

ASELSAN PERSONELİ ÇALIŞTIĞI PROJELERDEN TEZ YAPACAK

Proje kapsamında, ASELSAN personelinin Gazi Üniversitesi, ODTÜ, Gebze Teknik ve İstanbul Teknik Üniversitelerinin

de, ASELSAN'ın misyon ve vizyonuna uygun olarak savunma sanayi alanında yüksek lisans ve doktora tez, araştırma konularında eğitim alması sağlanacak.

Endüstriyel Lisansüstü Eğitim Programı ile ASELSAN'ın sahip olduğu teknoloji ve bilgi birikiminin geliştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması hedefleniyor.

Akademik yeterliliğe sahip personelin savunma projelerinde görevlendirilmesi ile savunma sanayi alanında kritik teknolojilerin millileştirilmesi ve başarıyla sonuçlandırılmasına ivme kazandırılacak, ASELSAN Akademi Programı, ASELSAN'ın ve Türkiye'nin kritik teknolojilerinde gelişimini sağlayarak, rekabet gücünü artıracak.

Programa katılan ASELSAN personeli, çalıştığı projelerini endüstriyel tez kapsamında gerçekleştirerek lisansüstü diploma sahibi olacak.

Akademik tecrübeleri olan üniversite öğretim üyeleri, doğrudan endüstrinin projelerine dahil olarak endüstriyel tecrübeleri ile eğitim ve teknolojisine katkıda bulunacak.

YÖK'TEN “TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÇALIŞTAYI”

19 Eylül 2017 / Ankara

Yükseköğretim Kurulu tarafından, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri'nin mevcut durumlarının görüşülmesi amacıyla Türkiye'deki ilgili bölümlerin yöneticilerinin katılımıyla “Türk Dili ve Edebiyatı Çalıştayı” düzenlendi.

Toplantıya Saraç'ın yanı sıra YÖK üyeleri, Edebiyat Fakültesi Dekanları, Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanları katıldı.

Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin bugünkü durumu ve bu bölümlerden beklenenlerin, ulusal ve uluslararası değişen şartlara göre neler olduğu konularının ele alındığı toplantıda Başkan Saraç bir selamlama konuşması gerçekleştirdi.

Konuşmasına, bir Türk Dili ve Edebiyatı hocası olarak meslektaşlarını selamlayarak başladı. görevde bulundukları süre içerisinde Türk Yükseköğretiminde gerçekleştirdikleri yenilikler ve projelerden kısaca bahsetti.

Türkiye genelindeki Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde yürütülen lisans ve lisansüstü programlardaki derslerin büyük ölçüde birbirinin benzeri hatta aynısı olduğunu edebiyat derslerinde genellikle “edebiyat tarihi” okutularak öğretim dönemlerinin tamamlandığını dile getirdi. YÖK Başkanı, “Elbette Eski Türk Edebiyatı için de Yeni Türk Edebiyatı için de Türk Halk Edebiyatı için de tarih bilgisi, yazar yahut şairlerin hayatları, sanatları, eserleri belirli

bir kronolojide öğrenciye verilmelidir. Ancak hazır ‘Edebiyat Tarihi’ kitaplarıyla derste öğrenciye yalnızca malumat aktarmak, kolaycılık, hazırcılık olmasının yanı sıra öğrencinin kendi başına da yapabileceği bir faaliyettir.” diye konuştu.

Edebiyatın ruhunu, zenginliklerini ve renklerini daha fazla aktarma fırsatı ve zamanı kazandıracak görsel malzeme ile derslerin geliştirilmesinin yerinde olacağını vurgulayan Başkan Saraç, şiir geceleri ve öğrenci sempozyumları düzenlemenin, Yeni Türk Edebiyatı dersinde çağdaş şairleri konuk etmek gibi daha hareketli, sosyal, eğlenceli dersler yapmanın; eğlence dünyası ve sosyal medya içinde kaybolan gençlerin dikkatini çekmek için artık bir zaruret olduğunu sözlerine ekledi.

“Şiir kültürü”, “metin yazarlığı”, “yazarlık seminerleri” gibi seçmeli ders ve seminerlerin; Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerine “lisede birkaç şiir, deneme yazdığı için yeteneklerini geliştirmek üzere gelen ve yazar/şair/düşünür” olmak isteyen öğrencileri teşvik edeceğini ifade ederek, “Derslerin işlenişinde bilgisayar desteği olmazsa olmaz derecesinde bir gerekliliktir. Çünkü öğrencinin en büyük arkadaşının cep telefonu olduğu bir çağda, kürsüde yalnız öğretim üyesinin konuşarak öğrenciyi etkilemesi mümkün değildir. Görseller, konuyla ilgili belgeler, kısa videolar dersi zenginleştirecek ve dersin etkinliğini artıracaktır. İlgili alan hangisi ise ders, Batı’ya veya Doğu’ya entegre/paralel olarak işlenmelidir. Yani ‘XVI. yüzyılda bizde Fuzulî varken onlarda da Shakespeare vardı. Bizimkiler ‘acı’dan bahsederken onlar ‘mutlu hayatlardan’ bahsederlerdi.’, ‘Bizde divan tertibi etmek varken onlar tiyatroya önem verirdi.’ gibi... Bunlar, küreselleşen dünyada akademisyenin de öğrencinin de bilmesi gereken şeyler olduğundan, öğretim üyesine yük gibi gelmemeli, ilim adamı her zaman ufku geniş tutmalı, misyonunun farkında olmalıdır. Zira öğrencinin bildiği, hocasının bildiği kadardır. Ayrıca dil ve edebiyat alanlarındaki lisans eğitimlerinde gün geçtikçe ‘karşılaştırmalı edebiyat’ yöntem ve teknikleri daha çok kullanılmaktadır. Bu konuda aka-

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın

demisyenlerimiz de okumalar yapmalı, dörtlüye koşan bir dünyada yürüyerek yolun aşılamayacağını unutmamalıyız.”

Pek çok bölümümüzde mevcut olan mezuniyet veya bitirme tezi dersi için bilimsel, somut bir sonuç ortaya koyacak, proje niteliği taşıyan büyük ve değerli fikirleri öğrenciyle birlikte yürüterek tamamlamanın gerektiğini belirten Başkan Saraç, “Hatta bu tezler, mezuniyet projeleri, BAB projeleri, TÜBİTAK projeleri hâline dönüştürülebilir. Zira bu kurumların 4. sınıf öğrencilerine proje desteği bulunmaktadır. TEİS, TEBDİZ gibi projelerden ilham alınarak bilgisayar destekli projeler hazırlanabilir, son sınıfta tez danışmanlığını yaptığımız öğrenciler buralarda değerlendirilebilir. Eski yazı, yeni yazı pek çok eser, sayısal ortama aktarılabilir.” ifadesinde bulundu.

Bir diğer sorunlardan birinin yüksek lisans ve doktora eğitimi olduğunu dile getiren YÖK Başkanı, Türk Edebiyatı alanında yüksek lisans ve doktora eğitimi için en önemli girişimlerden birinin “alanın en önemli çalışmalarını, öğrenciye sene başında okuma listeleri hâlinde vermek ve ayda bir bu liste-

leri kontrol etmek” olması gerektiğinin altını çizdi.

Ortalama 100 kişilik bir sınıftan mezun olan öğrencilerin yaklaşık %10'unun KPSS ile MEB'e atandığını, %4'ünün ise okutman veya akademisyen olduğunu söyleyen YÖK Başkanı Saraç, yaklaşık %85 öğrenci için başka çözüm önerileri bulunmasının ve bunun kendileriyle paylaşılmasının, bu toplantıdan beklentileri olduğunu belirtti.

Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin ülke ve bölge ihtiyaçları doğrultusunda ihtisaslaşmasına yönelik yapılacak olan çalışmalar ile ilgili sürecin YÖK tarafından koordine edileceğini sözlerine ekleyen YÖK Başkanı Saraç, teşekkürlerini ileterek konuşmasını tamamladı.

YÖK Başkanı Saraç'ın konuşmasının ardından “Genel Görünüm: Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümlerinin Bugünkü Durumu” ve “Ulusal Ve Uluslararası Değişen Şartlara Göre Türk Dili Edebiyatından Beklenenler” başlıklı iki ayrı çalıştay oturumu düzenlendi.

Çalıştayın birinci oturumunda Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinin bugünkü durumu, genel görünümü değerlendirilirken, ikinci oturumda ise ulusal ve uluslararası değişen şartlara göre Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinden beklenenler etraflıca ele alındı.

Toplantı katılımcılardan gelen öneriler ve bunların tartışmaları yapılarak sonuçlandı.

YÖK’TE “FEN VE MÜHENDİSLİK LİSANS PROGRAMLARI ZORUNLU İŞYERİ UYGULAMA EĞİTİMİ PROGRAMI BİLGİLENDİRME TOPLANTISI”

20 Eylül 2017 / Ankara

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Sayın Dr. Faruk Özlü ve YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, “Sanayinin Gelişmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 19. maddesinde yer alan yükseköğretim kurumlarının lisans düzeyinde fen ve mühendislik bilimlerinde okuyan öğrencilerinin eğitimlerini uygulamalı şekilde tamamlamaları ile ilgili konuları görüşmek üzere Türkiye’deki üniversitelerin rektörleri ile bir araya geldi.

YÖK Konferans Salonu’nda düzenlenen “Fen ve Mühendislik Lisans Programları Zorunlu İşyeri Uygulama Eğitimi Programı Bilgilendirme Toplantısı”na YÖK Başkanvekilleri Prof. Dr. Hasan Mandal ile Prof. Dr. M. İ. Sefa Kapıcıoğlu, YÖK Üyeleri, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığında yetkililer ile YÖK yetkililerinin yanı sıra Üniversitelerin rektörleri ve ilgili bölümlerin bulunduğu fakültelerin dekanları katıldı. YÖK Başkanı Saraç, ülkemizin küresel rekabet ortamında 2023 yılında dünyanın 10 büyük ekonomisinden birisi olma hedefi kapsamında en önemli süreçlerin başında ArGe odaklı büyümenin geldiğini belirterek konuşmasına başladı.

ArGe odaklı süreçlerdeki yaklaşımın, 2000’li yıllara kadar kurumların rekabeti, kurumların kendilerine ait olan bilgi üstünlüğü ve bu bilgiyi üretip, geliştiren kendi kurumuna ait insan kaynağı ile ilişkilendirildiğini belirten YÖK Başkanı, 2000’li yıllardan itibaren kurumların rekabetteki başarısının üretilen bilginin işbirliği ile gerçekleştirilmesine ve bu bilgiyi üretecek insan kaynaklarının da sadece kendi kurumunda değil, diğer kurumlarla işbirliği yapmasına bağlı olduğunu ifade etti.

Ülkemizin 2023 yılı hedefleri dikkate alındığında, bu hedefe ulaşabilmesinin ancak nitelikli bilgi üre-

timi ve nitelikli insan faktörü ile mümkün olabileceğini dile getiren Başkan Saraç, “Yükseköğretim kurumlarının daha şeffaf, hesap verebilir ve her düzeyde daha fazla sorumluluk almalarını gerektirmektedir. YÖK, artık bu temeller üzerine şekillenmeye başlamıştır.” diye konuştu.

“

Yükseköğretim sistemimizdeki son 10 yılda yaşanan yatay büyüme sürecinin bundan sonraki aşamasının keyfiyet itibarıyla, nitelik ve kalite bakımından da büyüme olduğunu sözlerine ekleyen YÖK Başkanı Saraç, “Ancak, hepimizin malumlarıdır ki, küresel rekabette yer alabilmek için girdi süreçlerinden çok daha fazla çıktı süreçleri odaklı bir yapılanmaya ihtiyaç vardır.” ifadelerinde bulundu.

”

Görevde bulunduğu süre içerisinde gerçekleştirdikleri düzenlemelerden bahseden YÖK Başkanı Saraç, konuşmasına şu şekilde devam etti:

“Bu düzenlemelerin tümü yükseköğretim camiamızın uzunca yıllardır beklediği düzenlemelerdi. Yeni YÖK olarak bizde buna yönelik çalışmalarımızın hazırlığını gerçekleştirmiş idik. Sayın Bakanımızın 8 Şubat 2017 tarihinde Kurumumuza ziyaretinde bu düzenlemelerimizi kendisi ile paylaşmış idik. Kendisi de bu önerilerimizin ÜRP’nin amaç ve kapsamına çok uygun olacağını bildirdi. Takibinde yoğun bir ekipler çalışması ile 1 Temmuz 2017’de Resmi Gazete’de yayımlandı. Bu kapsamda kendisine sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Ayrıca bu düzenlemelerin kısa bir sürede uygulamaya dönüşmesi için Bakanlığımızın ve Kurumumuz bürokratları bir uyum ve takım çalışması halinde çalıştılar. Bunun için de Sayın Bakanım size ve sizin şahsınızda ekibinize en samimi teşekkürlerimi sunuyorum.

Yeni YÖK'ün stratejik yaklaşımı ile hayata geçirilen bu projelerimiz, Türk yükseköğretimini artık keyfiliğe ve mühelliğe bırakılmadığını göstermekte ve bilimsel bir metotla ve rasyonel bir tarzda yeniden şekillendirilmesine katkı sağlamaktadır.”

YÖK'ün, yükseköğretimi; kalite, ihtisaslaşma, öncelikli alanlar ve nitelikli doktora gibi kavramlarla yeniden yapılandırma gayreti içinde olduğunu belirten Başkan Saraç, başlattıkları bu sürecin başarısı ve sürdürülebilirliği ancak bu sürecin ilgili tüm paydaşların işbirliği ile mümkün olabileceğini söyleyerek konuşmasını tamamladı.

Yeni öğretim yılının akademisyenlere ve öğrencilerimize şimdiden hayırlı olmasını dileyerek konuşmasına başlayan Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Sayın Dr. Faruk Özlü, göreve ilk geldiğinde üniversitelerle birlikte çalışmalarını gerektiğini düşündüğünü söyledi.

YÖK Başkanı Saraç ile iletişime geçerek birlikte çalışmalarının gerekliliğini anlatmaya çalıştığını sözlerine ekleyen Bakan Özlü, Üretim Reformu Pake-ti'ne giden sürecin bu şekilde başladığını belirtti.

Bilim, sanayi ve teknolojiye giden yolun eğitim ile başlaması gerektiğini düşündüklerini vurgulayan Bakan Özlü, Üretim Reformu Paketi'nin oluşmasında başta YÖK Başkanı Saraç olmak üzere YÖK Başkanvekili Prof. Dr. Hasan Mandal ve tüm YÖK yetkililerine sağladığı katkılar dolayısıyla teşekkürlerini sundu.

Bütün teknolojik gelişmelerin başlangıç noktasının nitelikli insan olduğunun önemine değinen Bakan Faruk Özlü, katma değeri düşük personelle katma değeri yüksek işleri başarmanın mümkün olamayacağını sözlerine ekledi.

Üniversite-Sanayi işbirliğinde görevlerinin eğitime

katkı sağlamak ve YÖK'e destek olmak olduğunu ifade eden Özlü, bu nedenle Bakanlıkları bünyesinde Bilim Sanayi ve Teknoloji Eğitimi Daire Başkanlığını kurduklarının altını çizdi.

İmalat sanayimizdeki yüksek teknoloji ürünlerinin payının yüzde dört, Avrupa Birliği ülkelerinin ortalamasının ise yüzde yirmi olduğunu söyleyen Bakan Özlü, daha nitelikli işlerin yapılması için bilimsel kapasitenin artırılması ve bilgi üreten üniversitelerin oluşturulmasının gerekliliğine vurgu yaptı.

Üniversite-sanayi işbirliğinin tam anlamıyla mümkün olması için üniversitelerin bilgi üretmesi, üretilen bilginin teknolojiye dönüştürülmesi gerektiğinin altını çizen Bakan Özlü, bu teknolojinin sanayiye enjekte edilmesinin hayati öneme sahip olduğunu ifade etti.

İstihdam odaklı bir üniversite modelini arzu ettiklerini ve bu alanda Yükseköğretim Kuruluyla birlikte çalışmak istediklerini söyleyen Bakan Özlü, YÖK Başkanı Saraç'ın bu alandaki tüm çabalarını sonuna kadar destekleyeceklerini ifade ederek konuşmasını tamamladı.

Konuşmaların tamamlanmasının ardından YÖK Başkanvekili Prof. Dr. Hasan Mandal, konuyla ilgili bilgilendirmeleri içeren bir sunum gerçekleştirdi.

Sunumun ardından YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Dr. Faruk Özlü ile katılımcılar arasında gerçekleşen soru-cevap bölümüne geçildi.

Soru ve cevap bölümünde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı ve YÖK Başkanı ile Rektörler ve ilgili bölümlerin yöneticileri arasında bilim teknoloji ve sanayi konularında görüş alışverişinde bulunulurken, fen ve mühendislik lisans programları zorunlu işyeri uygulama eğitimi ile ilgili düşünceler paylaşıldı.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU'NDA “ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SİSTEMİ ÇALIŞTAYLARI”

Ekim 2017 / Ankara

Yükseköğretim Kurulu'nda öğretmen yetiştirme sisteminin geliştirilmesi ve eğitimcilerin mesleki gelişim konularında yer alan amaç, hedef ve eylem planlarının yeniden gözden geçirilmesi amacıyla 6 Ekim ve 20 Ekim 2017 tarihlerinde iki çalıştay düzenlendi. Toplantılara 15 üniversitenin eğitim fakültelerinden 28 öğretim üyesi katıldı. Öğretmen yetiştirme sürecinde üniversite / fakülte ve okul işbirliği, daha nitelikli ve donanımlı öğretmenlerin

yetiştirilmesine imkân veren, teori ve uygulamayı bütünleştiren, araştırma temelli sürekli mesleki gelişimi sağlayan uygun modeller tartışıldı. 2017 yılı aralık ayı içerisinde eğitim fakültesi dekanları da yükseköğretim kurulu başkanlığı'na davet edilerek konu detaylı olarak tekrar tartışılacak, öğretmen adaylarının sosyal, kültürel ve etik konularda duyarlılıklarının artırılmasının çalışmaları yapılacaktır.

TEMEL BİLİMLERDE ÜSTÜN BAŞARI SINIFLARI KURULDU

9 Ekim 2017 / Ankara

Yükseköğretim Kurulu, Temel Bilim Programları olan Fizik, Kimya, Biyoloji ve Matematik programlarına yönelik Temel bilimlerde YÖK-TEBİP (YÖK Temel Bilimler Programları) kapsamında Üstün Başarı Sınıfları oluşturdu.

Son iki yılda bu programlara yönelik planlama ve teşvik odaklı birçok çalışma başlatılmıştı. Rasyonel kontenjan planlaması, temel bilimler mezunlarının istihdamına yönelik ilgili kurumlarla işbirliği dahilinde düzenlemeler ve burs çalışması bu kapsamdadır. Bu yıl yapılan yeni bir düzenleme ile üniversitelerimizde temel bilim programlarına ilk üç sırada yerleşen ve ÖSYS kılavuzunda belirtilen koşulları sağlayan öğrencilerimiz YÖK Bursu almaya başladılar. Bu burs halen aylık 625 TL olup, öğrencimizin

eğitimi sürecince ve 12 ay boyunca ödenecektir. Bu girişimlerimiz sonrasında temel bilimler programlarında, 2014 yılında doluluk oranları %82.5 iken, 2017 yılında %99'un üzerine çıkmıştır.

Temel bilimler alanında gerçekleştirdiğimiz teşvik ve desteklerimize bir yenisini daha ekledi. YÖK-TEBİP (YÖK-Temel Bilimler Programları) kapsamında Fizik, Kimya, Matematik ve Biyoloji programlarında "Üstün Başarı Sınıf"larını oluşturuldu, bu başarılı öğrencilerimizin hazırlanan özel bir müfredatla Üstün Başarılı Sınıflarda öğrenim görmelerini sağlıyoruz.

Bu yeni ve yenilikçi yaklaşım bilim hayatımıza her düzeyde önemli katkılar sunacak ve bu şekilde ül-

kemizin bilgi temelli gelişim sürecini geliştirecektir.

Amacımız bu öğrencilerimiz alanlarında uzman olarak yetiştirirken aynı zamanda kültürlü, entelektüel bireyler olmalarını da sağlamaktır. Bu programda geleceğin aydın bilim insanlarını yetiştirmek istiyoruz.

Programın Özellikleri:

Öğrencilerimiz;

- 30 kişiyi aşmayan sınıflarda eğitim alacaklar.
- İstanbul Üniversitesinden ders almakla birlikte; farklı üniversite kültürleri ile de tanışmalarını istiyoruz. Ders veren hocaların en az 1/3 ü diğer üniversitelerin öğretim üyelerinden seçilecek.
- Üstün Başarılı sınıflarda Temel Bilimler programlarında öğrenim görecektir öğrencilerimiz için özel bir müfredat uygulanacak.
- Eğitim dili Türkçe olacak, fakat ilk dönemden itibaren yabancı ve Türk öğretmenlerden yabancı dil dersi alacaklar. İngilizce eğitimi, biri yabancı diğeri Türk olmak üzere iki öğretmen tarafından verilecek.
- Eğitimleri boyunca belli dönemlerde yurt dışı tecrübesi kazandırılacak.

YÖK-TEBİP SIKÇA SORULAN SORULAR

YÖK-TEBİP programlarına yerleşen öğrenciler hangi üniversitede eğitimlerine devam edeceklerdir?

Bu programlardan herhangi birine yerleşen öğrencilerimiz eğitimlerini özel öğrenci statüsünde İstanbul Üniversitesi'nde alacak olup, İstanbul Üniversitesi'nde "Üstün Başarı Sınıflarında" öğrenim göreceklere.

YÖK-TEBİP programlarına yerleşen öğrenciler diplomalarını hangi üniversiteden alacaklardır?

Eğitimlerini özel öğrenci statüsünde İstanbul Üniversitesi'nde Üstün Başarı Sınıfında alacak olup, diplomalarını yerleştirilmiş oldukları ve kayıt yaptırdıkları üniversitenin ilgili programından alacaklardır.

Bununla birlikte, "Üstün Başarı" sınıflarından mezun olduklarına dair kendilerine YÖK ve İstanbul Üniversitesi tarafından belge düzenlenecektir. Ayrıca diplomasında "YÖK-Temel Bilimler Programını İstanbul Üniversitesinde Üstün Başarı Sınıfında tamamlamıştır" ibaresi yer alacaktır.

Öğrenciler YÖK-TEBİP programlarının müfredatındaki farklılıklar nelerdir?

YÖK-TEBİP programları kapsamında, Üstün Başarılı sınıflarda Temel Bilimler programlarında öğrenim görecektir öğrencilerimiz için özel bir müfredat hazırlanmıştır. Bu öğrencilerimizin alacağı dersler farklılık göstermektedir.

Örneğin Biyoloji programında öğrenim gören öğrenciler birinci sınıfta Moleküllerden Hücrelere ile Arttırılmış Mekanik-Kimya-Beyin Bilimi derslerini, Fizik programında öğrenim gören öğrenciler birinci sınıfta Arttırılmış Mekanik ile Kimya-Biyoloji-Beyin Bilimi derslerini Kimya programında öğrenim gören öğrenciler birinci sınıfta Arttırılmış Mekanik-Biyoloji-Beyin Bilimi ile Elektrik ve Manyetizma derslerini, Matematik programında öğrenim gören öğrenciler birinci sınıfta Analitik Geometri ile Arttırılmış Mekanik - Beyin Bilimi derslerini alacaktır.

YÖK-TEBİP programında yerleşen öğrencilere sunulacak başka imkanlar var mıdır?

Program kapsamındaki öğrencilerimiz YÖK-TEBİP Bursunun yanında aşağıdaki imkanlar sunulacaktır:

- Öğretim üyelerimizin araştırma projelerinde yer alabilecektir.
- Mevlana değişim programı kapsamında öncelikli desteklenecektir.
- Yurt dışında yabancı dil yaz okuluna katılabilecektir.
- Lisans öğrenimini başarı ile tamamladığında kendilerine yurt içi ve yurt dışı imkanlar için, güçlü bir danışmanlık ve tavsiye mektubu sunulacak ve sonraki dönemler için yönlendirmede bulunulacaktır.
- Ayrıca İstanbul dışından gelecek öğrencilerimize yurt imkanı sunulmaya çalışılacaktır.

DENKLİK ÇALIŞTAYI YÖK

18 Ekim 2017 / Ankara

Yükseköğretim Kurulu tarafından, tanıma ve denklik süreçlerinde yapılan iyileştirmelerin paylaşılması amacıyla Denklik Komisyonu Üyeleri ve Bilim Alanı Danışma Komisyonlarında görev alan akademisyenlerin katılımıyla “Denklik Çalıştayı” düzenlendi.

Toplantıda tanıma ve denklik süreçleri ile Lizbon Sözleşmesi ve hukuki süreçler konuları ele alındı.

Doç. Dr. Zeliha K. Tufan, toplantıda yazılı seviye tespit sınavlarının yanı sıra tıp alanı için yapılandırılmış klinik sınavları ve yurtdışı muadil sınavları da seçenek olarak getirdiklerini, diğer alanlarda ise sözlü ve pratik aşamaları içeren ilmi hüviyet tespiti sınavlarını başlattıklarını, böylece uygulamaya yönelik alanlarda kişilerin diploma alanlarındaki kazanım ve yeterliklerinin daha net değerlendirilebileceğini belirtti. Yakın zamanda ilmi hüviyet tespiti sınavları için kılavuzun yayınlanacağını söyledi. Yazılı seviye tespit sınavlarında başvuru sahiplerinden gelen

şikayetler doğrultusunda sorulan sorular ile ilgili değerlendirme yaptıkları ve bundan sonraki sınavlarda yapılan tespitlerin göz önünde bulundurulacağını açıkladı. Özellikle meslek icrasına izin veren alanlarda Bilim Alanı Danışma Komisyonları oluşturduklarını ve görüşlerin hazırlanan yönergeler doğrultusunda uluslararası kriterler ve ülkemizde yapılan uygulamalarla uyumlu bir şekilde denklik süreçlerinin yürütüldüğünü belirtti. Dr. Tufan, son yıllarda yapılan çalışmalar, çeşitli kurum ve kuruluşlardan ve başvuru sahiplerinden gelen öneriler ve uluslararası normlar da gözetilerek çalıştay sonrası yönergelerin son halini alacağını ve ilgili Kurumlarla paylaşılacağını belirtti.

YÖK BAŞKANI SARAÇ “TÜRKİYE-AFRIKA EĞİTİM BAKANLARI KONFERANSI”NA KATILDI

19 Ekim 2017 / İstanbul

YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 19-21 Ekim tarihleri arasında İstanbul’da düzenlenen “Türkiye-Afrika Eğitim Bakanları Konferansı’nın açılış törenine katıldı ve Türkiye ile Afrika ülkeleri arasında eğitim alanlarındaki ilişkilerin geliştirilmesi, mevcut iş birliklerinin güçlendirilmesi ve Türk eğitim sistemi hakkında bilgi paylaşılması amacıyla gerçekleştirilen Konferansın açılışında bir konuşma gerçekleştirdi.

Toplam 184 yükseköğretim kurumu ile yükseköğretim faaliyetlerini sürdürdüklerini dile getiren YÖK Başkanı, bugün yükseköğretim sistemimizde kayıtlı öğrenci sayısının, açık öğretim ve uzaktan öğretim öğrencileri de dâhil olmak üzere 7.2 milyonu bulunduğunu, bu öğrenci sayısı ile Türkiye’nin, Avrupa yükseköğretim alanı içinde Rusya’dan sonra en çok öğrenciye sahip ikinci ülke konumuna yükseldiğini vurguladı. Yükseköğretim kurumlarındaki akademik personel sayısının yaklaşık 152 bin olduğunu ve bunun yarısını doktoralı öğretim üyelerinden oluştuğunu söyledi.

Son iki yılda uluslararasılaşmaya büyük önem attiklerini ve 22 ülkenin yükseköğretimden sorumlu bakanı ile bir araya gelerek ülkelerimiz arasında yükseköğretim ve bilimsel araştırma alanında çeşitli iş birliği anlaşmaları imzaladıklarını bildiren Başkan Saraç, “Bütünyle YÖK tarafından kurgulanan

ve yürütülen Mevlana Değişim Programında yeni bir format geliştirerek, üniversitelerimizin yabancı üniversitelerle proje odaklı işbirliklerini destekleme yoluna gittik ve bu çerçevede geçtiğimiz yıl 19 üniversitemizin toplam 23 uluslararası projesini mali yönden destekleme kararı aldık, bu uygulama bu yıl da devam edecek.” dedi.

Çok yakın bir tarihte Ankara’da Sayın Cumhurbaşkanımızın himayelerinde Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde İslam Dünyasında “Yükseköğretim Alanının Oluşturulması” temalı bir toplantı düzen-

lediklerini ve bu toplantıya 11 Afrika ülkesinden de çok sayıda rektörün katıldığını, toplantı sonucunda Ankara Bildirgesi'ni yayımladıklarının altını çizdi.

2005 yılının hükümetimiz tarafından 'Afrika yılı' ilan edilmesinden sonra 2008 yılında 'Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi' düzenlenmiş, 2010 yılında kabul edilen 'Afrika Strateji Belgesi'nin uygulanmaya başlamasıyla da ilişkilerimiz hamdolsun 'Türkiye-Afrika Ortaklığı' olarak adlandırılabilir bir sürece evrilmiştir.

Biz de yeni YÖK yönetimi olarak, 2015 yılında 'Afrika'ya Açılım Programı'mızı başlattık. Bu programın amacı, yükseköğretim alanında Türkiye olarak sahip olduğumuz imkânları, dost ve kardeş Afrika ülkeleriyle paylaşmak ve Afrika ülkelerinin kalkınma hamlelerinde görev alacak akademik, idari ve teknik kadroları Türk üniversitelerinde yetiştirebilmektir dedi.

İki yıl içerisinde aralarında Tunus, Cezayir, Fas, Cıbuti, Sudan ve Ruanda'nın da bulunduğu 9 Afrika ülkesinin yükseköğretimden sorumlu bakanlarıyla bir araya gelerek ülkelerimiz arasında yükseköğretim ve bilimsel araştırma alanında işbirliğini geliştirmeye yönelik mutabakat zabıtları, işbirliği anlaş-

maları imzaladık. Bazı ülkelerle işbirliğinde öncelikli alanlarımızı belirledik ve öncelikli alanlarda işbirliği yapacak üniversitelerimizi birbirleriyle eşleştirdik. Bugün yeni YÖK'ün bu girişimlerinin olumlu sonuçlarının ortaya çıktığını büyük bir memnuniyetle müşahade ediyoruz."

"Türk yükseköğretim sisteminde en çok öğrencisi olan on Afrika ülkesinin 2014-2015 akademik yılındaki öğrenci sayısı 5600 iken, bu rakam iki yıl içinde % 62 oranında artarak 2016-2017 akademik yılında 9054'e ulaşmıştır." dedi.

Afrika ülkeleriyle son 15 yılda kaydedilen önemli işbirlikleri ve dostane ilişkilerin bu seviyeye gelmesinde, Başbakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı döneminde 23 Afrika ülkesine 39 ziyaret düzenleyen Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN'ın özel çabasının önemini belirten YÖK Başkanı Saraç, "2009 yılında Türkiye'nin kıtada 12, Afrika ülkelerinin ise Ankara'da 10 büyükelçiliği bulunurken, bugün itibarıyla Afrika'da 39 büyükelçilik ve 4 başkonsolosluk ile temsil ediliyoruz. Aynı şekilde Afrika ülkelerinin Ankara'daki diplomatik temsilcilik sayısı da son sekiz yıl içinde 10'dan 32 ye yükselmiştir." ifadelerinde bulundu.

YÖK BURSLUSU ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER ANKARA'DA YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYELERİYLE BULUŞTU

23 Ekim 2017 / Ankara

Yükseköğretim Kurulu'nun kamu diplomasisi açısından önem verdiği bir uluslararası prestij projesi olan "YÖK Uluslararası Bursları" bu yıl itibari ile 80 öğrenciye verilmektedir. Bu öğrenciler, yükseköğretimde uluslararası işbirliğine yönelik mutabakat zaptı imzalanan ülkelerden seçilmektedir. Öğrenciler eğitimlerini bitirdikten sonra mecburi hizmetlerini kendi ülkelerinde yerine getirmek koşulu ile üniversitelerimize lisans veya doktora derecesi için kabul edilmektedir.

YÖK bursuyla Türkiye'nin çeşitli üniversitelerindeki uluslararası öğrencilerin bir bölümü, YÖK tarafından düzenlenen bir günlük kültür gezisi için Ankara'da bir araya geldi.

Bu gezide TBMM'nde Meclis kulisi, kampus ve Genel Kurul salonunu kapsayan bir Meclis gezisi, Keçiören Belediyesince Estergon Kalesi'ni, Hacı Bayram Camii ve çevresini gördüler. Hamamönünde Afrika Kültür Evinde ağırlandılar ve daha sonra Yükseköğretim Kurulu'na geldiler.

Arnavutluk, Bangladeş, Kosova, Makedonya, Pakistan ve Ukrayna (Kırım)'dan gelen öğrenciler, YÖK'te, YÖK Başkan Vekili Prof. Dr. M.İ. Safa Kıpıcıoğlu, YÖK Yürütme Kurulu üyeleri Prof. Dr. Rahmi Er, Prof. Dr. Mehmet Şişman, Prof. Dr. Ömer Açıkgöz, Doç. Dr. Zeliha Koçak Tufan, YÖK Genel Sekreteri Süleyman Necati Akçeşme, Genel Sek-

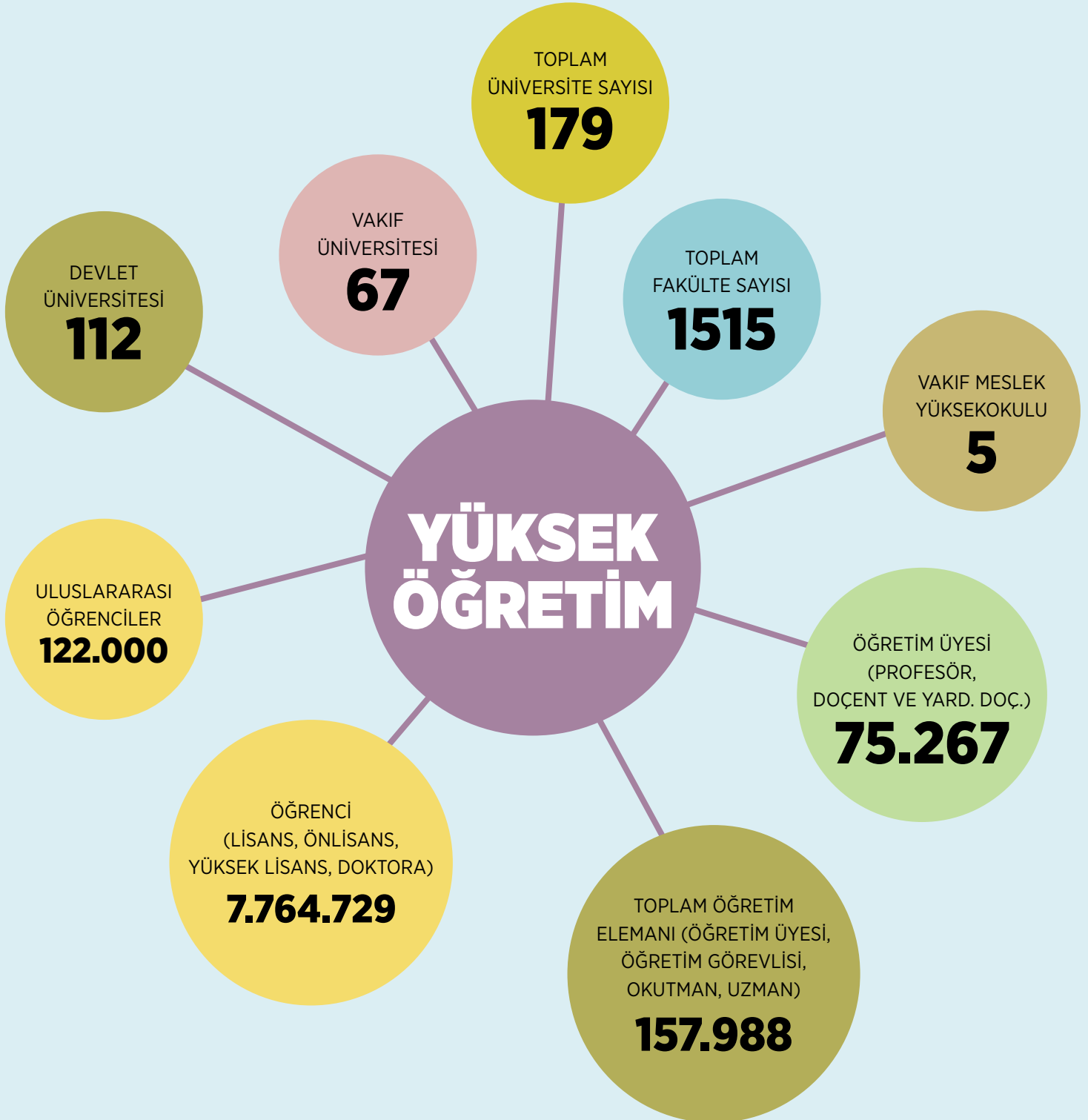

reter Yardımcıları, YÖK Uluslararası İlişkiler Dairesi personeli ve Akademik Destek ve Değişim Dairesi Başkanı ve Personeli ile Konferans salonunda bulunan öğrencilere hitaben YÖK Başkanvekili Prof. Dr. Safa Kapıcıoğlu tarafından bir selamlama konuşması yapıldı. YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Rahmi Er tarafından yapılan konuşma ve Türk Yükseköğretim sistemi hakkında kısa bir bilgilendirme sunumu ardından öğrenciler kendilerini tanıttılar

ve programdan yararlanıyor olmaktan duydukları memnuniyetlerini ve karşılaştıkları bazı sorunları dile getirdiler. Daha sonra kurumda verilen akşam yemeği sırasında da öğrenciler, YÖK üyeleri ve çalışanlarıyla bir araya geldiler, sorunlarını dile getirme imkânı buldular. Öğrencilerin tümü, bu buluşmadan son derece memnun ayrılarak, YÖK personeli tarafından üniversitelerinin bulundukları şehirlere gitmek üzere yolcu edildiler.

SAYILARLA YÜKSEK ÖĞRETİMİMİZ

değişiklik başladı'

► **YÖK**, ALES test ve soru sayılarının azaltıldığını, süresinin kısaltıldığını ve geçerlilik süresinin 3 yıldan 5 yıla çıkarıldığını bildirdi. 4 testten oluşan ALES, "Sözel" ve "Sayısal" olmak üzere 2 bölüm-

Üniversitelere e-kayıtla 215 milyon TL tasarruf

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) verilerine göre, elektronik kayıt (e-kayıt) yapabilecek 543 bin 242 kişiden 417 bin 890'nın üniversite kaydını bu sistem

elektronik kaydı tercih etti. Hesaplama, öğrencilerin kayıt yaptırmak için en az bir veliyle üniversitenin bulunduğu şehre

YÖK'ten Farabi'ye 600 TL'ye varan burs

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), yurtdışı üniversite değişim programı Farabi Programı'na katılan öğrencilere burs veriyor. Bugüne kadar yaklaşık 30 bin kişinin faydalandığı Farabi kapsamında 4 ay olmak üzere aylık burs miktarı 400 TL olarak belirlendi. Kalkınma Bakanlığı tarafından bu yıl başlatılan ve daha az gelişmiş bölgelere yönelik uygulanacak Cazibe Merkezleri Programı (CMP) kapsamında ise 23 ilden belirlenen 15 üniversiteye Farabi Programı'yla gidecek öğrencilere 8 ay boyunca 600 TL burs ödemesi kararlaştırıldı. **YÖK**'ün belirlediği üniversiteler arasında Ağrı, İbrahim Çeçen, Ardahan, Batman, Buhut, Bingöl

Maaş gibi burs

YÖK'TEN İS ÜNİVERSİTEDE

Başkent, Bingöl, Bitlis Eren, Diyarbakır, Iğdır.

Şurada 8 ay boyunca 600 lira burs verilerek avantaj sağlandı. Bugüne kadar yaklaşık 30 bin kişi Furatî Proje'ye katıldı. YÖK'ten burs verildi.

Belirlenen üniversitelerde öğrencilere 8 ay boyunca 600 lira burs ödenecek.

Y (2001). Farabi Projesi 23 ilde belirlenen versiyeye gidecektir. 8 ay boyunca 600 lisanslı kullanıcıyla çalıştırıldı. İlk başlangıçta bu yıl başarıları daha az gelişmişlik uygulanacak. Çizim Programı (CMP) kapandı. **Y** (ün belirlenmesi için Ağustos)

Üstün başarı sınıfları İÜ'DE AÇILDI

Uluslararası öğrenci hedefimiz 200 bin

Türkiye'nin 120 bine yakın uluslararası öğrencisi olduğunu belirten YÖK Başkanı Yekta Sanlıoğlu, "Hedefimiz 5 yıl sonunda 200 bini aşkın uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapmak ve ortak diploma programları sayısını 2 katına çıkarmak" dedi.

Türkiye-Afrika Eğitim Bakanları Konferansı Türkiye'nin ev sahipliğinde Çarşın Sarayı'nda düzenlendi. Konferansı açılışında konuşan **Yükseköğretim Kurulu** Başkanı Prof. Dr. **Yekta Saray**, Türk **yükseköğretim** sisteminin son yıllarda büyük gelişme kaydettiğini, 112 devlet, 67 vakıf **üniversitesi** olmak üzere 179 **üniversite** ve 5 başmısır vakıf meslek **yüksekokulu** nun **yükseköğretim** faaliyetini yürüttüğünü söyledi. Türki-

ye'de **yükseköğretim** kayıtlı öğrenci sayısının 7 milyon 200 bini aştığını belirten, "Bu öğrenci sayısıyla Türkiye Avrupa **yükseköğretim** alanı içinde Rusya'dan sonra en çok öğrenciyi sahip ikinci ülke konumuna yükselmiştir" diye konuştu.

HEDEF NİTELİĞİ ARTTIRMAK

Uluslararası öğrenci sayısını da nitelikli öğrenci odaklı arttırmaya yönelik çalışmalar yapıldığını söyleyen Saraç,

şöyle devam etti: "2016-2017 akademik yıl sonu itibarıyla **Yükseköğretim** sisteminde kayıtlı uluslararası öğrenci sayısı planlarımız dahilinde artış kaydederek, 108 bin 76'ya ulaşmıştır. Bu sene de bu rakam 120 bine yaklaştı. Hedefimiz 5 yıl sonunda değişim öğrencisi dışında mevcudu iki katına yani 200 bini aşkın uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapmak ve ortak diploma programları sayısını 2 katına çıkarmak" dedi.

an başlatılan **YOK** ler Programları (TE-
unda fizik, kimya,
ve biyoloji alanında
üstün başarı sınıfı
Üniversitesi'nde
tektörlük Binası'nda
ş etkinliğine, TEBİP
1 Sınıfları'na seçilen
e veliler katıldı. Açıl
e **YOK** Başkanı Prof.
ag, temel bilimler

İçerisinde olduklarını belirterek, üstün başarı sınıfı öğrencilerine şu uyarılarda bulundu: "Eğitim dili Türkçe, ancak özel bir ilgi ve alaka ile yabancı dilleri oluşturuluyor. Sizlere yabancı dil 20 kişilik sınıflarda öğretilecek. Bu sınıflara girdiğiniz andan itibaren sizlere öğiteğimiz temel misyon 'Temel Bilimler alanında bilim insanı olmak. Sizlerden temel bilim-

YOK analizde, soruların adayların hakeme yeteneklerini ölçmek için hazırlandığını, ancak zamanla bilgiye dayalı bir ağırlık kazandığını belirtti. Bunda testlerde temel dilbilgisi, sözel akıl ile çözümleme ve mantıksal akıl gibi ileri düşünme becerileri ölçüldü.

ALES Eşit Ağırlık puanlarının temelinde sayısal yüzde 60, sözel yüzde 40 etkiliydi. Bu sözel adayların aleyhine eleştiriliyordu. Artık bu puan hesaplamasında sayısal ve sözel testleri eşit oranda alınacak. Sınav sonuçlarının açıklanması ise 3 yıldan 5'e çıkarıldı. Yetenekli adayların değerlendirilmesinde uygulanacak.

Adayların devlet **üniversitesini** tercih etmeme nedenlerini belirleyen faktörler arasında ilk sırayı yüzde 65,73 oranla "öğrencinin istediği bölümler için yeterince yerin bulunmaması" olarak

telerin temel bilim programlarına ilk üç sırada yerleşen ve ÖSYS kılavuzunda belirtilen koşulları sağlayan öğrencilerin **YOK** Bursu almaya başladığını hatırlatarak, bursun aylık 625 lira olduğunu, öğrencinin eğitimini sürsünce ve her ay öden-

geçerli olacak.
Ayrıca, yönetmeliğe eklenen geçici madde ile daha önce yapılan ALES sonuçları da açıklandığı tarihten itibaren 5 yıl süreyle geçerli sayılacak.

YÖK 'üstün başarı sınıfları' oluşturacak

YÖK Başkanı
Prof. Dr. Yekta Sarac, YÖK Temel Bilimler Programları (TEBİP) kapsamında fizik, kimya, matematik ve biyoloji programlarında üstün başarı sınıfları oluşturulacağını açıkladı. Uygulama 2017-2018 öğretim yılında başlayacak. İlk 3 tercihinde üniversiteye giren öğrenciler arasından seçilecek toplam 120 öğrenciye özel müfredat hazırlanacak. Sarac, temel bilimlere YÖK'ün 625 TL burs vermesinden sonra programlarının devamlılık oranının iki yılda yüzde 90'a çıktığını söyledi.

NOBEL'E GİDEN YOLUN TAŞLARINI DÖŞÜYÖR

Sarac, "Beni heyecanlandıran rüyamdı" dediği ve yurt dışında talebeleri cıvılayan profesörün "bilim yaşamında açmazı" yavaşça belirlendi. Sarac, bu tür üstün başarıyı ödüllendiren, teşvik eden ve özel bir eğitimi kurgulayan bir anlayışla anıktı. Nobel sahibi bilim insanlarının yetiştirdiği, dayısıyla bu programların Nobel'e giden bir yolun taşlarını döşediği değerlendirmesini yaptı. Sarac'ın programda ilgili verdiği bilgiler şöyle:

ÖZEL MÜFREDAT, HÖKA VE DİPLOMA: Fizik, kimya, matematik ve biyoloji programlarında üstün başarı sınıfları oluşturuluyor.

Diplomalarını ise yetiştirdikleri üniversitelerden alacaklar. Ayrıca diplomalarında "YÖK Temel Bilimler Programı Üstün Başarı Sınıfı'nda öğrenim gördü" ibaresi olacak. YÖK ve İÜ de belge verecek.

YURTDIŞINA GÖNDERİLECEKLER: Eğitim dili Türkçe ama yabancı dil eğitimi olacaklar. İlk sınavları bilhassa yabancı tecrübeleri olacak. Yabancı dil eğitimi ve araştırma projelerinde desteklenecekler.

HÖKA PROJESİNDE OLACAKLAR: Öğrenciler hocaların araştırma projelerinde çalışacak. Mevzuat programında öncelikli olacaklar. Menemiyette kendilerine yabancı ve yurt dışı imkanları için, güçlü bir danışmanlık ve tavsiye mektubu sunulacak ve gerekli ödemeler için yönlendirilecekler. Bu programda geçen aydan bilim insanlarının yetiştirmek istiyoruz.

Bu sebeple programa, edebiyat, sosyal bilimler, güzel sanatlar dersleri de eklendi.

BURS LARI ARTIRILACAK: Bu öğrencilerin aldığı burs miktarı da artırılacak. Öncelikle, bu öğrencilerin bilim adamı olarak üniversiteye katkı sağlanmaları, öğrencilerin burslarını 25 Eylül'e kadar "tebligat.yok.gov.tr"

YÖK Başkanı Sarac, Temel Bilimler Programları kapsamında fizik, kimya, matematik ve biyoloji programlarında üstün başarı sınıfları oluşturulacağını açıkladı. Seçilecek 120 öğrenci özel müfredatla ders alacak. Sarac bu proje ile Nobel'e giden yolun taşlarını döşendiğini söyledi.

YÖK'ün üstün başarı sınıfları İÜ'de açıldı

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından başlatılan YÖK Temel Bilimler Programları (TEBİP) kapsamında fizik, kimya, matematik ve biyoloji alanlarında oluşturulan üstün başarı sınıfları İstanbul Üniversitesi'nde (İÜ) açıldı.

İstanbul Binası'nda yapılan açılışta, TEBİP Üstün Başarı Sınıfları'na seçilen öğrenciler katıldı. Açılışta konuşan YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Sarac, temel bilimler alanında kaliteli bir programı başlatmanın heyecanı içerisinde olduğunu belirterek, Temel Bilimler Programları'ndan getirilen teşvikte son yıllarda başarıyı kaydetti. Bu başarıyı geçen gün arttırdığını dile getiren Sarac, bu projeyi birkaç

YÖK'ten Nobel'lik proje

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Yekta Sarac, fizik, kimya, matematik ve biyoloji programlarında üstün başarı öğrenciler için sınıflar oluşturulduğunu bildirdi. Sarac, İstanbul Üniversitesi'nde oluşturulacak 30 kişilik sınıflarda okuyanlara, özel bir müfredatın yanı sıra en yetkin öğretim görevlileri tarafından verilmeye, yabancı dil ve yabancı tecrübe eğitimi imkanları sağlanacağını söyledi.

YÖK BAŞKANI AÇIKLADI

Üniversite sınavı tek aşamalı oldu

TEOG'un ardından YGS ve LYS de tarih oluyor. Üniversiteye girişte iki aşamalı sınav sisteminden vazgeçiliyor. Adaylar sınava bir hafta sonunda girecek. 18 olan puan türü azaltılacak. Sonuçlar daha net olacak. Dil, sayısal, sözel ve eşit ağırlık puan türleri bulunacak. Türkçe matematik merkezde yer alacak. **3TE**

Tıpta 'sözleşmeli hoca' dönemi

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), tıp ve diş hekimliği fakültelerinde sözleşmeli öğretmen çalıştırılabilmesine yönelik usul ve esasları belirledi. Buna göre, devlet ve vakıf dahil üniversite kadrosunda bulunmayan profesör ve doçentler, ihtiyaç duyulan alanlarda tıp ve diş hekimliği fakültelerinde artık sözleşmeli öğretim üyesi olarak çalışabilecek. İhtiyaç, ilgili fakülte kurulunca belirlenecek ve üniversite yönetim kurulu tarafından karara bağlanacak. Üniversitede sözleşmeli çalışacak profesör ve doçentler, her türlü eğitim, araştırma ve uygulama faaliyetlerinde görev alabilecek. Sözleşmeli

YÖK öğretmen yetiştirecek

YÖK eğitim fakülteleri temsilcileriyle bir çalıştay düzenledi. Toplantıda, öğretmenlerin mesleki gelişimi konularında işbirliğini artırmaya yönelik çalışmalarda mevcut durum tartışıldı

CUMHURBAŞKANI Recep Tayyip Erdoğan

YÖK'e hedef göstermişti

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) eğitim fakülteleri temsilcileriyle bir çalıştay düzenledi. Toplantıda, öğretmenlerin mesleki gelişimi konularında işbirliğini artırmaya yönelik çalışmalarda mevcut durum tartışıldı

YÖK'ten öğretmenlere "mesleki gelişim çalıştayı"

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU (YÖK), lisans programlarının geliştirilmesi ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin sağlanmasına yönelik sorunların çözüm önerilerini tartışmak için "Eğitimde Kalite İçin Etkili Öğretmenlik Eğitimi" adında çalıştay düzenledi.

YÖK'ten yapılan yazılı açıklamaya göre, dün, öğretmen adayları yetiştiren kurumların lisans programlarının geliştirilmesi ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin sağlanmasına yönelik olarak mevcut sorunlarla çözüm önerilerini tartışmak üzere, "Eğitimde Kalite İçin Etkili Öğretmenlik Eğitimi" adında çalıştay düzenlendi. Öğretmen yetiştirme de üniversite, fakülte, okul işbirliğinin geliştirilmesi ve öğretmenlerin mesleki gelişiminin sağlanmasına yönelik ilk toplantı, çeşitli eğitim fakültelerinden katılan öğretmen üyeleriyle 6 Ekim Cuma günü yapıldı. Dün yapılan ikinci toplantı ise öğretmen yetiştirme sürecinde üniversite, fakülte ve okul işbirliği, daha nitelikli ve donanımlı öğretmenlerin yetiştirilmesi imkânı veren, te ve uygulamayı bütünleştiren, araştırma temelli mesleki gelişimi sağlayan uygun model görüşüldü. YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Dr. Mehmet Şişman başkanlığında toplantıya katılan öğretmen adayları yetiştirme sürecinde 240 bin barajının belirlenmesi, kontenjan tedrici olarak azaltılması, ikinci öğretimlerinin kapatılması gibi bazı düzenleme-

Yeni sistem YKS

Milyonlarca üniversite adayının heyecanla beklediği yeni sistem dün açıklandı. YKS adıyla yeni sistemde öğrencilerin stresini azaltmayı hedefledikleri belirtildi.

'Sözleşmeli öğretim üyesi' dönemi

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU (YÖK) 1 Ocak 2018'den itibaren devlet ve vakıf dahil üniversite kadrosunda bulunmayan profesör ve doçentlerin, ihtiyaç duyulan alanlarda tip ve dış hekimliği fakültelerinde sözleşmeli öğretim üyesi olarak çalışabilmesine karar verildi.

bulunmayan profesör ve doçentler, ihtiyaç duyulan alanlarda tip ve dış hekimliği fakültelerinde artık sözleşmeli öğretim üyesi olarak çalışabilecek. Sözleşmeli öğretim üyelerine, ek ders

fazla bir yıllık

HAZİRANDA TEK SINAV

EN YAKIN OLAN EN İYİ OKULDUR

Erdoğan, TEOG sonrası tartışılan modellerle ilgili görüşünü

Üniversite sınavında YGS-LYS ayrımı kalktı, 2000'li yıllara dönüldü. Öğrenciler haziran'da tek sınava girecek, 18 olan puan türü 4'e inecek

İki gün sürecek YÖK Başbakan Yıldırım, yeni üniversite giriş sistemi YGS ve LYS hakkında mart ve haziran arasında 4 aya yayılan sorular kalktı. Öğrenciler Haziran ayında iki gün sürecek tek sınava girecek. Mevcut 18 puan türü ise sınavla, sözel, esit ağırlık ve dil puanı olmak üzere 4'e düşürülecek.

Sorular lise müfredatından Her bir puan türünde Türkçe ve matematik, sınavın

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI SINAVI

ÇALIŞMA YÖNTEMİNİZİ DEĞİŞTİRMEYİN

YERLEŞTİRME NASIL OLACAK?

Sınavın Haziran ayının 18-19 günlerinde yapılacağı belirtilen sınavın yerleştirme süreci, adayların tercih ettikleri üniversite ve bölümlere göre olacaktır. Adayların tercih ettikleri üniversite ve bölümlere göre olacaktır. Adayların tercih ettikleri üniversite ve bölümlere göre olacaktır.

BAŞARI SIRA LAMASI SIKIYOR

Herhangi bir başarı sıralaması, adayların başarı puanlarına göre olacaktır. Adayların başarı puanlarına göre olacaktır. Adayların başarı puanlarına göre olacaktır.

18 SAATLIK KURULUŞA GİRİŞ

Yeni üniversite giriş sistemi YGS ve LYS, adayların 18 saatlik kuruluşa giriş yapmalarını gerektirecektir. Adayların 18 saatlik kuruluşa giriş yapmalarını gerektirecektir. Adayların 18 saatlik kuruluşa giriş yapmalarını gerektirecektir.

NOTLAR

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting or typing. There are no margins, text, or other markings on the page.

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the page.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı 06539 Bilkent / Ankara-Türkiye
Telefon: +90 (312) 298 70 00 **Faks:** +90 (312) 266 47 59
www.yok.gov.tr

